

Beiterettsgrenser i reindriften

Av Nils M. Utsi

Emnekode 3901

Stor mastergradsoppgave i rettsvitenskap

Ved Universitetet i Tromsø

Det juridiske fakultet

Våren 2012

Forord

Striden om beiteareal i reindriftsnæringen har i all hovedsak blitt fokusert som en konflikt mellom reindriftsnæringen og andre samfunnsinteresser. I senere tid har man sett at denne striden om beiteareal like mye dreier seg om konflikter innen reindriftsnæringen.

Med denne oppgaven ønsker jeg å komme med bidrag som kan være til nytte for å løse i konflikter om beiteareal i reindriftsnæringen. Avklare rettsspørsmål vil derfor være viktig i en situasjon der beitearealene er knappe samtidig som reindrifstutøverne øker i antall.

En del personer har gitt nyttige bidrag til denne oppgaven. Min veileder, Øyvind Ravna ved Det Juridiske fakultet i Tromsø takkes for tilbakemeldinger med stor faglig innsikt. Han har brukt tid på dette manuskriptet, og kommet med konstruktive og gode merknader. Takk også til senior rådgiver Christian Lindman ved Reindrifstforvaltningen Alta, som har tatt seg tid til å finne frem dokumenter i forvaltningens arkiv, og med sin innsikt i reindriftsrett også kommet med gode innspill.

Når det er sagt så er feil og mangler i innholdet likevel mitt ansvar.

Takk også til min kone, Tove for støtte i arbeidet med oppgaven og også til mine barn, Nils Kristian og Jon Àilu for å ha utvist stor grad av tålmodighet.

Tromsø, 3.mai 2012

Innhold

1 Innledning.....	6
1.1 Introduksjon	6
1.2 Problemstilling.....	9
1.2.1 Utdyping av problemstillingen	9
1.2.2 Problemstillingens aktualitet.....	10
1.2.3 Eksempler på problemer som har oppstått ved uavklarte rettsforhold	11
1.2.4 konfliktforebyggende tiltak	11
1.3 Målsetning.....	12
1.3.1 Rettssikkerhet.....	12
1.3.2 Forutsigbarhet	13
1.4 Metode	13
1.4.1 Lovgivningen og forarbeider	14
1.4.2 Rettspraksis	14
1.4.3 Sedvaner og rettsoppfatninger	14
1.4.4 Egne erfaringer	15
1.5 Videre fremstilling	15
2 Sentrale årsaker til beitekonflikter	16
2.1 Siidaens areal.....	16
2.2 Rettdriftsrettens utvikling	19
2.2.1 Innledning.....	19
2.2.2 Fra bruksrett til "tålt bruk"	20
2.2.3 Fra "tålt bruk" til bruksrett.....	22
2.3 Reindriftskonsesjon – driftsenhet og siidaandel	25
2.3.1 Klasseskille	25
2.3.2 Regulere tilgangen til reindriftsnæringen	26
2.3.3 Siidaandel – uttrykk for andel av en arbeidsfelleskap og selvbestemmelse	27
2.3.4 Reintallsreduksjonen	27
2.3.5 Begrunnelsene for reintallsreduksjonen	28
2.4 Disponering av reindriftsareal – en ansvarlig leder.....	29
2.4.1 Beiterett ikke gitt rettsvern	29
2.4.2 Behovet for en ansvarlig leder	30
2.5 Rettsvernet i siidaen.....	30
2.5.1 Hvem inngår som siidamedlemmer	30

2.5.2 Den samiske befolkningen som bruksrettshavere	32
2.6 Oppsummering.....	35
3 Opprettelsen av Reinbeiterettsutvalget.....	36
3.1 Reintallsøkningen på et "fellesbeite" og behovet for større areal	36
3.1.1 "Kamp" om beiteareal.....	37
3.1.2 Sara-utvalget	37
3.1.3 Opprettelsen av arbeids- og styringsgrupper.....	38
3.1.4 Områdestyret	39
3.1.5 Reindrifststyret	40
3.1.6 Reinbeiterettsutvalget.....	40
3.2 "Administrativ grense"	41
4 Ervervsreglene.....	45
4.1 Innledning.....	45
4.2 Hevd.....	46
4.2.1 Bruken	46
4.2.2 Brukens intensitet, kontinuitet og aktsomt god tro.....	46
4.2.3 Kravet til intensitet – tidsaspektet	48
4.2.4 God tro kravet	49
4.3 Alders tids bruk.....	50
4.3.1 Innledning.....	50
4.3.2 Kravet til bruk	51
4.3.3 Brukens intensitet	51
4.3.4 Kravet til tiden	52
4.3.5 Aktsom god tro	52
4.4 Sedvanerett	53
5 Hevd og alders tids bruk anvendt i reindriftsforhold	57
5.1 Siidaretten – en kollektiv rett eller en individuell rett?	57
5.1.1 Siidaens kollektive rettigheter.....	58
5.1.2 Siidaens subjektive rettigheter.....	60
6 Metode for vurdering av om vilkårene for erverv av beiterettigheter er oppfylt	62
6.1 Innledning.....	62
6.1.1 Reindriftras egenart ikke vektlagt.....	63
6.1.2 Reindriftras egenart vektlagt	63
6.2 Vurdering av vilkårene for rettserverv etter alders tids bruk	64

6.2.1	Reindrifftsrettens rekkevidde	64
6.2.3	Begrenset rekkevidde og kravet til bevisbyrde	65
6.2.4	Tilpasning av vilkårene for rettserverv tilstrekkelig til å begrunne beiterett.....	66
6.2.5	Reindrifftas egenart som norm	67
6.3	Selbuddommens vurdering av god tro kravet	70
6.4	Selbuddommens bevisvurdering	71
6.4.1	Sedvane	72
6.4.2	"Spor i terrenget"	73
6.4.3	Gjerdeplasser.....	73
6.4.4	Boplasser	73
6.4.5	Den synlige grensen	74
6.4.6	Den usynlige grensen	74
6.4.7	Kjerne- og randområdet	75
6.4.8	Grensdragningen	75
6.5	Oppsummering.....	76
7	Vurdering av Reinbeiterettsutvalgets utredning.....	78
7.1	Berørte parter i tale.....	78
7.2	Kjerne- og randområde	79
7.3	Rettighetens art.....	80
7.4	Rettserverv	82
8	Hvordan bør tvister om reinbeiteareal avgjøres	87
8.1	Innledning.....	87
8.2	Straffesaken – ulovlig beiting	87
8.2.1	Rettserverv for siida C	88
8.2.2	Rettserverv for siida B	89
8.2.3	Oppsummering.....	89
8.3	Sivilsak – midlertidig forføyning	89
8.3.1	Skillet mellom distrikt 30B og 30C.....	89
8.3.2	Dommens vurdering av kravet til god tro	90
8.3.3	Reindrifftsretten subjektive karakter	90
8.3.4	Sivil krav	91
8.3.5	Beviskravene.....	92
8.4	Distriktet	92
8.5	Områdestyret	93

8.6 Politiet	94
9 Avsluttende oppsummering	94

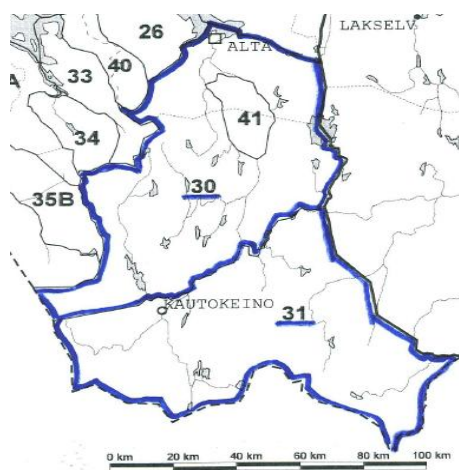
1 Innledning

1.1 Introduksjon

Reindriftsutøverne¹ har gjennom historien hatt tradisjonelle beiteområder for sine rein, hvor bestemte grupper har hatt tilknytning til bestemte områder.² Reindriftsmyndighetenes³ syn har imidlertid vært det motsatte, nemlig at alle reindriftsutøvere innen et reinbeitedistrikt⁴ har samme beiterettigheter til alt arealet innenfor distriktet.

Reindriftsmyndighetenes syn ville for eksempel innebære at alle siidaer innenfor distrikt 30/31 i Vest-Finnmark reinbeiteområde kunne utøve reindrift hvor som helst innenfor distriktet.

Kart som viser distrikt 30/31 i Vest-Finnmark reinbeiteområde. Kilde: Ressursregnskapet for reindriftnæringen, 1988.⁵

¹ Se nedenfor på side 33 for nærmere omtale av reindriftsutøver.

² Erik Solem, Lappiske rettsstudier, Oslo 1933 s.83.

³ Her defineres reindriftsmyndighetene som offentlige organer som forvalter reindriftnæringen, dvs. Landbruksdepartementet med underliggende organ, reindriftsforvaltningen.

⁴ «Ved inndeling (...)i reinbeitedistrikter skal reindriftsstyret med utgangspunkt i sedvanemessig bruk legge vekt på at et reinbeitedistrikt får grenser som driftsmessig er naturlige og hensiktsmessige.», jf. reindriftsloven § 42. Når det gjelder inndeling av sommerbeitedistrikt så er disse gjort av Fylkesmannen i medhold av reindriftsloven 1933, mens det store reinbeiteområdet i Vest-Finnmark vår-,høst- og vinterbeiteområde ble inndelt i tre distrikt, hhv. 30A,30B og 30C av reindriftsstyret i 2004. Et reinbeitedistrikt er således et beiteområde med nærmere definerte grenser angitt på kart. Når det gjelder de store distriktene, vår-,høst- og vinterbeitedistriktet, for eksempel distrikt 30C, så har alle gruppene (siidaene) innenfor distrikt 30C bestemte areal for siidaens beitebruk både om våren, høsten og om vinteren. Disse grensene er imidlertid ikke formalisert.

⁵ Reindriftsforvaltningen, Ressursregnskap for reindriftnæringen, Alta 1988.

Reindriftsmyndighetenes oppfatning om at reindriftsnæringen ikke hadde bestemte beiteområder, kan ha medvirket til at både reintallet og reindriftsutøvere økte i perioden 1970 - 1990.⁶

Når reinflokkene økte førte dette ofte til et misforhold mellom reintallet og beiteressursene.⁷ For å livnære de store reinflokkene ble mindre siidaers beiteområder utsatt for urettmessig beiting fra større siidaer. Når store siidaer hindret mindre siidaer i å utnytte sine rettmessige beiteområder, skjedde dette følgelig uten noen form for reaksjoner.

Selv om forvaltningspraksisen over tid har uttrykt en oppfatning om fellesbeite, så har jeg inntrykk av at de fleste reindriftsutøveres oppfatning er at beiteretten er subjektiv. Altså en eller flere personer som har rett til å bruke bestemte områder. Det samme uttrykkes også av Ravna og Olli.⁸

Etter hvert anså myndighetene konfliktene i reindriftsnæringen som et økende problem som krevde opprydding. Etter gjennomgang av reindriftspolitikken, fremmet Landbruksdepartementet Stortingsmelding nr. 28 (1991-1992). Stortingsmeldingen la opp til fordeling av areal til mindre reinbeitedistrikt i fellesbeitedistriktet, og oppfordret reindriftssjefen til å gå gjennom distriktsinndelingen.

Denne oppfordringen fra Landbruksdepartementet ble fulgt opp av reindriftssjefen. Reindriftsstyret⁹ fastsatte midlertidige grenser mellom reinbeitedistriktene 30A, 30B og 30C fra det tidligere fellesbeitedistrikt 30/31. For å sikre seg at etablerte rettigheter ikke ble krenket ble Reinbeiterettsutvalget opprettet av Reindriftsstyret for gjennomgang av de midlertidige grensene før endelige grenser skulle fastsettes.

---

⁶ Økonomisk utvalg, totalregnskapet for reindriftsnæringen, Alta 2010 side 100-101. se også St.meld. nr. 28 s.14.

⁷ Personlig meddelelse av seniorrådgiver Johan Ingvald Hætta ved Reindriftsforvaltningen i Alta 2.mars 2012. Johan Ingvald Hætta har tidligere som konst. Reindriftssjef og reindriftsagronom i flere sammenheng hevdet at reintallsøkning med reduserte slaktevekter i enkelte reinbeitedistrikt kan ha årsak i at beiteareal er innenfor høst/vår- og vinterbeite har vært oppfattet som "fellesbeite" for alle reindriftsutøvere i distriktet. For å kontrollere areal på et fellesbeite kan strategien hos enkelte siidaer derfor ha vært å øke reintallet i siidaen.

⁸ Øyvind Ravna og Jan Josef Olli, *Sedvanerettslige oppfatninger om arealbruk blant reindriftsutøvere*, Diedut 2/2011 s.26.

⁹ Reindriftsstyret er klageorganet for vedtak fattet i Områdestyret. Reindriftsstyrets funksjon er i lik linje med Områdestyrenes myndighet og oppgaver to delt. Den ene funksjonen er av rådgivende art og den andre er en forvaltningsfunksjon. Reindriftsstyret skal være faglig rådgiver i forvaltningen av reindriftsnæringen. Dette gjelder også i arbeidet med reinforskning og veiledning. Rådgivninger er i første rekke rettet mot parter i saksforholdet og offentlige institusjoner og organer. Reindriftsstyret har 7 medlemmer, 4 medlemmer oppnevnt av Landbruks- og matdepartementet og 3 medlemmer oppnevnt av Sametinget. Oppnevneelse av varamedlemmer gjøres på samme måte. Leder og nestleder oppnevnes av Landbruks- og matdepartementet. Med den funksjon som Reindriftsstyret har, skal det blant medlemmer som oppnevnes til styret være aktive utøvere. Reindriftsstyret oppnevnes for samme valgperiode som Stortinget og Sametinget, altså for 4 år av gangen. Reindriftssjefen er sekretær for Reindriftsstyret.

Når Reinbeiterettsutvalgets utredning forelå, fastsatte Reindriftstyret den endelige grensen mellom nevnte distrikter.

Utredningen gjort av Reinbeiterettsutvalget som grunnlag for Reindriftstyrets vedtak har generelt vært akseptert av reindrifta som uttrykk for beitebruken.¹⁰

Det har imidlertid forekommet to tilfeller av beitekrenkelsler mellom reinbeitedistrikt 30B og 30C som har vært brakt frem for domstolsbehandling. Alta tingrett behandlet en straffesak den 27.januar 2004 som gjaldt en siida tilhørende reinbeitedistrikt 30B som hadde latt sine rein beite innenfor reinbeitedistrikt 30C.¹¹ I anmeldelsen ble det anført at en vintersiida fra nabodistriktet ulovlig lot sine rein beite i fornærmede siidas kjerneområde for vinterbeite. Påtalemyndigheten tok ut tiltale og fremmet den som straffesak for brudd på grensen mellom distriktet, jf. reindriftsloven § 34, jf. 20,1.ledd og 24,1.ledd.¹²

Tingretten tok imidlertid ikke stilling til partenes påstander. Siden saken reiste sivilrettslige spørsmål som ikke var egnet til å løses i en straffesak ba Alta tingrett partene om å redegjøre for egne rettigheter i en sivil sak. Utfallet i denne saken har i senere tid ført til at alle anmeldelser på brudd på beiterettigheter uten unntak er henlagt av påtalemyndighetene ut fra bevisets stilling.¹³

Den andre saken ble behandlet av Indre Finnmark tingrett den 9.februar 2009, sak nr.: 09-012406TVI-INFI. Saken gjaldt også her grensekrenkelse av distriktsgrensen. Her fremmet fornærmede distrikt sak om midlertidig forføyning. Kravet gjaldt tvangsflytting av en siida som lot sine rein beite innenfor fornærmedes distrikt.

Indre Finnmark tingrett gav ikke fornærmede distrikt medhold i kravet. Det ble også her vist til at partene selv må bringe saken for tingretten som en sivil sak for klargjøring av beiterettighetene. Tingretten tok heller ikke i denne saken stilling til reinbeitedistriktets påstand om tvangsflytting.

---

¹⁰ Leder i Reinbeitedistrikt 30C behandlet Reinbeiterettsutvalgets utredning etter fullmakt gitt av styret i møte den 2.april 2004, sak 28/03. Leder var langt på vei enig med den vurderingen som Reinbeiterettsutvalget hadde gjort om beitebruken. På side 1 fremgår: «Sonestyret har etter gjennomgang av Fløtten-utvalgets innstilling kommet frem til at den drøftelsen som er gjort i fht. reindriftsrettens innhold er meget bra, (...). Uttalelsen konkluderer med at «for deler av strekningen der den midlertidige sonegrensen mellom østre- og midtresone går, ikke kan trekkes slik valg av trasee, mens den i andre områder må være uendret.» Etter at grensen ble fastsatt er det heller ikke vært konflikter om grensen andre plasser enn i Åttamaras-området, sør for Låhpoluoppal. Dette kan også være uttrykk for at reindriftsnæringen i stor grad har akseptert denne grensen.

¹¹ Alta tingrett 27.januar 2004 sak nr: 03-00490, 03-00491, 03-00492, 03-00493, 03-00494 og 03-00495 M.

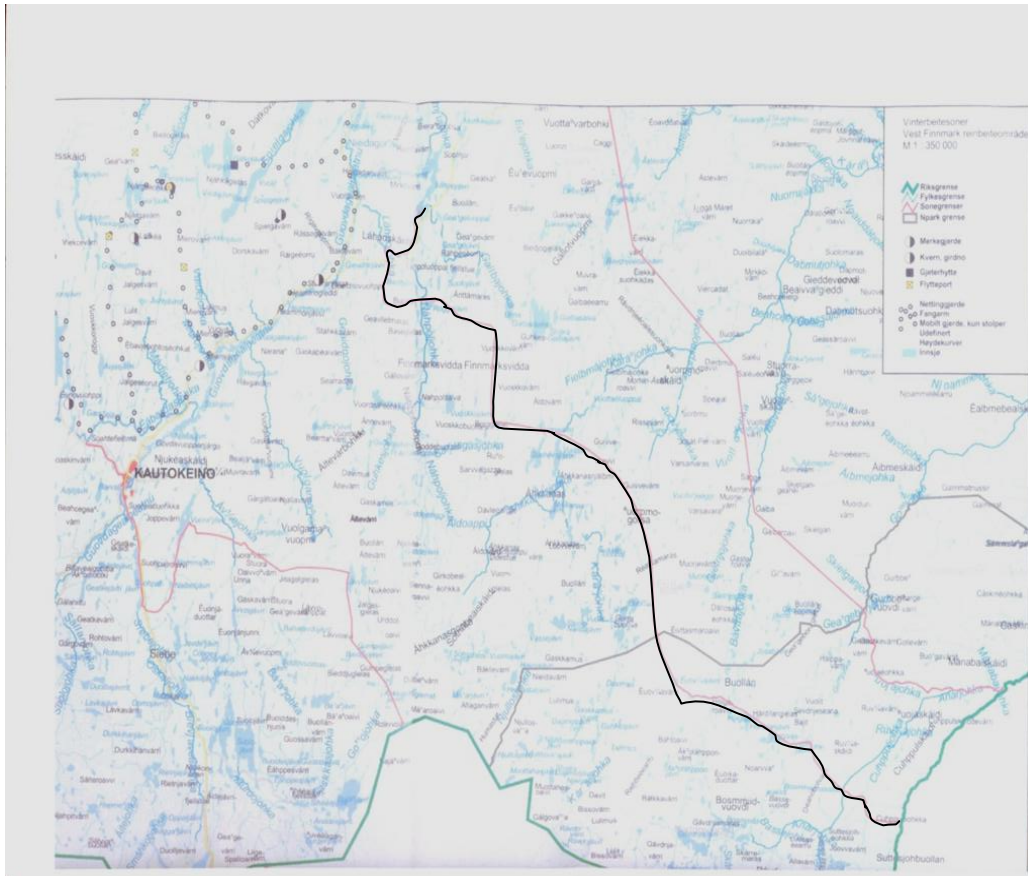
¹² Lov om reindrift 9.juni 1978 nr.49. Denne loven er opphevet, og erstattet av lov om reindrift 15.juni 2007 nr. 40.

¹³ Muntlig meddelelse av leder for Reinpolitiet, Politioverbetjent Per Valved 22.mars.2012. Han uttaler at tingrettens behandling av saken, der den ikke tok stilling til de påstander som var fremmet av påtalemyndigheten, kan ha virket innpå senere anmeldelser med bakgrunn i beitetvister. Man erfarer også at reindrifta sjeldnere anmelder saker om beitetvister, noe som kan ha årsak i reindriftas erfaring om at anmeldelsene ikke fører frem.

Ut fra forannevnte saker har jeg derfor begrenset min oppgave til å omhandle Reinbeiterettsutvalgets utredning av grensen mellom 30B og 30 C, altså fra Låhpojohka til Änarjohka.

Grensen mellom distrikt 30B og 30C er markert med svart strek på kartet.

1.2 Problemstilling

Denne oppgaven belyser følgende problemstilling: Gir Reindrifststyrets vedtak¹⁴ om fastsettelse av administrative grenser mellom reinbeitedistriktene 30B og 30C på vinterbeitene i Vest-Finmark uttrykk for gjeldende rett, og således kan bidra til å gi rettsvern for etablerte reindriftsrettigheter.

1.2.1 Utdyping av problemstillingen

¹⁴ Reindrifststyrets sak 17/2003. Nærmere om vedtaket nedenfor i kapittel 3.

Med gjeldende rett menes de rettsreglene som dommeren bør legge til grunn når han tar stilling til rettsspørsmål de lege lata.¹⁵ Hvis Reindrifststyrets vedtak gir uttrykk for gjeldende rett, innebærer det at når Reindrifststyret som et forvaltningsorgan har fattet vedtak om en grense om beiterettigheter, bør dommeren i en gitt rettstvist om dette, vurdere vedtaket som en rettskilde.¹⁶ Unntaket er hvis vedtaket er fattet i strid med etablerte rettigheter eller er andre grunner til å sette det til side. Dette særlig når vedtaket bygger på en utredning gjort av Reinbeiterettsutvalget¹⁷ som har særlig ekspertise innen reindrifstrett.

Når tingrettene ikke tok stilling til tvisten i sakene er det interessant å søke svar på om domstolene har vurdert om Reindrifststyrets vedtak gir uttrykk for gjeldende rett. Tingrettene har krevd at partene selv redegjør for egne beiterettigheter. Dette var imidlertid gjort i sammenheng med Reinbeiterettsutvalgets arbeid. Det kan neppe forventes at nye opplysninger vil fremkomme.

1.2.2 Problemstillingens aktualitet

Grensekrenkelsene har fortsatt ikke funnet sin løsning i domstolene. Problematikken rundt dette har eskalert seg som følge av at verken påtalemyndigheten eller reinbeitedistriktet er gitt medhold i kravet om opphør av grensekrenkelsene. Dette har ført til en dominoeffekt¹⁸ som innebærer at etablerte rettigheter mht. siidaers bruk av kjerneområder¹⁹ for vinterbeiter internt i distriktet, heller ikke respekteres. En del av konflikten har vært omtalt i media²⁰, noe som viser at problemene i reindrifsnæringen øker i omfang.

Den behandling og det resultat som grensekrenkelses-sakene har fått i tingretten, har resultert i at reindrifstutøverne føler seg usikre på egne rettigheter. Samtidig har den gitt enkelte siidaer mulighet til å øke reintallet ytterligere på bekostning av andre, når man "lovlig" kan la rein beite ulovlig på annen siidas beitemark.

Når saker blir anmeldt, og disse henlegges, har konsekvensen blitt at enkelte reindrifstutøvere mener at det gir grunnlag for fortsatt å hevde en "fellesbeite" forståelse.

---

¹⁵ Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, Oslo 1997 s.15

¹⁶ Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, Oslo 1997 s.229-236.

¹⁷ Se nedfor kapittel 3.

¹⁸ I bladet Perspektiv 2002 nr. 2 årgang 20, side 20 uttaler en reinpolitibetjent at det skjer dominoeffekter i reindrifsnæringen når en siida presser på andre siidaer.

¹⁹ Se Reinbeiterettsutvalget for Øst-Finnmark, *Utredning om reinbeiterettigheter på vinterbeitene i Karasjok*, 2008 s. 17.

²⁰ Se Finnmark dagblad tirsdag 24.januar 2012 s. 10, der en reindrifstutøver hevder at distriktsleder har flyttet grense uten å varsle. Se www.avvir.no 24.januar 2012 der det fremgår at distriktet er anmeldt. Se også www.avvir.no 13.januar 2012 der en reindrifstutøver sier han er uriktig fremstilt for å ha truet folk fra nabosiidaen, og deretter ulovlig ha flyttet med rein på nabosiidaens beiteareal. Se www.avvir.no 18.januar 2012 der politiet har tiltalt to reindrifstutøvere for ha utøvd vold mot en annen reindrifstutøver.

Det synet forekommer riktignok unntaksvis. Det er likevel slik at enkelte reindriftsutøvere kan mene at retten til beiteareal ikke er en subjektiv beiterett for en person eller en bestemt gruppe mennesker, men at alt av beite innenfor distriktet er felles for alle utøvere.²¹ Den ene kan ikke hindre den andre. Når man ikke vet om egen rettighet vil det også være vanskelig å sette seg inn i nabosiidaens rettighet. Dette kan videre være en av grunnene til at det er konkurranse om beitearealer med påfølgende konflikter. Synliggjøring av grunnlagene for beiterettigheter er derfor viktig for at reindriftsutøvere bedre skal være i stand til å ta stilling til egne rettigheter.

Temaet har relevans i forhold til betydningen av Reindriftstyrets vedtak. Resultatet av drøftingen kan være viktig rettspolitisk (som mal) for forvaltningen og domstolene når de skal ta stilling til spørsmål om beiterettigheter.

1.2.3 Eksempler på problemer som har oppstått ved uavklarte rettsforhold

Det har i senere år forekommet at enkelte wintersiidaer i Vest-Finnmark reinbeiteområde er blitt presset ut av egne områder, og inn i andre siidaers kjerneområder. Resultatet har blitt at reinflokker sammenblandes. En wintersiida i Øst-Finnmark reinbeiteområde har derfor søkt om oppføring av et gjerdeanlegg som fysisk skille mellom reinbeiteområdene Øst-Finnmark og Vest-Finnmark.²² Oppføring av omsøkte sperregjerde er for å hindre at siidaer fra Vest-Finnmark reinbeiteområde lar sine rein beite på vinterbeiter til siidaer i Øst-Finnmark. Når beiteareal ikke respekteres og det ikke følger noe sanksjon med dette, vil vi fort være i en uønsket situasjon der siidaer bl.a. må sette opp reingjerder for å holde urettmessig beiting ute.

1.2.4 konfliktforebyggende tiltak

I Finland har finske reindriftsutøvere løst konflikter med gjerder. Landbruksminister Lars Peder Brekk uttaler at i distrikter der grenser er fastsatt er det også mindre konflikter. Han vil derfor se over til Finland for å lære bedre forvaltning av reindrifta i Norge.²³ Resultat av dette kan imidlertid bli at hele Finnmarksvidda gjerdes inn med "små lommer", noe som kan være uheldig i forhold til andre interesser, for eksempel jakt- og friluftsjakter og dyreliv.²⁴

---

²¹ Alta tingrett 27.januar 2004 sak nr: 03-00490, 03-00491, 03-00492, 03-00493, 03-00494 og 03-00495 M. I dommen heter det på side 19 med henvisning til partsforklaring fra fornærmede at «[han] i sin vitneforklaring for retten «gav uttrykk for det spesielle synspunkt at det i området var tale om fellesbeite og at enhver kunne beite innenfor området nærmest hvor som helst!»

²² Den samiske avisa Àvvir 31.august 2011 nr.163 s. 4 og 5.

²³ Ođđasat – nyheter på samisk 27.02.2012. <http://www.nrk.no/nett-tv/klipp/829909>.

²⁴ I avisa Sågat 16.april 2010 nr. 71 s. 8 protesterer Norges jeger- og fiskeforbund om planlegging av reingjerde fra Levajok til Ifjord for å løse en beitekonflikt. NJJF mener at gjerdet vil være farlig for vilt, og føre til store negative konsekvenser for flora, fauna og innbyggerne i Finnmark.

Konfliktforebyggende tiltak kan imidlertid skje uten nødvendigvis å gjerde inn beiteareal. Forutsetningen er imidlertid at brudd på fastsatte grenser må sanksjoneres slik at beite- og bruksgrenser respekteres. Jeg vil vise til konfliktforebyggende pålegg gitt av Politimesteren i Vestfinnmark januar 2012 for å illustrere at når brudd på fastsatte grenser sanksjoneres fører det til at grenser respekteres og skaper ro.

Politimesteren i Vestfinnmark ga 27. januar 2012 et konfliktforebyggende pålegg etter politiloven²⁵ § 7, 2.ledd jf. 7,1.ledd til en del vintersiidaer i reinbeitedistrikt 30C. Pålegget var gjeldende fram til 15. april 2012. I pålegget beskrives beitegrenser som vintersiidaene skal forholde seg til for vinterbeitesesongen vinteren 2012. Ved brudd på pålegget kan politiet sørge for at det nødvendige blir gjort for å drive reinsdyrene til lovlig område, og at eiere av reinen blir gjort strafferettslig ansvarlig.²⁶ I et av tilfellene ble dette også gjort. Etter at rein som oppholdt seg i strid med pålegget ble fjernet, ble det ro i området. Politimesteren opphevet derfor pålegget med virkning fra 1. mars 2012 med nettopp den begrunnelse at det ikke lenger var behov å ha pålegget stående når det var opprettet ro i området.²⁷

1.3 Målsetning

1.3.1 Rettssikkerhet

En målsetning med oppgaven er å bidra til å sikre reindriftsutøverens rettssikkerhet. Oppfatningen hos mange i dag er at det er den "sterkeste rett" som råder. Dess større press du legger på nabosiidaens beiteareal, dess bedre forutsetninger skaper man for egen reindrift. Får man naboen ut av siidaens rettmessige beiteområde, vil det dermed innebære større beiteareal til egen reindrift. "Inntrenger- siidaens" situasjon vil være forbedret. Dette er en uholdbar situasjon i en rettsstat.²⁸

Den manglende rettssikkerheten fører til at konfliktene i reindriften øker siden etablerte beiterettigheter ikke respekteres. I en situasjon der reindriften føler at beiterettigheter ikke er vernet, og behovet for beitegrunnlaget er helt essensielt for å kunne drive med reindrift, blir mange utøvere tvunget til å ta loven i egne hender, altså selvtekt.²⁹

Et eksempel på selvtekt er en sak der en reindriftsutøver januar 2012 ble utsatt for vold, fratatt nøkler til snøskoter og bundet fast i et tre av to reindriftsutøvere fra en annen siida.³⁰

²⁵ Lov om politiet (politiloven) 4.august 1995 nr. 53.

²⁶ Politimesteren i Vest-Finnmark; pålegg datert 27.01.2012.

²⁷ Politimesteren i Vest-Finnmark; pressemelding 28.02.2012.

²⁸ Rettsstat er det samfunn som er bygd på sivile rettigheter.

²⁹ Ragnhild Tønnesen Gilje, *Tilsier offentlig interesser at mennesker skal tvinges til å begå selvtekt?*, Juristkontakt 2010 nr. 9 44. årgang s.48-51.

³⁰ Se Altaposten Mandag 23.Januar 2012 nr. 19, Årgang 44.

I Finnmarken tar leder for Norges Reindriftssamers Landsforbund (NRL) sterk avstand fra måten enkelte løser interne konflikter i reindriften på.³¹

1.3.2 Forutsigbarhet

Målsetningen med oppgaven er også å gi et bidrag til å skape et rettslig grunnlag for å trygge rettsikkerheten til reindriftsutøvere slik at beiterettigheter respekteres. En velordnet reindrift er avhengig av at rammebetingelsene er på plass, også de rettslige, i dette tilfellet at beite- og bruksrettsgrenser blir satt og at disse respekteres. Det vil skape ro og forutsigbarhet i reindriftsutøvelsen at man ikke trenger å frykte for at egen siidas beitegrunnlag kan bli ødelagt av en annen siida.

Dagens usikre rettssituasjon vil videre vanskeliggjøre reduksjon av reintall i en siida, da "frigjorte" areal lett kan bli beslaglagt av nabosiidaen. Denne urettmessige ekspansjonen er gjerne begrunnet i at når en siida har redusert reinflokken og har mindre antall rein sett i forhold til areal siidaen disponerer, har siidaen heller ikke behov for hele dette (tidligere) arealet. Nabosiidaen har derimot mer rein enn arealet for den siida skulle tilsi, så da "tar" den siida området som din siida har frigjort .

1.4 Metode

Opgaven er tingsrettslig og vil således ha fokus på ervervsgrunnlagene for beiterettigheter i reindrift etter reglene om hevd og alders tids bruk.

For å avklare spørsmålet om Reindrifststyrets vedtak gir uttrykk for gjeldende rett vil jeg undersøke Reinbeiterettsutvalgets utredning sett i forhold til rettskildene på det aktuelle området. Reinbeiterettsutvalgets utredning er derfor et viktig dokument. Likeledes vil jeg undersøke praksis fra styringsorganene, herunder reindriftsforvaltningen, som også kan gi viktig bidrag til spørsmålet om gjeldende rett. Her er Områdestyrets³² praksis særlig relevant.

---

³¹ http://www.finnmarken.no/lokale_nyheter/article5973811.ece?service=print. Leder for NRL, Nils Henrik Sara uttaler at man ikke godtar blodhevn, og vil ha slutt på vold i reindriftnæringen i Finnmarken 13.februar 2012.. Han viser videre til at det vil være skadelig for reindriftnæringens omdømme. På bakgrunn av voldsutøvelsen hos enkelte reindriftsutøvere så har organisasjonen også sett behov for å utrede tiltak som kan dempe konflikter. Han uttaler videre at de private oppgjørene har eskalert seg i nordområdene. Mye av årsakene til dette har sin bakgrunn i at det ikke er fastsatt grenser mellom siidaer.

³² I hvert reinbeiteområde skal det være et områdestyre jf. reindriftsloven § 72. Styret har både rådgivende funksjon og forvalterfunksjon. Den skal være faglig rådgiver overfor offentlig forvaltning og i saker som angår reindriftnæringen i vedkommende område. Rådgivninger er i første rekke rettet mot parter i saksforholdet, samt offentlige institusjoner og organer. Med den funksjon som Områdestyret har, skal det blant medlemmer som oppnevnes til styret være aktive utøvere av reindrift i det aktuelle området. Områdestyret rapporterer til Reindrifststyret om sin virksomhet. Områdestyret skal bestå av 5 eller 7 medlemmer, 3, eventuelt 4 medlemmer oppnevnt av Fylkestinget og 2, eventuelt 3 oppnevnt av Sametinget. Oppnevningen av varamedlemmer gjøres på samme måte. Sekretær for Områdestyret er reindriftsagronomen.

1.4.1 Lovgivningen og forarbeider

Når spørsmål om beiterettigheter vurderes må lovgivningen innenfor aktuelle rettsområde undersøkes.³³ Spørsmålet blir derfor hvilke vilkår som må være oppfylt før man kan hevde beiterett.

Gjeldende lover som er sentrale i denne undersøkelsen er reindriftsloven³⁴, og hevdsloven.³⁵

Der lovtekstene alene ikke gir svar på spørsmålet, vil jeg også gjøre bruk av forarbeider for å tolke loven. Også opphevede lover, og opphevede lovers forarbeid vil bli nyttet i den grad de kan ha rettslig relevans for problemstillingen.

1.4.2 Rettspraksis

Utover de alminnelige lovfesta regler for å hevde rett, kan rettsdannelse også skje gjennom alders tids bruk. Alders tids bruk gjelder også som grunnlag for rettserverv for reindriftnæringen. Alders tids bruk er ikke lovfestet, men hviler på rettspraksis etablert gjennom sedvane. Her vil jeg derfor undersøke Høyesterettspraksis når det gjelder vilkår som må være oppfylt for dannelse av rettserverv.

Selbudommen som er inntatt i Rt. 2001 s. 769 vil være en sentral dom for undersøkelsen. I denne dommen uttalte Høyesterett i plenum at ervervsgrunnlaget alders tids bruk må tilpasses de særlige forhold i innen reindrift. Vurdert på slik måte var tradisjonell beitebruk tilstrekkelig til å begrunne beiterett på privat eiendom i Selbu kommune.

Rt. 2000 s. 1578 " Seilanddommen" er også relevant i min oppgave fordi denne dommen klargjør spørsmålet om hvem som er rettsbærer. I dommen uttrykker Høyesterett at når det er tale om siidarettigheter internt i et reinbeitedistrikt så er det individuelle rettigheter det dreier seg om, og ikke kollektive. Det gis i dommen uttrykk for at en reindriftssiida ikke kunne nytte andre siidaers tradisjonelle områder når retten tilligger bestemte siidaer.

1.4.3 Sedvaner og rettsoppfatninger

Siden oppgaven dreier seg om jussen anvendt på reindriftssamiske parter, vil den reindriftssamiske forståelsen av vilkårene for hevd og alders tids bruk være relevante, altså reindriftssamiske sedvaner og rettsoppfatninger. Tiden til disposisjon for oppgaven tilsier at jeg ikke har anledning til å gjøre egne undersøkelser av reindriftnæringens oppfatninger om

---

³³ Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave, Bergen 2004 s.177

³⁴ Lov om reindrift (reindriftsloven) 15.juni 2007 nr. 40.

³⁵ Lov om hevd 9.desember 1966 nr.1.

arealbruken. Jeg vil derfor til dels nytte resultatene fra den sedvanerettslige undersøkelsen av oppfatninger om arealbruk blant reindriftsutøvere gjort av Ravna og Olli.³⁶

1.4.4 Egne erfaringer

Siden jeg har jobbet som reindriftsutøver i nærmere 20 år bygger også noe av drøftelsene på egne erfaringer de måtte passe inn, som for eksempel reinens adferd med videre.

1.5 Videre fremstilling

I kapittel 2 redegjøres det for noen sentrale årsaker til beitekonfliktene, herunder reindriftsrettens utvikling. Dette kapitlet er plassert tidlig i teksten for på den måten å gjøre leseren kjent med disse årsakene.

I kapittel 3 redegjøres for opprettelsen av Reinbeiterettsutvalget. Her er lagt vekt på de forhold som førte til opprettelsen av utvalget.

Kapittel 4 omhandler grunnlaget for bruksrettigheter, hevd og alders tidsbruk og ervervsgrunnlagene anvendt på reindriftsforhold.

I kapittel 5 vil jeg si noe om Selbuddommens metode for vurdering av vilkårene for rettserverv. Det sentrale er hvordan Høyesterett tilpasser hevdsvilkårene til reindriftsforhold. Ut fra vurderingen av dommen vil jeg se hvilke momenter Høyesterett legger til grunn for rettserverv og den bevismessige vurderingen av disse.

I kapittel 6 fremstilles en vurdering av Reinbeiterettsutvalgets utredning. Her vil jeg sammenligne Reinbeiterettsutvalgets utredning sett i forhold til kapittel 5. Spørsmålet her er hvordan Reinbeiterettsutvalgets utredning vurderer momentene jeg har trukket ut av Høyesterettspraksis. Jeg vil både se på vilkårene for rettserverv og bevisvurderingen. En slik analyse vil derfor enten bekrefte eller avkrefte om Reinbeiterettsutvalgets utredning gir uttrykk for gjeldende rett.

I kapittel 7 vil jeg foreta en drøftelse av hvordan tvister om beiteareal i reindriftnæringen bør løses.

---

³⁶ Se fotnote 8.

I kapittel 8 vil foreta en kort avsluttende oppsummering av oppgaven. Men jeg vil også si noe om Alta tingretts vurdering av bevisene i forhold til Reinbeiterettsutvalget vurdering av samme tema.

2 Sentrale årsaker til beitekonflikter

I kapittel 2.1 behandles ulike oppfatning av siidaens rett , herunder siidaens rolle i samfunnet, og reindriftnæringens oppfatning av siida. Siidaens rolle er viktig å belyse, slik jeg ser det, for å kunne se om mulige årsaker til beitekonflikter kan ha årsak i forvaltning av lovverket.

Kapittel 2.2 er en gjennomgang av rettsutviklingen. Dette vil kunne bidra til å klargjøre om konfliktene i reindriften kan ha årsak i tolkning av lovverket.

I den grad tolkning av lovverket har motivert til overetablering i reindriftnæringen og myndighetenes aksept for at grensekrenkelser kan skje, vil dette også være en årsak til reintallsøkningen og dermed beitekonflikter.

I kapittel 2.3 vil jeg undersøke hvorfor reindriftsloven bestemmelser om etableringskontroll ikke har virket.

I kapittel 2.4 vil jeg si noe om hvem som kan inngå i en siida, altså en form for etableringskontroll, som for så vidt også har med reintallsøkningen og etterfølgende beitekonflikter å gjøre.

2.1 Siidaens areal

Siidaen er gitt en sentral plass i reindriftsloven i forhold til organisering og styring av reindriftnæringen. Av loven følger det at siida er en gruppe av reieiere som utøver reindrift i fellesskap på bestemte areal.³⁷ Reinen er eid av det enkelte siidamedlem. Siidaen i seg selv eier ikke rein.

Beiterettighetene til siidaen er imidlertid kollektive når disse utøves i fellesskap mellom flere familier. Selv om det ikke er noe økonomisk felleskap mellom familiene i siidaen, kan det likevel anes en viss grad av økonomisk avhengighet av hverandre, når de bruker beitene i felleskap.

Fra gammelt av, før reindriften ble utøvet slik vi kjenner den i dag, altså under veidekulturen, var siidaen en gruppe jegerfolk.³⁸ Denne konkrete gruppen utøvet jakt i fellesskap på bestemte areal. Siidaen vil derfor være det man på norsk vil kalle bygd med felles

---

³⁷ Se Lov om reindrift 15.juni 2007 nr.40 § 51.

³⁸ Erik Solem, *Lappiske rettsstudier*, Oslo 1933 s. 16.

ressursområder (bygdeallmenning). Etter svensk oversettelse heter den reindriftssamiske siidaen "sameby".³⁹

Frem til 1600-tallet var blant annet jaktrettighetene til hele Sàpmi delt mellom ulike siidaer. De ulike siidaene hadde jakt- og fangstrettighetene til et avgrenset område.⁴⁰

For eksempel besto Àvjovàrri-siida av den samiske befolkningen som holdt til i Àvjovàrri-området /Karasjok- området i Indre-Finnmark.⁴¹

Hvis det var dårlig med vilt i nabo-siidaen, for i eksempel Làhpoluoppal-siida, så kunne denne siidaen etter tillatelse fra Àvjovàrri siida ta ut fangst i områdene til Àvjovàrri-siida. Uten en slik tillatelse, kunne man ikke jakte eller fangste.⁴² Hvis noen fra nabosiidaen hadde gjort grove brudd på disse uskrevne reglene, så kunne fornærmede siida sanksjonere mot dette, og til og med avsi dødsdom.⁴³

At siidaene hadde bestemte områder å forholde seg til, følger også av at de første nordmenn som bosatte seg i Kvænangen betalte jord- og fiskeplassleie til den samiske siidaen i Kvænangsområdet.⁴⁴

Frem til nyere tid så har reindrifta vært alene om å bruke siida-begrepet. Når man ser på dagens bruk av begrepet siida, så er det flere ulike grupperinger som har begynt å ta i bruk siida-begrepet. For eksempel blir et området i Manddalen i Kåfjord kommune i Troms betegnet som Čàhput-siida.⁴⁵ Likeledes fikk den samiske barnehagen i Alta navnet Àlttà-siida. I sosialdarwinismens tid, i slutten av 1700-tallet, som også var fornorskningen storhetstid, sluttet en stor del av den samiske befolkningen å se på seg selv som samer, og dermed å tilhøre en siida.

Ettersom tamreindriften utviklet seg fikk siida-begrepet tilsvarende innhold som under veidekulturen. For reindriftsamene, som var nomadiske og livnærte seg av reindrift, var siidaen derfor reinflokken med tilhørende bosetting.⁴⁶ Hvilke husstander⁴⁷ som tilhørte siidaen og hvor siidaen befant seg, kom an på årstiden.⁴⁸

---

³⁹ På svensk betyr "by" bygd og ikke by.

⁴⁰ Aage Solbakk, *Sàmi historjà I*, Karasjok 1994 s. 44. I NOU 1978:18A s. 150 -151 fremgår også redegjørelse av siidagrensene under veidekulturen.

⁴¹ Samuli Aikio, *Olbmot ovdal min, Sàmiid historjà 1700 logu ràdjài*, Ohcejohka 1992 s.104. Det er gjort arkeologiske funn som tilsier at Àvjovàrri siida var lokalisert på lešjohka mellom Šuoššjävri og Jergol i Karasjok kommune.

⁴² Aage Solbakk, *Sàmi historjà I*, Karasjok 1994 s. 64.

⁴³ Samuli Aikio, *Sàmi historjà 1700 logu ràdjài*, Ohcejohka 1992 s. 107.

⁴⁴ Lars Ivar Hansen og Bjørnar Olsen, *Samenes Historie fram til 1750*, 3.opplag., Oslo 2007 s.196.

⁴⁵ Čàhput-siida er et resultat av Svartskog-dommen i Rt. 2001 s. 1229 hvor lokalbefolkningen vant eiendomsrett til Svartskog i Manddalen i Kåfjord kommune. Se også Susann F.Skogvang, *Samerett*, 2.utg. Oslo 2009 s. 111.

⁴⁶ Solem, *Lappiske rettstudier*, Oslo 1933 s. 16.

⁴⁷ For en redegjørelse av oppbygningen av en reindriftssamisk husstand, og husstandens forhold til siidaen, se: Kirsti Strøm Bull, Nils Oskal og Mikkel Nils Sara, *Reindriften i Finnmark*, Oslo 2001 s. 321 flg.

⁴⁸ Kirsti Strøm Bull, Nils Oskal, Mikkel Nils Sara, *Reindriften i Finnmark*, Oslo 2001 s. 302.

Erik Solem har beskrevet siidaen i sin bok *Lappiske rettsstudier*. Om denne skriver han:

«I de finnmarkske renlappdistrikter brukes nå betegnelsen sii`dà enten alene eller i forbindelse bågge-sii`dà om renlappens hjem, d.v.s. om hans telt (goatte) og hans reinhjord (æлло). Der han slår op sitt telt og har sin reinhjord på beite, der har han sin sii`dà. Betegnelsen sii`dà brukes både om den enkelte renlapp som driver alene og om flere som driver i lag». ⁴⁹

Når det gjelder siidaens fordeling og bruk av beiteareal skriver han:

«Fordelingen av vinterbeitesplassene mellom de forskjellige sii`dàer er sikkert av gammel opprinnelse og "har gjort sig Sjøl". Det betraktes nu som en temmelig avgjort sak at den og den sii`dà skal ha vinterbeite i den og den bestemte trakt.» ⁵⁰

Ordet siida beskrev både en enkelt reindriftsutøver *alene*, og om en *gruppe personer* med tilhørighet og rettigheter til bestemte områder, eller et *område* der en bestemt person eller persongruppe hadde tilhørighet.

I artikkel om reindriftssamiske sedvaner og rettsoppfatninger om land skriver Nils Oskal og Mikkel Nils M. Sara i boka *Reindriften i Finnmark, retts historie 1852-1960* av Kirsti Strøm Bull på side 333 at:

«Vi er imidlertid enig med Solem i at rangeringen av handlingsfriheter og begrensninger mellom siidaer kan være ulik den rangeringen som foretas i tilknytning til eiendomsinstitusjonen. Vi vil forsøke å illustrere en type rangering av handlingsprioriteringer ved hjelp av eksempler, samtidig som vi forsøker å artikulere resonnementene som ligger til grunn for en slik type rangering med utgangspunkt i vinterbeiter. Vi tenker oss en situasjon hvor to siidaer er kommet i en mulig *tvist* ⁵¹. Siida A lar reinen beite utenfor sine egne vinterbeitegrenser og inn på vinterbeiteområdet til siida B. Vi antar at siida A har brukt opp sine vinterbeiteområder, slik at beite (oppas) ikke lenger er tilgjengelig. Det kan heller ikke påvises faglig svikt i A-siidaens utnyttelse av eget beiteområde. Siida B har ledige vinterbeiter (oppas) i ytterkanten innenfor sitt vinterbeiteområde, som siidaen heller ikke vil trenge senere på vinteren. A-siidaens utnyttelse vil dermed ikke kunne sies å utgjøre skade på B-siidaens utnyttelse av eget vinterbeite. I et slikt tilfelle ville siida B ikke kunne sies å ha gode argumenter for å holde siida A borte fra det ledige beiteområdet » ⁵²

Min mening er at en slik forståelse er konfliktskapende. Jeg har kommet til det motsatte, og vil begrunne dette nærmere.

En situasjon der siida A lar reinen beite utenfor sine egne vinterbeitegrenser og inn på vinterbeiteområdet til siida B, vil være klart urettmessig etter reindriftssamisk sedvanerrett. Det vil også være konfliktskapende. Behovet for at siida A ser seg nødt til å ekspandere er som regel at siidaen har brukt opp sine vinterbeiteområder. Etter mitt skjønn, vil det klart

⁴⁹ Solem, *Lappiske rettsstudier*, Oslo 1933 s. 184

⁵⁰ Solem, *Lappiske rettsstudier*, Oslo 1933 s. 190.

⁵¹ Min utheving.

⁵² Uttalelsen knytter seg til sammenfatningen av Oskal og Sara sitt arbeid sammenholdt med Erik Solems studier av reindrifts sedvaner fra 1930- tallet i boka *lappiske studier*. Solem redegjør for bl.a fordeling av vinterbeiteplasser mellom siidaer.

foreligge en faglig svikt i A-siidaens utnyttelse av eget beiteområde når reintallet ikke er i samsvar med beiteressursene. Selv om siida B har ledige vinterbeiter i sitt vinterbeiteområde, og siida A rettferdiggjør sine handlinger med at siida B ikke vil trenge disse senere på vinteren kan siida A's sine antagelser ikke være riktige.

Når man driver med reindrift, så er hele vinterhalvåret en flaskehals. Siidamedlemmene er hele tiden nødt til å finne tilgjengelig beite til dyrene innenfor eget areal. Utfordringen vil selvfølgelig være varierende, noe som er avhengig av vær forhold mv.. Tilgjengelig beite avgjøres av forandringer i været. Forandringer i været fremover i tid har verken siida A eller noen andre oversikt over. Jeg har derfor problemer med å se at siida A skulle høres med at siida B ikke har behov for beitet senere i vinter, jf. min henvisning til boka Reindriften i Finnmark.

A-siidaens utnyttelse vil dermed utgjøre skade på B-siidaens utnyttelse av eget vinterbeite, samt siida B sine langsiktige strategier, noe som også kan være i strid med servituttloven⁵³ § 2. Strategien til siida B kan være at reduksjon av reinflokk, skal føre til gjenvekst av lav mv. for å forbedre produksjon over tid.

Et annet spørsmål er om det vil være forskjeller mellom siida A og siida B når det gjelder definisjon av hva som er ytterkant av vinterbeiteområdet. Når vi snakker om siida B sitt vinterbeiteområde, kan situasjonen være at siida A definerer siida B sin ytterkant av vinterbeitet, som regel innenfor kjerneområdet til siida B. I forhold til kjerneområde vil ytterkanten derfor være forsert. Dette kan bli gjort av siida A (med forsett) fordi denne siidaen dermed oppnår å legitimere sine handlinger på bekostning av siida B.

Det foreligger heller ingen samisk sedvanerett som skulle tilsi at når siida A har gode argumenter for å holde siida B borte fra (eller bruke) siida B sitt rettmessige beiteområde. Bruken av areal har bestandig funnet sin løsning i konkrete avtaler mellom berørte siidaer.⁵⁴

Utredningen om vinterbeitene i Karasjok,⁵⁵ gir også uttrykk for at man ikke kan begrunne det å gå utover egne grenser i et behov for fleksibilitet.

2.2 Rettdriftsrettens utvikling

2.2.1 Innledning

Det er en allmenn oppfatning at rettigheter som hviler på et selvstendig grunnlag har bedre vern enn rettigheter som er regulert i lov.⁵⁶ Reindriften rettigheter ble inntil nylig ansett for å

---

⁵³ Lov um særlege råderettar over framand eigedom (servituttloven) 29. november 1968.

⁵⁴ Solem, *lappiske rettsstudier*, Oslo 1933 s 189.

⁵⁵ Se *Utredning om reinbeiterettigheter på vinterbeitene i Karasjok*, Alta 2008, s.16.

⁵⁶ Øyvind Ravna, *Rettsutgreiing og bruksordninger i reindriften områder. En undersøkelse med henblikk på bruk av jordskiftelovgivningens virkemidler*, Oslo 2008 s. 64.

være uttømmende regulert i lov om reindrift, slik at disse dermed også kunne innskrenkes og "bortreguleres" ved lov. I sammenheng med lovendringen i 1996 ble det for første gang erkjent av Landbruksdepartementet at det i dag er allmenn kjent at reindrifftsretten hviler på et selvstendig grunnlag.⁵⁷ Med det som begrunnelse fant ikke lovutvalget nødvendig å synliggjøre det i loven. Først når reindrifftsloven av 2007 ble vedtatt fikk den i § 4 en bestemmelse som slår fast at reindrifftsretten hviler på et selvstendig grunnlag, uavhengig av loven.

Reindriftens rettsgrunnlag har lenge vært tema for diskusjoner, og det foreligger relativt mye rettspraksis i fht. dette. Reindrifftsrettens grunnlag ut fra rettspraksis har vært skiftende, og det har til tider vært lite samsvar mellom rettspraksis og regelverk. Ut fra dette ser jeg behov for en kort gjennomgang av utviklingen både av rettspraksis og regelverk frem til i dag. Jeg behandler disse samlet.

2.2.2 Fra bruksrett til "tålt bruk"

Lappekodisillen fra 1751⁵⁸ er den eldste lovgivning om reindrift. Konvensjonen omhandler reindriffts bruksrettigheter hjemlet i sedvanerett. Det heter i Lappekodisillen § 10 at:

«Saasom Lapperne behøve begge Rigers Land, skal det efter gammel Sædvane være dennem tilladt,(...),at flytte med deres Rehn-Hiorder over Grendsen ind i det andre Rige.»

Konvensjonen skulle bl.a. sikre reindrifftsamenes rett til fortsatt å flytte med rein mellom Norge og Sverige.⁵⁹

I en eldre dom inntatt i Rt.1862 s.654 har Høyesterett uttalt seg i spørsmålet om utstrekningen av reindriftssamers beiterettigheter overfor grunneiere. I dommen sier førstevoterende at man av Lappekodisillen med sikkerhet kan utlede en rett til samene for å flytte med rein, uavhengig om grunnen eies av staten eller private.⁶⁰

Reindrifftsnaeringens rettsgrunnlag ble altså tidligere, i alle fall fra 1751 og de neste hundre år, ansett for å være en bruksrett med hjemmel i gammel sedvane.

Denne oppfatningen endret seg på slutten av 1800-tallet til fordel for jordbruksnaeringen og til ugunst for reindrifftsnaeringen. Det endrete syn må ses i sammenheng med at Norge på den tid kjempet for å bli en selvstendig stat. Bondekulturen ble derfor ansett og fremhevet

---

⁵⁷ Ot.prp. nr 28 (1994-95) s.28.

⁵⁸ Første Codicill og Tillæg til Grendse-Tractaten imellom Kongerigerne Norge og Sverrig Lapperne betreffende (Lappekodisillen) av 2. oktober 1751.

⁵⁹ Kirsti Strøm Bull, *Studier i reindrifftsrett*, Oslo 1997 s.16.

⁶⁰ Carstein Smith, "Lappekodisillen som norsk rettskilde", *Dieðut 1/1989 Lappecodisillen av 1751 – Var det samenes Magna Charta?*, s. 250-251. Magna Charta betyr frihetsbrev.

som bilder på det typisk norske, mens reindriftsnæringen ble sett på som en mindre utviklet levemåte.⁶¹

Øyvind Ravna henviser til innstilling fra "Lappekommissionen" (1904) s. 195 sp.2 i sin bok og siterer fra Lappekomisjonens prinsipp uttalelse på side 66:

« Under afgjørende Hensyntagen til Landbonæringens Interesser og berettigede Krav paa videre Utvikling og ideheletaget til de paagjældend Landsdelens fortsatte Bebyggelse og Opdyrking at søge Grænserne for Lappernes Reindrift i vort Land optrukne saaledes, at denne kan indtil videre bestaa som Næringsvei, men med mindst mulig Adgang til at virke som Hemske paa Jordbruket.»

Reindrifftsretten ble etter dette oppfattet som en tålt bruk. Reindriftsnæringen kunne utøve sin reindrift på egne areal, så lenge bruken ikke innebar ulemper for jordbruket. Der reindriftsnæringens bruk av areal kom i konflikt med jordbruksinteresser måtte den derfor vike.

Lappekomisjonens prinsipputtalelse om at reindrifftsretten uttømmende var regulert i loven ble gjentatt og lagt til grunn i reindrifftsloven av 1933.⁶²

Denne "tålt bruk" tankegangen la også Høyesterett til grunn i Dergafjell-dommen i Rt. 1931 s. 57. Saken gjaldt spørsmål om en reindriftssamisk familie, Dergafjell, med grunnlag i alders tids bruk hadde rett til under flyttingen vår og høst å ha tilhold på privat eiendom, samt stabbur og gammeplass der. Høyesterett kom frem til at grunneier var berettiget til å forlange stabbur og gamle fjernet, når bruksretten ikke var knyttet til et bestemt sted på eiendommen. Siden oppdyrking gjorde fjerning av stabbur og gamle påkrevet, medførte videre ikke dette nevneverdig ulempe for samene.

Jeg er imidlertid ikke enig med Høyesterett der den uttaler at det ikke var nevneverdig ulempe med flytting av disse byggverkene. Det har trolig vært mye arbeid i å demontere disse og deretter transportere materialet en annen plass. Reindriffta hadde på den tiden ikke hadde andre transportmidler enn kjørerein. Demontering av konstruksjonene måtte skje om sommeren når samene var på sommerbeite med sine rein og det var bart. Materialet kunne derimot ikke transporteres bort om sommeren når samene ikke hadde tilgang på kjørerein, siden de var sluppet fri på sommerbeite når kjørerein var i arbeid fra tidlig om høsten til seint på våren. De måtte slippes løs på sommeren for å samle seg krefter til høsten.

Transporten av konstruksjonen kunne ikke skje før tidligst neste vinter og oppbygging neste sommer. Hele prosessen må ha tatt flere år.

---

⁶¹ Ravna, *Rettsutgreiing og bruksordninger i reindriftsområder*, Oslo 2008 s.64 flg..

⁶² Ravna, *Rettsutgreiing og bruksordninger i reindriftsområder*, Oslo 2008 s. 66.

I Rt.1955 s.361, Marsfjell-dommen som gjaldt om samene Marsfjell hadde rett til å fiske mv. på privateiendom. Høyesterett kom frem til at Marsfjell var berettiget til å ha gammer i utmarken, men ikke berettiget til å fiske i vann som lå på privat eiendom.

For at Marsfjell skulle kunne fiske i vannet, så måtte bruken, altså fisket, tåles eller tillates av grunneier. Når den private eiendommen fikk ny eier som ikke lenger tålte at Marsfjell fisket i vannet, måtte bruken opphøre. I dommen kommer frem at selv om samenes bruk av areal har skjedd over lang tid, lenge før jordbruk og bosetning var etablert, var bruken likevel ansett som en tålt bruk. Begrunnelsen for at gamma fikk stå, var nettopp at den ikke var til ulempe for grunneieren.

2.2.3 Fra "tålt bruk" til bruksrett

I 1957 behandlet Høyesterett en sak som gjaldt spørsmålet om reindriftsmyndighetene var berettiget til etter reindriftsloven (1933) å gi svensk flyttsame tillatelse til å beite i et reinbeitedistrikt uten hensyn til reinbeitekonvensjonen mellom Norge og Sverige.⁶³ Høyesterett kom frem til at en slik rett ikke var berettiget – å gi svensk flyttsame, som ikke var norsk statsborger, tillatelse til å beite i reinbeitedistrikt utenom den tid som er fastsatt i reinbeitekonvensjonen mellom Norge og Sverige.

En dommer dissenterte og uttaler på side 867 at «hverken konvensjon eller lov kan gjøre inngrep i flyttsamenes rettigheter slik som disse gjennom alders tid bruk har vært utøvet.» Her kan man se en begynnende endring av synet fra "tålt bruk"⁶⁴ til bruksrett.

11 år senere behandlet Høyesterett en sak som gjaldt samenes rettigheter i Brekken sameie⁶⁵.

På side 401 uttaler Høyesterett at reindriftens bruksutøvelse har vært skiftende, men bruken anses:

«gjennom lang tid å ha vært stedbundet og i sin kjerne så festnet at den ikke uten videre kan sidestilles med utøvelse av en uskyldig nyttesrett eller en allemannsrett.»

Høyesterett slår med dette fast at bruksrettigheter med grunnlag i alder tids bruk ikke kan sammenlignes med tålt bruk. Denne uttalelsen fra Høyesterett kan vanskelig forstås på noen måte enn at når reindriftsretten har grunnlag i alders tids bruk, så kan inngrep i bruksrettigheter ikke gjøres ved lov. Høyesterett bekrefter med dette mindretallets syn fra dommen fra i 1957, som klart uttalte at man ikke kan gjøre inngrep i flyttsamenes rettigheter utøvet gjennom alders tid bruk.

---

⁶³ Rt. 1957 s. 860.

⁶⁴ Kirsti Strøm Bull, *Studier i reindriftsrett*, Oslo 1997 s.42.

⁶⁵ Rt.1968 s.394.

En uttalelse fra Høyesterett inntatt i Rt. 1968 s.429 Altevann-dommen gjaldt spørsmål om svenske reindriftssamer hadde noe privatrettslig grunnlag for sitt krav om erstatning når de ved Altevann-utbyggingen fikk sine sommerboplasser neddemmet. Saken endte med at reindriftssamene ikke bare fikk erstatning for tapt reinbeite, men også for tapt fiske.

Dommen markerer et endret syn i forhold til reindriftnæringens rettigheter. Dommen gir dessuten uttrykk for vern av den sedvanemessige bruken. Høyesterett slår fast at reindriftsretten nyter ekspropriasjonsrettslig vern, og er sidestilt med annen privat eiendomsrett. Høyesterett går dermed, slik jeg ser det, noe videre enn uttalelsen i Brekken dommen.

I Kappfjell-dommen inntatt i Rt. 1975 s.1029 uttaler Høyesterett på side 1032 med henvisning til Altevann-dommen, at samene har rett til utøvelse av reindrift og at denne rett er beskyttet.

Selv om det forelå klar rettspraksis i forhold til reindriftsrettens karakter, så gir Landbruksdepartementet i Ot.prp. nr. 9 (1976-77) uttrykk for en oppfatning om at retten til å drive med reindrift var uttømmende regulert i loven.

«Gjeldende reindriftslov av 1933 bygger samme måte som lappeloven av 1883 på at retten til å utøve reindrift mv. i reinbeitedistrikt er fastlagt på uttømmende måte i selve loven, slik at denne rett har det omfang og det innhold som loven til enhver tid bestemmer. (...) Det ligger i denne grunnoppfatningen at rettens omfang og innhold kan endres ved ny lov. Landbruksdepartementets utkast til ny lov bygger på samme prinsipp.»(s. 42).

Dette syn påvirket og endret den tradisjonelle oppfatningen om at reindriftnæringen hadde bestemte beiteareal å forholde seg til, og videreførte statens oppfatning om at reindriftsretten omfattet hele reinbeiteområdene som en stor felles enhet.

Den tidligere lovgivning la til grunn en forståelse om at distriktets reindriftsutøvere i fellesskap var bærere av beite- og bruksrettigheter. En slik felleskaps forståelse innebar at alt areal innenfor et distrikt var til fellesbruk for alle reindriftsutøvere i distriktet.

Det er noe usikkert om "fellesbeite" forståelsen følger av reindriftsloven av 1933, selv om departementet skrev det. Ved ikrafttreden av reindriftsloven av 1978⁶⁶ ble "fellesbeite" uttrykket lovfestet, noe som også må innebære at fellesbeite forståelsen er kommet inn seint.

I forslag til distriktsinndeling for Finnmark (1994) heter det:

---

⁶⁶ Lov om reindrift 9.juni 1978 nr.49 (opphevet).

«I praktisering av både tidligere og gjeldende lovgivning er det lagt til grunn at distriktets reineiere i felleskap er bærere av reindriftrretten innenfor eget distrikt, og at ingen individer eller grupper har særlig eller subjektive rettigheter.»⁶⁷

Reindriftrmyndighetenes fellesbeiteforståelse la til rette for at etablerte beiterettigheter på siidanivå ble krenket, noe som dermed førte til "kamp" om de samme beiteareal. For å kontrollere og beslaglegge mest mulig areal på et "fellesbeite" måtte en siida⁶⁸ ha mange reindriftrutøvere og mye rein.

Når fornærmede reindriftrutøvere tok opp beitekrenkelse med reindriftragronomen⁶⁹ var tilbakemeldingen at en siida ikke hadde bedre rett til reinbeiteareal enn en annen innenfor samme distrikt. Dette kan også illustreres med at en av informantene til Reinbeiterettsutvalget for Vest Finnmark uttaler at «Lappfogden hadde gitt beskjed om at dette var fellesbeite.»⁷⁰

Slik det fremstår for meg, så var departementets oppfatning i 1978 fortsatt at reindriftrretten uttømmende var regulert i reindriftrloven⁷¹, noe som ikke var i samsvar med Høyesterettspraksis.⁷²

Høyesterett uttaler også noen år senere i Alta dommen inntatt i Rt. 1982 s. 241 på side 299 at "samene nyter ekspropriasjonsrettslig vern for sin næringsutøvelse.»

I samerettsutvalgets første innstilling NOU 1984:18 på side 131 heter det:

«Det er på det rene at Høyesterett flere ganger (...) har sagt at når det gjelder reindriftr, har samene `fra historisk tid` etablert og festnet en `bruk i næringen`, og at denne bruken er beskyttet.»

Den siste større offentlige utredning om rettserverv ved lang tids bruk er NOU 2007:13. Der heter det bl.a. på side 70: « Rettserverv ved lang tids bruk er en sentral del av det samerettslige bildet, jf. dommer i Selbusaken (Rt. 2001 s. 769)(...)»

På grunnlag av foreliggende rettspraksis er det derfor liten tvil om at reindriftrretten hviler på et selvstendig grunnlag med hjemmel i alder tids bruk, etablert gjennom sedvaner. Denne retten er derfor uavhengig av lov, og er gitt erstatnings- og ekspropriasjonsrettslig vern.

Når myndighetene praktiserte lovverket slik at den åpnet adgang for å forstå at beiteareal var til fellesbruk for alle reindriftrutøvere førte dette til konflikter i reindriftrnæringen.

---

⁶⁷ Reindriftrten i Finnmark. Lovgivning og distriktsinndeling – Forslag til ny distriktsinndeling i Finnmark, Alta 1994 s. 108.

⁶⁸ Se fotnote 7 foran på side 7.

⁶⁹ Reindriftragronomen er leder for et av reindriftrforvaltningens lokale områdekontorer. Reindriftragronomen er for eksempel leder for reindriftrforvaltningen Vest-Finnmark, som er underlagt reindriftrforvaltningen Alta. Reindriftragronomen "oppsto" som følge av at Lappfogd-stillingen ble omgjort med 1978-loven.

⁷⁰ Se Reinbeiterettsutvalget, *Utredning om Reinbeiterettigheter*, Alta 2002 s.45.

⁷¹ Ravna, *Rettsutgreiing og bruksordninger i reindriftrsområder*, Oslo 2008 s. 71.

⁷² Se også Kirsti Strøm Bull, *Studier i reindriftrrett*, Oslo 1977, s. 46.

Reindriftnæringens egne oppfatninger om at siidaer hadde bestemte areal å forholde seg til ble på den måten grundig tilsidesatt av myndighetene, noe som førte til at ble spørsmål om å kontrollere areal på et fellesbeite. En slik praktisering av loven førte til økt etablering i reindriftnæringen og dermed også økning i reintallet.

2.3 Reindriftskonsesjon – driftsenhet og siidaandel⁷³

Selv om myndighetenes praksis motiverte til reintallsøkning mv. når det gjaldt forståelsen av rett til beiteareal, så inneholdt reindriftsloven (1978) også bestemmelser om etableringskontroll gjennom innføring av konsesjon.⁷⁴

I gjennomgang av reindriftsrettens utvikling i forrige kapittel fremgår det at reindriftsloven (1978) ikke ble vedtatt for å tilkjenne rettigheter til reindrifta, men for å regulere disse. Bestemmelser i reindriftsloven (2007) om siida-andel⁷⁵, regulerer heller ikke hvem som har rett til å utøve reindrift, men bl.a. hvem som har rett til *konsesjon*.

2.3.1 Klasseskille

Etter reindriftsloven (1978) § 4 fremgikk at man måtte ha driftsenhet for å kunne drive som selvstendig næringsdrivende. De som ikke var registrert med konsesjon, men hadde reinen sin til bevokning under en annens konsesjon, kunne ikke definere seg som selvstendig næringsdrivende.⁷⁶

Man kan altså mene at loven ikke falt i sitt rette landskap, når den ikke virket slik i praksis. Lovens praktiske funksjon ble at den gjennom å sette driftsenhet som vilkår for å motta tilskudd, bidro «til en klasseskille, de med driftsenhet som har alle rettigheter og tilskudd, og de uten driftsenhet.»⁷⁷

Reindriftsutøvelse er fysisk krevende arbeid. Dess eldre en reindriftsutøver blir, dess mindre blir også arbeidsinnsatsen. I praksis så er de fleste reindriftsutøvere yngre folk som ikke har konsesjon, mens ledere av siidaandeler er eldre folk. Man kan derfor si at "arbeidskraften" i reindriftnæringen er de som ikke har siidaandel. Dette er som et resultat av at "alle" kan etablere seg i reindrifta, samtidig med etableringsstopp av nye konsesjoner. For at en reindriftsutøver skal få fordeler av midlene over Reindriftsavtalen må han eller hun ha siidaandel. Har reindriftsutøveren ikke siidaandel får man heller ikke tilskudd over

---

⁷³ «Med siidaandel forstås en gruppe, normalt familie, eller enkelt person som er en del av en siida og som driver reindrift under ledelse av en person, eller av ektefelle eller samboer i felleskap.», jf. reindriftsloven (2007) § 10.

⁷⁴ Begrepet driftsenhet etter reindriftsloven (1978) og siidaandel etter den nye reindriftsloven (2007), må leses som konsesjon. Bestemmelsen om "driftsenhet" ble innført i 1978 reindriftslov § 4, og er en videreføring i nå gjeldende reindriftslov (2007) § 10 under betegnelsen "siidaandel"..

⁷⁵ Se §§ 9 til 16 og § 18

⁷⁶ Se Ot.prp. nr. 9 (1976-1977) s. 48 og 49.

⁷⁷ NOU 2001:35 s. 97.

reindrifftsavtalen. Det er lettere gjennom produksjonstilskuddene å få driften til å gå rundt økonomisk.

Med lov om reindrift (1978) ønsket som sagt myndighetene å regulere tallet på driftsenheter og etableringskontroll, jf. § 4, 1.ledd. Med det som utgangspunkt fulgte det av bestemmelsens andre ledd at det i en driftsenhet kan inngå rein tilhørende til og med barn av søsken. Bestemmelsen begrenset registrering av nye reinmerker, og førte til at en del registrerte reinmerker også ble slettet.⁷⁸

Bestemmelsen i reindrifftsloven § 4 om at ingen kunne drive med rein som selvstendig næringsdrivende under en annens driftsenhet ble tatt ut i 1996, og endret slik at dette ikke lenger var noe hindring, så sant man fyller slektskravet i § 4 annet ledd.⁷⁹

Denne til dels strenge etableringsbestemmelsen i 1978 loven, ble gjort langt lempeligere med den nye reindrifftsloven (2007) § 32. Dette er begrunnet i forarbeidene med at :

«Regelen [i reindrifftsloven av 1978] kan synes å gi utstrakt adgang til å eie rein uten egen driftsenhet, men den har uheldige begrensinger. En søster kan for eksempel eie rein i sin brors driftsenhet, men hvis broren overdrar driftsenheten til sin sønn eller datter, har hun som tante til innehaveren ikke lenger rett til å ha rein i driftsenheten. Samtidig som at hun mister retten til å eie rein mister hun også retten til reinmerke.»⁸⁰

Her mener jeg at myndighetene mister kontrollen med å begrense utøvere og dermed reintallet.

2.3.2 Regulere tilgangen til reindrifftsneringen

Tildeling av driftsenhet (konsesjon) ble første gang foreslått av landbruksdepartementet i Ot.prp. nr. 9 (1976-77). Begrunnelsen for dette var å regulere tilgangen til næringen. Departementet vurderte at en fri etablering i en situasjon der beiteressursene var begrensede ville føre til økt beitepress, noe som ville gjøre driften for den enkelte reindrifftsutøver økonomisk vanskelig, se s. 43 og 48 flg.

Reindrifftsmyndighetene hadde på den ene siden lagt til rette for konkurranse på beiten med stimulering til økt reintall og nå etableringskontroll via konsesjon. Slik jeg ser det, var det ingen sammenheng mellom myndighetenes praksis og kontroll av etableringen.

---

⁷⁸ Reindrifftstyrevedtak i møte den 9.desember 1987, sak nr. 77/87/OKS. Kilde: Reindrifftsforvaltningen arkiv 014.6. En del av de som fikk slettet reinmerkene sine brakte saken til Alta herredsrett. Herredsretten behandlet saken den 28.februar 1990 i sak 102/1990 A, og opprettholdt reindrifftstyret slettingsvedtak. Dommen ble anket til Hålogaland lagmannsrett, som behandlet saken den 30.november 1992 i sak nr 104/1992 A. Anke til lagmannsretten førte heller ikke frem.

⁷⁹ Lov om endringer av reindrifftsloven 23.februar 1996. Kilde: <http://websir.lovdato.no/cgi-lex/wiftrns?app/online/www/docroot/lex/lt/lti/nl-199602...>

⁸⁰ NOU 2001:35 s.63.

Forvaltningspraksis tilsa økt etablering, mens lovverket krevde konsesjon for å kunne starte med reindriftsvirksomhet. Sistnevnte tapte denne kampen. Loven var derfor ikke til hinder for etablering i reindriftsnæringen, samtidig som reindriftsnæringen selv ønsket at flest mulig etablerte seg i reindrifta for bedre å kunne ivareta beiteareal på et fellesbeite.

2.3.3 Siidaandel – uttrykk for andel av en arbeidsfelleskap og selvbestemmelse

Da reindrifftsloven av 2007 endret begrepet ”driftsenhet” til ”siidaandel” var meningen å gi reindriftsnæringen større innflytelse, mer selvbestemmelse i reindrifftas interne anliggender, og synliggjøring av at det etter lovgivers mening gjaldt kollegiale rettigheter, altså institusjonen siida som rettighetsbærer.

Men begrepet ”siidaandel” er i praksis uendret fra begrepet ”driftsenhet”. Begrunnelse for videreføring av konsesjonssystemet i reindrifftsloven (2007) er også langt på vei den samme som for opprettelsen av dette etter reindrifftsloven(1978), jf. NOU 2001:35 s.98.

Siidaandelsinnehaver etter reindrifftsloven av 2007 har de samme rettigheter og plikter som innehaveren av en driftsenhet hadde etter reindrifftsloven av 1978. En sammenligning av ”god-skikk” reglene mellom nevnte to reindrifftslover viser at funksjonene langt på vei er de samme.

Lovutvalget mente at driftsenhetssystemet bl.a. var isolert fra det arbeidsfelleskap som siidaen utgjør. Lovutvalget mente at innføring av begrepet skal gi uttrykk for at andelen er en del av en arbeidsfelleskap som siidaen utgjør. Dagens ordning legger opp til at det er gjennom siidaen man skal regulere tilgangen på nyetableringer.⁸¹ Siidaen har imidlertid ingen kontroll med siidaandelenes reintall.

For å komme seg unna begrensingen om retten til reinmerke som fulgte av 1978-loven, er det ikke etter 2007-loven lenger noe krav om slektskap mellom siida-andelsinnehaver og medlemmet. De eneste kravene som stilles til medlemmet som skal inngå i siidaandelen er at den oppfyller vilkårene i reindrifftsloven § 32.

Etter at den nye loven trådte i kraft har det skjedd en økning i registrering av reinmerker, og mange av de reinmerkene som ble slettet i 1988 er registrert på nytt.

I en situasjon der både reindriftsnæringen og myndighetene ser behovet for reduksjon av reintall er det ytterst uheldig at reindrifftsloven legger opp til økning i reintallet.

2.3.4 Reintallsreduksjonen

Høyt reintall er en av hovedårsakene til at grenser ikke overholdes, og dermed årsaken til mye av konfliktene i enkelte reindriftsområder. Reintallet er økende med registrerte reinmerker og reineiere, altså dess mer rein desto mer konflikter.

---

⁸¹ NOU 2001:35 s.11.

Jeg kan vanskelig se at søkere av reinmerker søker reinmerker bare for å ha et reinmerke. Når man søker reinmerke følger det naturlig av dette også et ønske om å ha rein.

I forhold til reindriftssaker med tanke på fordeling av areal til ulike siidaer, så er siidaens tradisjonelle bruk av området avgjørende. Siidaens samlede reintall er også et av temaene som må vurderes i forhold til arealet. Det er likevel ikke slik at tildeling av areal kan begrunnes med reintallet. I dagens reindrift er det arealet som er begrensingen, noe som betinger en streng vurdering av reindriftnæringens tradisjonelle bruk av bestemte areal.

Det er derfor mer riktige å anta at siidaens tradisjonelle bruk avgjør beitearealet, noe som i neste omgang er styrende for reintallet, og ikke motsatt. Når man etter en konkret vurdering, for eksempel kommer frem til at reintallet i siidaen er for høyt i forhold til beitearealet må reintallet tilpasses. Når det er tale om redusering av reintall vil det naturlige være, slik jeg ser det, at det er de personene som i en siida som ikke har ervervet bruks- og beiterettigheter også er de som får dette ansvaret i første omgang.

De underliggende forhold knyttet til medlemmer i siidaen,⁸² må derfor vies betydelig oppmerksomhet når det blir spørsmål om nedbemanning eller opptakelse av nye medlemmer skal vurderes. Jeg er klar over at man med dette oppnår en classeskille i siidaen som kan virke å være uønsket, men likevel vil standpunktet kunne forsvares med at nettopp dette skille kan være avgjørende i arbeidet med bl.a reintallsreduksjonen.

En siida med mye rein vil gå lengre enn ellers i krav om areal. Man søker derfor fortere til domstolene for rettslig avklaring der økonomien hos siidamedlemmene tillater dette. I spørsmål om rettslig avklaring om beiterettigheter er det derfor mer spørsmål om økonomi enn om rettsikkerheten. En siida som har mange medlemmer som ikke er reindriftsutøvere, men er sysselsatt i andre jobber (fastansatt i det private eller i det offentlige) vil stå mye sterkere økonomisk i forhold til en siida som utelukkende er bestående av reindriftsutøvere. I en slik situasjon er det også lettere å vinne rett for den økonomisk sterkere part, mens den svakere parten må oppgi egne rettigheter pga økonomi.

Uenighet mellom siidaene om grensen vil være større der flokkene har mye rein enn mellom siidaer der reintall er tilpasset egne beiteareal. Når det ikke er noe konflikt mellom siidaer om bruken av areal er det derfor også lettere å få stand en grense mellom siidaene. Behovet for "å karre til seg mest mulig areal" er ikke i så sterk grad gjeldende i slike situasjoner. Konflikter i reindriftnæringen har mye sammenheng med siidaens samlede reintall.

2.3.5 Begrunnelsene for reintallsreduksjonen

At myndighetene lenge har hatt ønske om reduksjon av reintallet er ikke noe nytt. Argumentasjonen for dette har i stor grad dreid seg om produksjon i reindriftnæringen.

---

⁸² Underliggende forhold i siidaen er spørsmål om hvem som er aktive reindriftsutøvere og passive reineiere.

Med dårlig produksjon menes lite fødte kalv i fht. simler, lave slaktevekter og tap av rein forårsaket av fredet rovvilt. Likeledes overbeiting som vanskeliggjør gjenvekst av lav for eksempel, noe som er viktig beite for reinen utpå vårvinteren.

Det nye er at reindriftsnæringen også ser behovet for reduksjon av reintallet. Reindriftnæringens argumentasjon for dette har imidlertid ikke (i stor grad) dreid seg om forhold som har med produksjon eller gjenvekst å gjøre. Det kan ha sin årsak i at når en reindriftsutøver redegjør for gode eller dårlige beiter, så har dette med snøens beskaffenhet å gjøre, altså om beitet er tilgjengelig eller ikke. Når det er gode beiter så betyr det rett og slett at reinen kommer seg greit ned til marka. Det motsatte når den ikke kommer seg ned til bakken pga nedising eller for mye snø. Det er i det hele tatt snakk om snøens beskaffenhet man snakker om når man avgjør om beitet er godt eller dårlig. Om det finnes beite på bakken er ikke tema.

Reindriftnæringens argumentasjon for å redusere reintall bygger på en erkjennelse av at store reinflokker trenger store areal for livnære seg. Når det er behov for store areal og ledig areal ikke finnes, må man derfor gjøre inntrengen på andres områder, noe som fører til økte konflikter om beiteareal. For nettopp å unngå konflikter har man i reindriftsnæringen også sett behovet for reduksjon av reintall.

2.4 Disponering av reindriftsareal – en ansvarlig leder

Myndighetens stimulering til reintallsøkning og frietablering i reindrifta, samtidig som den heller ikke fant ønskelig å bremse samfunnets om-disponering av reindriftsareal forverrer reindriftnæringens situasjon ytterligere.

2.4.1 Beiterett ikke gitt rettsvern

Departementets syn om ikke å gi reindriftssamenes beiterett rettsvern kom tydelig frem i endringsloven (1996)⁸³ som nevnt foran. Reindriftsutøvere er ikke gitt rettsvern mot det som anses som vanlig utnyttning til jordbruk. § 15 ble endret slik at det «likevel ikke [er] til hinder for vanlig utnyttning av eiendommen til jordbruk, skogbruk eller annen utnyttning av landbruksformål.»

Dette innebærer at vanlig bruk av fast eiendom som ikke var unødvendig eller urimelig, selv om den var til vesentlig skade eller ulempe for reindriften, ikke er omfattet av bestemmelsen. Bestemmelsen sier klart at utmark tillates omgjort til innmark, selv om det vil gå på bekostning av reindriftssamenes beiterett.

Bestemmelsen i reindriftnæringens lov (2007) § 63 er ment som en videreføring av reindriftnæringens lov 1978 § 15 uendret.⁸⁴

---

⁸³ Lov om endring av reindriftnæringens lov av 23.februar 1996.

⁸⁴ Ot.prp.nr.28 (1994-95) s.47.

Selv om det ikke var ment å være en realitetsendring, så er jeg enig med Kirsti Strøm Bull i at det skjedde en skjerping av rettsvern i disfavør av reindriftsnæringen med den endringen som ble gjort i 1996 som gjelder reindriftsloven (1978) § 15.

K.S.Bull uttaler:

«Første setning i § 15 slik den nå lyder, er en klar teknisk forbedring i forhold til den tidligere ordlyd, og er en presisering på linje med servituttl. § 2 for såvidt gjelder grunneierens og andre rettighetshaveres bruk av eiendommen. Annen setning fremstår etter sin ordlyd imidlertid som noe langt mer enn en redaksjonell endring, og betyr en skjerping av rettstilstanden i reindriftsnæringens disfavør. Annen setning pålegger reindriften en tllpasningsplikt som går meget lenger enn den som følger av servituttl. § 2. »⁸⁵

2.4.2 Behovet for en ansvarlig leder

Problemet var at myndighetene ikke hadde noen som kunne gjøres ansvarlig for beiteskade på bøndenes innmark. Staten anså derfor behovet for en "adressat" når henvendelser skulle gjøres, og spesielt når tiltak skulle gjennomføres.⁸⁶

Det synes derfor for mer viktig å kunne gjøre henvendelser og ansvarliggjøre en reindriftsutøver når rein for eksempel kom på innmark, istedenfor å lovfeste reindriftssamenes beiterett rettsvern. Når rein har gjort skade på innmark er reindriften gjort erstatningsansvarlig på et solidarisk og på et objektivt grunnlag, jf. reindriftsloven § 67. Det kan derfor antas at det var viktig å fatte bestemmelser om ansvarlig leder i reindriftsutøvelsen, spesielt når bonden ikke er tillagt begrensninger i forhold til reindrift.

2.5 Rettsvernet i siidaen

2.5.1 Hvem inngår som siidamedlemmer

Siidaen er gitt en sentral plass i reindriftsloven. Ut fra reindriftslovens definisjon av en siida, kan «en gruppe av reineiere som utøver reindrift i felleskap på bestemte arealer inngå i en siida».⁸⁷ I NOU 2001:35 heter at det er nødvendig å løfte frem siidaen i loven. Der heter det at «ingen kan drive med reindrift alene, og det er siidaen som utgjør arbeidsfellesskapet.» (s.98).

---

⁸⁵ Kirsti Strøm Bull, *Studier i reindriftsrett*, Oslo 1977 s.65

⁸⁶ St.meld.nr.28 (1991-92) En bærekraftig reindrift, s.18.

⁸⁷ Se lov om reindrift 15. juni 2007 nr. 40 § 51.

Etter en naturlig språklig forståelse av bestemmelsen innebærer dette at det bare er de personer som er reindriftsutøvere som hører til siida, noe som innebærer at eiere av rein som ikke utøver reindrift er utelukket.

Det er skjedd store endringer mellom dagens siidaer og siidaene slik de var tidligere. Dagens siidaer i reindriften er langt på veg sammenfallende med reindriftslovens definisjon av siida begrepet. Loven kan dermed ses på som kodifisering av den utviklinga som har skjedd i reindriften i nyere tid.

Det er som regel mannen eller eldre sønner i familien som er reindriftsutøvere, de pendler mellom reinflokken og hjemmet i bygda. Det er som regel kun de som er reingjetere som bor på fjellet hos reinflokken i dag. Denne "bosetningen" består derfor ikke av mer enn noen gjeterhytter, gumpier⁸⁸ eller låvvuer. Den som utgjør bosettingen, er avhengig av hvilke personer som til en hver tid er på jobb og dermed har tilhold der.

Spørsmålet er om reindriftslovens definisjon er riktig. I besvarelsen av spørsmålet, må man derfor ta stilling til om en gruppe av reineiere som ikke er reindriftsutøvere, kan høre til en siida.

Om det var slik at bare "reindriftsutøvere" kan høre til en siida, vil den persongruppen som er eiere av rein og ikke utøvere, ikke høre til en siida. Så lenge reintallet står i samsvar med beiteressursen til siidaens areal, noe som faller under siidaens interne forhold, vil det ikke være noe konflikt i at alle reineiere kan høre til en siida.

Det bør derfor ikke være problematisk å mene at alle som eier rein i siidaen er, siida-medlemmer, noe som kan medføre at det ikke er riktig antatt at det bare er "reindriftsutøvere" som kan høre til en siida. Dette synet mener jeg er forsvarlig når man ser siidaen i forhold til andre interesser.

Det kan likevel oppstå konflikt når "alle" skal være like medlemmer i situasjoner der det er behov for reduksjon av reintallet i siidaen. Spørsmålet som kan komme på "spissen" er om en reindriftsutøver har bedre vern enn en reineier som ikke er reindriftsutøver. Skal man ta ordlyden i bestemmelsen ordrett så kan man få inntrykk av at reineieren sin rett til å være en del av siidaen må vike for at reindriftsutøveren fortsatt skal kunne være del av en siida. Argumentet for at reineier må vike for en reindriftsutøver måtte være å sikre reindriftsutøveren fortsatt reindrift.⁸⁹ Etter mitt syn må reindriftsutøvernes rett til å være "del av en siida" i slike situasjoner antas å måtte gå foran en reineiers interesse.

---

⁸⁸ Mobil hytte på meier som trekkes etter snøskuter.

⁸⁹ Se Kitok vs. Sweden, Communication No 197/1985, views adopted on 27. July 1988.

2.5.2 Den samiske befolkningen som bruksrettshavere

Det følger av reindriftsloven § 4 første ledd at ”den samiske befolkningen har på grunnlag av alders tids bruk rett til å utøve reindrift innenfor (...)»

Etter en naturlig språklig forståelse av den «samiske befolkningen» kan det virke som om retten innebærer alle som har rett til reinmerke. Når det gjelder retten til å utøve reindrift innenfor det samiske reinbeiteområdet må denne retten imidlertid ha grunnlag i «alders tids bruk».

Rettservert både ved hevd og gjennom alders tids bruk krever at bruken av eiendommen gjøres av rette eier eller bruker.

Spørsmålet er derfor hvem som er rette bruker. For å svare på dette blir det viktig å gjøre skille mellom en reindriftsutøver og en reineier. Slik jeg ser det, så er brukens intensitet og kontinuitet inngangsnøkkelen for å kunne erverve rett ved hevd eller gjennom alders tids bruk.

2.5.2.1 Reindriftsutøver

En reindriftsutøver er en person som har reindrift som hovednæring, altså «utøvet reindrift», jf. reindriftsloven § 4. Det samme følger også av reindriftsloven § 10 hvor det heter «en som driver reindrift».

Med hovednæring menes «reineiere som har drevet reindriftsvirksomhet over halvparten av inntektsåret.», jf. skatteloven⁹⁰ § 8-1, 6.ledd, og hatt en næringsmessig omsetning på minst femti tusen kroner i året, jf. merverdiavgiftloven⁹¹ § 2-1,1.ledd.

Dette innebærer, slik jeg ser det, at for å være reindriftsutøver må personen jobbe med rein minimum over halvparten av året, basere livsoppholdet sitt på det økonomiske utbyttet som reinflokkens produksjon gir grunnlag for.

Det ser ut til at loven sikter til beiterettigheter til reindriftsutøvere når den omtaler bruksrettigheter i form av beiterett på grunnlag av *bruk* gjennom alders tid bruk. Det vil si en form for arbeidsplikt. Sagt på en annen måte, for erverve beite- og bruksrettigheter så må bruken oppfylle enten vilkårene i hevdsloven eller gjennom alders tids bruk. I begge ervervsgrunnlagene utgjør brukens intensitet det essensielle. Kravet til bruken kommer også frem flere plasser i reindriftsloven, for eksempel inneholder reindriftsloven kapittel 4 (forpliktelser) regler for en reindriftsutøver i *arbeidet med praktisk reindrift*, noe som fremstår som normer for ”god-skikk” i utøvelsen av reindrift.

---

⁹⁰ Lov om skatt av formue og inntekt (skatteloven) 26.mars 1999 nr.14.

⁹¹ Lov om merverdiavgift (merverdiavgiftloven) 19.juni 2009 nr. 58.

2.5.2.2 Reineier

Av reindriftsloven § 9 fremgår at man ikke kan være reineier når man ikke har rett til reinmerke. I reindriftsloven § 32 fremgår vilkår for rett til reinmerke. Når personen er av samisk ætt, følger i bestemmelsen to alternative vilkår i reindriftsloven § 32, 1.ledd. Det ene vilkåret er at personen selv har reindrift som hovednæring og det andre er at personens foreldre eller besteforeldre har hatt reindrift som hovednæring. Videre at personen inngår i en siidaandel-, evt. at en siidaandel bekrefter at personens rein skal inngå i siidaandelen, jf. reindriftsloven § 10, 2.ledd, noe som innebærer at retten til reinmerke er betinget av tillatelse fra en siidaandel. Selv om en person ikke er av samisk ætt kan den likevel under visse vilkår ha rett til reinmerke, jf. § 32, 2.ledd flg.. En reineier er derfor en person som har rett til reinmerke, altså er bærer av retten til å eie rein.

Spørsmålet blir deretter om reineier kan påberope seg de samme beiterettigheter som en reindriftsutøver.

En person som har rett til reinmerke og dermed innehar reindriftsrett har ikke en *plikt* til å påbegynne med reindriftsvirksomhet. En reineier kan derfor velge om han eller hun vil jobbe med reindrift eller ikke.

Det er videre opp til siidaandelen, eller den personen som utøver reindrift i konsesjonen å avgjøre hvem som kan eie rein i konsesjonen. Det er imidlertid tvilsomt om den type spørsmål kan reises i forhold til husstandsmedlemmene, altså kone og barn, der bruksrettighetene til disse er ivaretatt av den som i familien driver med rein.

Situasjonen vil, slik jeg ser det, kunne være annerledes når det gjelder medlemmer som ikke hører til kjernefamilien der vedkommendes tillatelse til å eie rein er regulert av en avtale mellom siidaandelen og reineieren. En passiv reineier (som ikke jobber med rein) i egenskap av bare å eie rein kan ikke erverve seg bruks- og beiterettigheter på et selvstendig grunnlag, selv om denne inngår i siidaen. Dette må også gjelde siida-andeler som ikke er reindriftsutøvere.

Selv om en reineier ikke kan erverve bruksrettigheter så kan vedkommende imidlertid opprettholde beite- og bruksrettigheter. For at reineier skal opprettholde rettighetene forutsettes imidlertid at siidaandelen som reineierens rein er registrert under driver med reindrift og tar del i reindriftsarbeidet.

Jeg har kommet frem til at beite- og bruksrettigheter ikke kan opparbeides av personer som ikke jobber med reindrift eller ikke har noen som ivaretar kravet til bruken ved hevd og gjennom alders tids bruk. Retten til å eie rein innebærer ikke noe annet enn at vedkommende kan eie rein, altså være reineier. Personen jobber ikke med rein, og er heller ikke økonomisk avhengig av utbytte fra reinsdyrene, i motsetning til en reindriftsutøver.

2.5.1.3 Aksessoriske rettighetene

Høyesterett sa at reindrifftsrettens nærmere innhold fremgår av reindrifftsloven kapittel III og uttalte på samme side at:

«Når beiterett er ervervet ved alders tidsbruk, vil det som alminnelig regel medføre at samene også har erverv et de tilknyttete rettighetene.»

Når man ser på vilkårene for de aksessoriske rettighetene virker det å komme klarere til uttrykk at erverv av beite- og bruksretter krever en aktivitetsplikt, det holder ikke bare med å være bærer av reindrifftsrett.

En av disse rettighetene er for eksempel oppføringa av gjeterhytte, jf. reindrifftsloven § 21, likeledes unntaket fra forbudet om motorisert ferdsel.

Når det gjelder tillatelse til oppføring av gjeterhytte kreves det at hytta er nødvendig i reindrifftsarbeid. Når reindrifftsutøveren avvikler sin reindrifft og ikke lenger har behov for hytta i utøvelsen av reindrifft, må denne enten selges internt i siidaen eventuelt reinbeitedistriktet. Der salg ikke realiseres må hytta fjernes. I dette ligger en streng vurdering av vilkåret "nødvendig", altså om gjeterhytta er nødvendig i reindrifftsarbeidet. En slik forståelse finner jeg ingen betenkeligheter med. Jeg antar derfor at det ikke bør være riktig at alle som har tilknytning til reindrifft, i en eller annen form, skal få tillatelse til å oppføring av gjeterhytte. Dersom det bare stilles krav om at søker er reieneier, og ikke krav til at gjeterhytta skal være nødvendig i reindrifftsarbeid vil innebære omfattende hyttebygginger, noe som er uheldig for de som driver med reindrifft.

Hytta vil isolert sett ikke ha de store negative konsekvenser, men vil kunne bidra til uønsket menneskelig trafikk, med skuterkjøring og støy inni reindrifftsområder, spesielt om våren. Her vil fritidsinteressene til reieneiere som innebærer bl.a. ønske om å kjøre på isfisketurer mv., og reindrifftsutøvernes ønske om ro i terrenget om våren under kalvingstiden, fort kunne komme i konflikt.

Når det gjelder, nettopp motorisert ferdsel i reindrifft, så følger det av reindrifftsloven § 23⁹², som er unntaksregelen fra hovedregelen om forbud mot motorisert ferdsel i utmark. Jf. motorferdselloven⁹³, også krav til nødvendighet. Unntaket fra denne hovedregelen kan skje, dersom der den motoriserte ferdselen skjer i sammenheng med reindrifft, så sant at

---

⁹²Samme unntaksregel fremgår også i Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag 10. juli 1977 nr. 82 § 4, bokstav c.

⁹³ Se Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag 10.juni 1977 nr. 82 § 2.

kjøringen er ansett å være nødvendig transport i sammenhengen. I spørsmål om kjøringen er nødvendig vil måtte bero på en konkret vurdering.

Det vil i utgangspunktet ikke være nødvendig transport i sammenheng med reindrift når en reindriftsutøver for eksempel foretar motorisert ferdsel i høstbeiteområdet for rein, samtidig som reinen er på sommerbeite. Det vil heller ikke, slik jeg ser det, være nødvendig transport i reindrift der en reieneier er på fisketur på våren og kjører med snøskuter. Jeg har med dette bare pekt på noen av de aksessoriske rettigheter, som alle legger vekt på «nødvendigheten» i sammenheng med reindriftsutøvelsen, og drøfter ikke disse mer.

Det som likevel er å bemerke er at når det gjelder de aksessoriske rettigheter så kreves en streng nødvendighets vurdering der det konkrete forholdet er avgjørende, og at disse er knyttet til reindriftsutøvelse. Når de aksessoriske rettighetene stiller krav til reindriftsutøver, altså det individuelle som er tema for vurdering, så virker det for meg unaturlig å anta at grunnlaget for at den individuelle aksessoriske rettigheten har grunnlag i kollektive rettigheter.

2.6 Oppsummering

Årsakene til beitekonfliktene er en sammensatte. Det er mange årsaker til beitekonflikter. Av hensyn til plass har jeg kun pekt på de mest sentrale og har følgende oppsummering:

Myndighetene åpnet for kamp om beiteareal med innføring av en forståelse om at beiteareal var felles for alle reindriftsutøvere i distriktet. En slik praktisering av loven tilsidesatte reindriftnæringens egne oppfatninger om at siidaer har bestemte areal å forhold seg basert på lang tids bruk. Forvaltningspraksisen var heller ikke i samsvar med gjeldende rettspraksis. Reindriftnæringens egne "mekanismer" for å regulere reintallet og besitte egne beiteareal fikk dermed ikke støtte i forvaltningsapparatet. Behovet for beiteareal var imidlertid uendret.

Den nye forståelsen førte derfor til spørsmål om å kontrollere areal på et fellesbeite. Det ble av den grunn viktig for reindriftnæringen at flest mulig etablerte seg i reindriften for å stå sterkere i fellesbeitekampen.

Loven hadde bestemmelser som skulle regulere i etableringen. Etableringskontrollen ble heller noe svak i en situasjon der samme myndighet motiverte til økt etablering pga. kampen om fellesbeitet. Reindriftnæringen hadde rett og slett ikke noen annen mulighet enn å øke reintallet for på den måten å kontrollere (usikre)beiteareal, og på den måten å skape en form for forutsigbarhet i spørsmålet.

Når myndighetene mistet kontrollen på etableringen i reindriften burde den i større grad ha hatt fokus på føringer som regulerte i reintallet og personer i reindriftnæringen. Ved fastsettelsen av reindriftsloven (2007) skjedde nemlig det motsatte. Loven åpnet for

omfattende etablering i reindriftsnæringen med innføring av de nye lempelige bestemmelser om rett til reinmerke, jf. §32, der nærmest "alle" kan få registrert seg et reinmerke. Det som for meg virker å være naturlig er at dess flere reinmerker som registreres, desto mer rein og folk etableres.

Reindriftsnæringen er utsatt for stor press på sine beiteressurser også fra andre aktører. Næringsutviklingen er økende og er betydelig også fra andre brukergrupper, som for eksempel gruvevirksomhet, småkraftverk, innmark som reguleres til hyttebebyggelser, utmark omgjort til innmark mv. Næringsutvikling er viktig for små samfunn, og myndighetene (nasjonalt og lokalt) oppmuntrer derfor til etablering av annen næringsvirksomhet i utmark.

Slik jeg ser det, må myndighetenes ønske om etablering i utmark ses i sammenheng med myndighetene manglende ønske om å gi reindriftsnæringens beiteareal rettsvern.

Forsker Katrine Rønningen fra bygdeforskningen med flere har i et i forskningsprosjekt⁹⁴ stilt spørsmål om hva det vil si for bruksrettighetshaverne og almenheten for øvrig av at utmarka går i retning av å bli sterkere privatisert.

Rønningen uttaler i Reindriftsnytt⁹⁵:

«Dette er grunnleggende utfordring for norsk utmarksforvaltning, og har konsekvenser og prinsipielle perspektiver som også strekker seg utover urfolksrettigheter.»

3 Opprettelsen av Reinbeiterettsutvalget

3.1 Reintallsøkningen på et "fellesbeite" og behovet for større areal

Som nevnt tidligere så økte reintallet utover 1970 - 1990 tallet, noe som førte til press på beiteområdene og til økte konflikter i reindriftsnæringen.

De reinbeitedistrikt som grenser til vår- og høstbeitedistrikt økte reintallet sitt betydelig i perioden. Dette kunne skje ved at disse distriktene (inner distrikt) lettere kunne pulsere mellom sommerbeitedistriktet og vår- og høstbeitet. Ytterdistrikt, som var på øyer og nes hadde ikke den samme muligheten til å gjøre dette. Et reinbeitedistrikt med mulighet til å ta i bruk vår- og høstbeitet hadde dermed hele tiden tilgjengelig beite for sine rein, når det ble knapphet om beite innenfor sommerbeitedistriktet med økt reintall.

---

⁹⁴ Norsk senter for bygdeforskning, i samarbeid med Universitetet i Oslo (jus), Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF), Norsk institutt for naturforskning (NINA) og britiske forskningsmiljø gjennomfører et forskningsprosjekt om Reindrift og kommersialisering i marka i sørsamiske områder. Prosjektet er i sin helhet finansiert av Norges forskningsråd, og skal ferdigstilles i 2013. Kilde: Reindriftsnytt 2012:1 s.26.

⁹⁵ Reindriftsnytt 2012:1, Reindriftsforvaltningen Alta s. 27.

3.1.1 "Kamp" om beiteareal

Det økte reintallet førte til behov for større beiteareal. Store siidaer hindret mindre siidaer og fortrenget disse ut av sine tradisjonelle beiteareal. Stortingsmelding nr.28 (1991-1992) – "En bærekraftig reindrift" fremgår at « dette skaper tiltagende fordelingskonflikter, og en økende sosial uro og oppløsningstendenser.» (s.7). Dette førte altså til en "kamp" om beitearealene der den "sterkeste" hadde beiteretten.

Myndighetene så etter hvert dette som et økende problem, og at noe måtte gjøres. Det ble derfor igangsatt en gjennomgang av reindriftpolitikken, som endte opp med nettopp med St. meld. nr.28 (1991-1992). Regjeringens klare holdning var at næringen selv må spille en aktiv rolle for at ressursproblemene i næringen skal kunne løses.

I St.meld nr. 28 heter det på side 107:

«Det vil ikke være mulig å gjennomføre løsninger som ikke reineierne identifiserer seg med eller ser seg tjent med på sikt. Et sentralt poeng i denne sammenheng er å dra nytte av de omfattende kunnskapene som reineierne har om næringen.

Regjeringen mener derfor at det må legges et nytt grunnlag for samlede forvaltningen av beiteressursene ved at revisjonen av distriktsinndelingen i Finnmark kombineres med at det utarbeides samlede beite- og driftsplaner for det enkelte distrikt. (...). Revisjonen av distriktsinndelingen må også omfatte en oppdeling av de store vinterdistriktene i Indre Finnmark.»

Landbruksdepartementet oppfordret Reindriftssjefen i oktober 1992 om å foreta gjennomgang av distriktsinndelingen. Bakgrunnen for oppfordringen var de mål og motiver som var trukket opp i Stortingsmeldingen.⁹⁶

3.1.2 Sara-utvalget

Det ble av Reindriftssjef Ole K. Sara opprettet et utvalg, Sara – utvalget. Sara -utvalgets forslag til distriktsinndeling forelå i januar 1994.⁹⁷ Forslaget ble sendt på høring. Høringen avdekket imidlertid stor motstand mot forslaget, og det ble derfor stilt i bero.

Reindriftssjefen ble høsten 1995 pålagt å organisere et arbeid som hadde til formål å finne en løsning for bruken av de såkalte "fellesbeitene" i Finnmark.

---

⁹⁶ Reindriftstyret i møte den 05.09.00, sak 30/2000. Kilden er hentet fra Reindriftsforvaltningens sine arkiv.

⁹⁷ Ole K.Sara, Johan Ingvald Hætta og Ivar Rushfeldt, *Forslag til ny distriktsinndeling i Finnmark*, Alta 1994

Etter en drøfting mellom Landbruksdepartementet, Reindriftssjefen og Norske Reindriftssamers landsforbund (NRL)⁹⁸ ble Reindriftssjefen pålagt å arbeide videre med saken for å foreta en gjennomgang av nåværende styringsmodeller og foreslå ny styringsmodell innenfor rammen av reindrifftsloven.

3.1.3 Opprettelsen av arbeids- og styringsgrupper

Dette arbeidet ble igangsatt og det ble avholdt møtevirksomhet med representanter for alle sommerbeitedistrikter, NRL, lokale flyttsamelag⁹⁹ og "fellesbeitedistriktene".¹⁰⁰ På grunnlag av disse møtene ble organiseringen av arbeidet vedtatt. Et viktig element i dette var oppnevning av egne arbeids- og styringsgrupper bestående av reindrifftsutøvere. Representanter til styrings- og arbeidsgruppene ble oppnevnt av Reindriftssjefen med grunnlag i forslag fra NRL og "fellesbeitestyret". Gruppene var således rene reindrifftsutøvergrupper. Reindrifftsforvaltningen¹⁰¹ har hatt ansvaret for sekretærfunksjonen.

Ved oppstart av arbeidet var det bred enighet om følgende målsetning for arbeidet:

«Målsetningen er på grunnlag av historiske rettigheter og økologi å fastsette et styringssystem og et flyttesystem som sikrer tilstrekkelig forutsigbarhet for den enkelte reineier og den enkelte siida til å planlegge og gjennomføre en langsiktig- og velordnet reindrift.»¹⁰²

Styringsgruppa og arbeidsgruppa fikk følgende mandat:

«Styringsgruppa skal lede framdriften i arbeidet med fastsettelse av det totale flyttesystemet i de enkelte flyttesonene. Arbeidet skal bygge på den tradisjonelle bruken av arealene og fremme rasjonelle løsninger så langt de ikke kommer i strid med eventuelle sedvaneretter.

---

⁹⁸ NRL er interesseorganisasjon eller yrkesorganisasjon for reindriftssamer i Norge. NRL er reindrifftsavtalepart i forhandlinger med Staten.

⁹⁹ NRL er organisert med 8 flyttsamelag. Lokallagene består av reineiere fra reinbeitedistriktene. Disse består av reineiere fra reinbeitedistriktene. Styret i NRL er direkte valgt av Landsmøtet, som også er organisasjonens høyeste organ. Organisasjonen ledes av en leder.

¹⁰⁰ Fellesbeitedistrikt 17/18 var et fellesbeitedistrikt for Øst-Finnmark reinbeiteområde. Distrikt 17 var felles vår- og høstebestrikt for Karasjok, mens distrikt 18 var felles vinterbeitedistrikt. Vår-høstbeitedistrikt (17) og vinterbeitedistrikt (18) hadde et felles styre. Det samme gjaldt for Vest-Finnmark reinbeiteområde, som gikk under betegnelsen reinbeitedistrikt 30/31. Distrikt 30 var altså det felles vår-, høstebestriktet, mens distrikt 31 var det felles vinterbeitedistriktet. Disse styrene er i dag opphevet med opprettelsen av reinbeitedistrikt 16 for Øst Finnmark reinbeiteområde (Karasjok) og distriktene 30A, 30B og 30C for Vest-Finnmark reinbeiteområde (Kautokeino).

¹⁰¹ Reindrifftsforvaltningen ved reindriftssjefen er sekretariat for Reindriftsstyret. Reindrifftsforvaltningen ved reindrifftsagronomen er sekretariat for Områdestyret.

¹⁰² Reindrifftsforvaltningens arkiv. Reindriftsstyret i møte den 05.09.00, sak nr. 30/2000 s.2.

Arbeidsgruppene skal fremme forslag til flytte- og driftsmønster for den enkelte siida og behandle spørsmål om myndighet – og ansvarsfordeling mellom siidanivået og flyttesystemnivået.»¹⁰³

Arbeidet med den nye distriktsinndelingen tok 4 år, og var svært omfattende med mye møtevirksomhet. Direkte eller indirekte har de fleste familier og driftsenheter¹⁰⁴ deltatt i arbeidet. Etter den interne prosessen i reindriften har styringsgruppa sine forslag til distriktsinndeling vært på høring også internt i reindriften.

I forbindelse med arbeidet vurderte styringsgruppa framsatte påstander om at det ikke var blitt tatt hensyn til den tradisjonelle fordelingen av beiteene. Påstanden var i noen tilfeller reelle, men like ofte en del av en retorikk i forbindelse med ”kampen” om beitearealene. Styringsgruppa konkluderte med at dens forslag ikke ville frata noen siidaer kjerneområdet for vinterbeite.

Reindriftnæringen har selv vært representert både i arbeidsgruppene og styringsgruppa. På denne bakgrunn kan man anta at hensynet til rimelig fordeling av beiteareal er ivarettatt av reindriften selv. Det enkelte medlem har kunnet ivareta egne interesser i gruppa. Til tross for at egne interesser har blitt ivarettatt har styringsgruppa kommet til enighet. De fremmet enstemmig forslag til fordeling av beitearealene mellom de tre flyttesystemene til områdestyret i Vest-Finnmark.

3.1.4 Områdestyret

Områdestyret for Vest-Finnmark reinbeiteområde behandlet saken og uttalte:

« Med hjemmel i reindriften § 2, annet ledd anbefaler Områdestyret styringsgruppa sine forslag til ny distriktsinndeling i Vest-Finnmark med følgende unntak og presiseringer: Distriktsinndelingen gjøres midlertidig inntil fastsetting av beitegrensene er rettslig fastsatt.»¹⁰⁵

Som begrunnelse for vedtaket viste Områdestyret til høringsuttalelsene, i alt 45. 40 av uttalelsene var innsigelser mot forslaget til distriktsinndelingen. Områdestyret sa videre at det er vanskelig å ta stilling til, og begrunne holdbarheten av den type innvendinger mot grensedragningen, og anbefalte derfor Reindriften at distriktsgrensen etableres som en midlertidig løsning. Områdestyret foreslo at det ble opprettet ”en ”rettslig kommisjon” for å gjennomgå de innkomne uttalelser mot forslaget og foreta kartlegging bl.a. av den historiske

¹⁰³ Reindriften i møte den 05.09.00, sak nr. 30/2000 s.2.

¹⁰⁴ Driftsenhet er den gamle betegnelsen av siidaandel i reindriften 9.juni 1978 nr.49 § 4. Nærmere om siidaandel fremgår i reindriften 15.juni 2007 nr.49 § 10.

¹⁰⁵ Områdestyret i Vest-Finnmark i møte den 17.mars 2000, sak 007/00. kilde: Reindriftenforvaltningens arkiv.

utviklingen og bruken av områdene, og endringen av den interne fordelingen og bruksmønsteret ut fra skriftlig kildemateriale og annen tilgjengelig dokumentasjon.

3.1.5 Reindriftstyret

Da Reindriftstyret behandlet saken den 5. september 2000 i sak 30/2000 og fattet vedtak om nedsetting av et utvalg som hadde legitimitet i næringen, men som var uavhengig av den. Videre heter det i vedtaket at « *Utvalget må besitte juridisk kompetanse (helst dommererfaring), erfaring med løsning av eiendomskonflikter og med reindriftskyndig innsikt og kunnskap, særlig om forholdene i Finnmark. Utvalget skal etter en grundig vurdering av de innkomne innsigelser og gjennomgang av de rettslige sidene ved saken, sett i forhold til den faktiske bruken av områdene, komme med tilråding til Reindriftstyret som så fatter endelig vedtak om distriktsinndelingen.*»

Reindriftstyret inndelte med hjemmel i reindriftsloven § 2 det tidligere reinbeitedistriktet 30/31 i tre reinbeitedistrikt; hhv. Reinbeitedistrikt 30A, 30B og 30C.¹⁰⁶ Samtidig fastsatte Reindrifststyret midlertidige administrative grenser mellom nevnte tre distrikt.

Reindrifststyret støttet Områdestyrets vurdering av behovet for en kommisjon for å vurdere de rettslige sidene ved uttalelsene fra reindriften.

Reindrifststyret ønsket derfor å utrede om de midlertidige distriktsgrensene var i konflikt med etablerte reinbeiterettigheter, altså rettigheter ervervet ved hevd eller alders tids bruk.

3.1.6 Reinbeiterettsutvalget

Reinbeiterettsutvalget ble oppnevnt av Reindrifststyret 13. mars 2001 bestående av sorenskriver Ingrid Røstad Fløtten, jordskiftedommer Øyvind Ravna og forsker Nils Johan Päiviö.

Utvalget fikk i oppgave å undersøke om de fastsatte midlertidige grenser tok hensyn til siidaers beiterettigheter.

Utvalget fikk følgende mandat:

«Reinbeiterettsutvalget skal utrede om noen del av den midlertidige soneinndelingen¹⁰⁷ i Vest-Finnmark krenker etablerte rettigheter.

---

¹⁰⁶ Lov om reindrift 1978 nr. 49 § 2. Bestemmelsen er videreført i den nye reindriftsloven, Lov om reindrift 15. juni 2007 nr. 40 § 6.

¹⁰⁷ Soneinndeling må lese som distriktsinndeling, altså fastsettelse av grenser mellom distriktene 30A, 30B og 30C.

Reinbeiterettsutvalget skulle utrede den faktiske bruk som har funnet sted i de områder der det påstås at rettigheter er krenket, og om den faktiske bruk har etablert rettigheter, og gi en anbefaling overfor Reindrifststyret når grensen mellom sonene endelig skal fastsettes.

Reinbeiterettsutvalget skal på bakgrunn av sin utredning gi en anbefaling overfor Reindrifststyret som kan vektlegges når grensene mellom sonene endelig skal fastsettes.»¹⁰⁸

Reinbeiterettsutvalget utredet den faktiske bruk som har funnet sted i de områder der det påstås at rettigheter er krenket, og om den faktiske bruk har etablert rettigheter, gi en anbefaling overfor Reindrifststyret når grensen mellom sonene endelig skal fastsettes.

Reinbeiterettsutvalgets utredning om reinbeiterettigheter var ferdig 27.juni 2002. Reinbeiterettsutvalget tok stilling til hvem som innehar beiterettighetene til de ulike delene av grenseområdet mellom distrikt 30 B og 30 C.

Reinbeiterettsutvalget tok ikke stilling til spørsmålet om en fast grense, men fremmet forslag om at det ut fra den midlertidige distriktsgrensen fastsettes hvor langt man kan beite på begge sider. I enkelte strekninger av distriktsgrensen foreslo Reinbeiterettsutvalget felles områder for siidaer med lik beiterett. Utvalget sier videre i sin vurdering at siidaene, der slik felles områder er foreslått, ikke skal kunne bruke felles området som de selv ønsker, men at dagens beitebruk danner utgangspunktet for forhandlinger.¹⁰⁹

Reindrifststyret fastsatte endelige administrative grenser 13.juni 2003 på bakgrunn av Reinbeiterettsutvalgets utredning.¹¹⁰

3.2 "Administrativ grense"

Når det gjelder noe som er administrativt så knytter begrepet seg til de som skal administrere, for eksempel til et forvaltnings- eller et styringsorgan. Spørsmålet her er om hvem den administrative grensen skal gjelde for – om den gjelder bare for styrene i distrikt 30B og 30C, eller om den også gjelder som en beiterettsgrense, og dermed for reindrifta.

Det førstnevnte vil innebære at reindrifstutøvere da må forholde seg til ulike styrever avhengig av på hvilken side av grensen man befinner seg. Når reinflokken er på begge sider av grensen, må den dermed forholde seg to styrever. Dette kan ikke ha vært meningen, når en slik ordning også vil forsterke problemene i forhold til reintall både på distrikts- og siidanivå. Reintallet til siidaen kan for eksempel være i samsvar med bruksregler for det ene distriktet, mens den bryter bruksreglene når det gjelder det andre distriktet.

---

¹⁰⁸ Reinbeiterettsutvalget, *Utredning om reinbeiterettigheter*, Alta 2002 s.4.

¹⁰⁹ Reinbeiterettsutvalget, *Utredning om reinbeiterettigheter*, Alta 2002 s.68-69.

¹¹⁰ Reindrifstforvaltningens arkiv. Reindrifststyret i møte den 13.juni 2003, sak 17/2003.

Når den administrative grensen derimot gjelder som beiterettsgrense, må reindrifstutøverne i respektive distrikt forholde seg til disse.

Administrativ grense følger normalt beiterettsgrensen. I tilfeller der reindrifstas sedvanemessige bruk i fastsettelsen av den endelige grensen er tilsidesatt, vil den "administrative grense" være noe annet enn rettighetsgrense. Motsetningsvis følger av dette at der hensynet til siidaens sedvanemessig bruk er ivaretatt ved fastsettelsen, vil også den "administrative grense" være den samme som beiterettsgrensen.

Spørsmålet her er om det offentlige har kompetanse til regulere eiendoms- eller bruksrettigheter.

Det rettslige grunnlaget for inndeling av reinbeiteområdene i reinbeitedistrikter var reindrifstloven av 1978 § 2. I § 2,2.ledd fremgår at:

«Kongen skal videre inndele reinbeiteområdene i reinbeitedistrikter(...). Det skal legges vekt på at reinbeiteområder og reinbeitedistrikt får grenser som driftsmessig er naturlige og hensiktsmessige.»

Reindrifstnæringen på lik linje med andre næringer har en tilpasningsplikt der samfunnsinteresser og – utvikling skulle begrunne innskrenkinger. Gunnar Eriksen sier i boka Alders tids bruk på side 82 at «grunneiere på generell basis [har] måttet tåle stadig større innskrenkninger i eierrådigheten uten at det har utløst erstatningsplikt etter prinsippet i Grl. § 105.»

Han viser til Rt. 1918, s. 401 i den såkalte hjemfallssaken på side 405 og siterer:

«Den lovgivende magt har og maa ha utstrakt beføielse til at begrænse eiendomsretten, saaledes at eiers raadighet kun utøves overstemmende med de forskjellige hensyn, som samfunnsforholdene og samfunnsutviklingen til enhver tid gjør det nødvendig at ta i betragtning.

Det er derfor lite tvilsomt at lovgiver har kompetanse til å regulere eiers rådighet.¹¹¹

Bestemmelsen i reindrifstloven (1978) § 2 gav i realiteten reindrifststyret en formell adgang til å sette til side etablerte rettigheter, noe som Reinbeiterettsutvalget var uenig i.

Reinbeiterettsutvalget sier på side 12 at: «Dersom reindrifstmyndighetene skal kunne fastsette grenser som vitterlig krenker etablerte rettigheter, uten at det ytes erstatning, er

---

¹¹¹ Falkanger og Falkanger, *Tingsrett*, 6.utgave, Oslo 2007, s. 43.

dette i strid med prinsippet i Grunnloven § 105 om full erstatning ved avståelse av eiendom, som også gjelder bruksrett. Det kan her bemerkes at Reindrifststyret var oppmerksom på denne faren da styret kun fastsatte sonegrensene som midlertidige soner, i påvente av en nærmere undersøkelse av rettighetsforholdene.»

Reinbeiterettsutvalget har lagt til grunn at når det gjelder rettigheter knyttet til beite for rein så kan myndighetene ikke ta beiteområder som etter sedvane har vært brukt av en siida og gi det til en annen siida uten å gi den første siidaen kompensasjon. Reindrifstsjefen la derfor til grunn de vurderingene som var gjort av reinbeiterettsutvalget i forhold til hjemmelsgrunnlaget i § 2 når endelige grenser ble fastsatt.

Når reindrifststyret vedtok endelig administrativ grense mellom reinbeitedistriktene 30 B og 30 C er neste spørsmål om reindrifststyrets vedtak innebar krenkelse av etablerte rettigheter.

I spørsmål om i hvilken grad Reindrifststyret kan fastsette distriktsgrenser heter det i NOU 2001:35 på side 198 at: « Med utgangspunkt i *sedvanemessig bruk*¹¹² skal det legges vekt på at et reinbeitedistrikt får grenser som er driftsmessig naturlige og hensiktsmessige.»¹¹³

Reinbeiterettsutvalget mente at denne formuleringen var samsvarende med dagens rettspraksis, at regulering av etablerte rettigheter ikke burde skje utover rammen av foreslåtte bestemmelse.

Reindrifstsjefen delte dette syn med reinbeiterettsutvalget, og uttalte: «[at reindrifstsjefen] er helt klart inneforstått med at en regulering av etablerte rettigheter må ta utgangspunkt i den sedvanemessige bruken.»¹¹⁴

Reindrifstsjefen tok med dette stilling til det juridiske grunnlaget i reinbeiterettsutvalgets utredning, noe som også var ansett for å være av sentral betydning når grensestrekingene ble vurdert.¹¹⁵

Reinbeiterettsutvalget har som tidligere sagt hatt et omfattende møtevirksomhet med berørte parter. De samme partene har tidligere i sammenheng med arbeidsgruppens arbeid (1997) redegjort for beitebruken,¹¹⁶ og har i sammenheng med utvalgsarbeidet fått anledning til å redegjøre for beitebruken andre gang. Ut fra dette anser jeg at kontradiksjonen er ivaretatt.

Reinbeiterettsutvalget bemerker på side 7:

---

¹¹² Min utheving.

¹¹³ Lov om reindrif 15.juni 2007 nr.40 § 42.

¹¹⁴ Reinbeiterettsutvalget innkalte berørte siidaer til møte i brev datert 7.september 2001.

¹¹⁵ Reindrifststyrets møtebok 14.10.2003, sak 49/2003. kilden er hentet fra Reindrifstforvaltningens arkiv.

¹¹⁶ Se kapittel 3.1.3 foran.

«at det arbeid som utvalget har gjort, kun kan anses som en begynnelse på et større arbeid som etter utvalgets mening bør gjøres for å skape klarere rettighetsforhold.(...) Utvalget har videre ikke med de metoder og ressurser vi har hatt anledning til å bruke, kunnet fastslå de reelle rettighetsforholdene med *full sikkerhet*¹¹⁷.»

Til dette uttaler reindriftsjefen i møte den 29.06.2004, sak 17/2004 at «Det vises da særlig til et område mellom midtre [distrikt 30B] og vestre sone [distrikt 30A] hvor det er problematisk å ha en klar oppfatning av rettighetsforholdene.»

Utsagnet må da innebære at det ikke har vært problematisk å ha en klar oppfatning av rettighetsforholdene ellers.

Når reinbeiterettsutvalget videre på s. 7 uttaler at «Dette innebærer at våre synspunkter vil være synspunkter, og ikke noe fastsettelse av rettighetsforholdene», må dette med reindriftssjefens bemerkning likevel bare gjelde grensen mellom distrikt 30B og 30A, og ikke 30C.

Ved utarbeidelsen av grensen mellom distrikt 30B og distrikt 30C vises det riktignok til at det var særlig et område der det var vanskelig å skape klarere rettighetsforhold.

Reinbeiterettsutvalget foreslo derfor inntil rettighetsforholdet var klarlagt å opprette en såkalt gråsone.¹¹⁸

For ikke å komme i konflikt med etablerte rettigheter fastsatte reindriftstyret derfor en administrativ grense i samsvar med forslag fra reinbeiterettsutvalget

Det har som tidligere nevnt, vært vedvarende brudd på bare et område når det gjelder grensen mellom 30B og 30C. Brudd på grensene har som sagt ført til store konsekvenser internt i distrikt 30C. Ser man det ene området i forhold til hele grensestrekningen så utgjør det et lite areal, og det kan derfor utledes at grensen er fastsatt driftsmessig naturlig og hensiktsmessig, og i samsvar den sedvanemessige bruken. Ytterligere argument for at hensynet til reindriftas bruk av arealene følger også av at grensen ikke har rette linjalstreker, men er "svingete" som følge av siidaenes beitebruk og av de topografiske variasjoner i terrenget. Grensen mellom distrikt 16¹¹⁹ og distrikt 30C er det motsatte, her følger grensen nettopp etter linjalstrekene. Distriktsgrenser følger kommunegrensen mellom kommunene Kautokeino og Karasjok. Kommunegrenser ivaretar ikke de topografiske forhold når det gjelder beitebruk, og kan antyde at siidaenes bruk av areal ikke er ivaretatt.

---

¹¹⁷ Min utheving.

¹¹⁸ Se kapittel 3.1.6 foran.

¹¹⁹ Reinbeiterettsutvalget, *Utredning om reinbeiterettigheter på vinterbeitene i Karasjok*, 2008.

Der det ikke er uklarheter mht. rettighetsforholdene, og det virker å gjelder hele grense-strekningen mellom 30B og 30C, med unntak av det ene området lengst nord må dette, være presumsjon for at det er stor enighet blant berørte parter om grensefastsettelsen.

Christian Lindman ved Reindrifftsforvaltningen i Alta uttaler også at den administrative grensen bygger på det man antar er rettighetsgrense, så langt det er mulig.¹²⁰ Av det som er sagt foran er jeg også kommet til det standpunkt at den administrative grensen gir uttrykk for beiterettsgrensen når grensen bygger på det man antar som rettighetsgrense, noe som bør være lite tvilsom.

4 Ervervsreglene

4.1 Innledning

Ovenfor i kapittel 2.2 som omhandler reindrifftsrettens utvikling er det fastslått at rettspraksis, dvs. domstolenes avgjørelser, – har spilt en viktig rolle i utviklingen av reindrifftsretten i etterkrigstiden. Reglene om alders tidsbruk, som ulovfestede, er i stor grad utviklet av rettspraksis. Enten vi taler om rett som er blitt til ved hevd, som er lovfestede i motsetning til alders tids bruk og sedvane, så vil det nesten alltid være domstolene som i en konkret sak fastslår at det er skapt rettigheter og forpliktelser på et av disse grunnlag.

Vilkårene for hevd er fastlagt lov om hevd av 9. desember 1966, mens forutsetningene for at det skal bli skapt rett gjennom alders tidsbruk og sedvane fullt ut er overlatt til domstolene å avgjøre.

Reindrifftsutøverne i siidaen må ha brukt et bestemt område til reinbeiting over lang tid. Bruken må være så festnet at siidaen kan sies å ha opparbeidet bruksrettigheter til området.¹²¹ Man kan derfor antyde at det mellom reindrifftsutøver og en siida forekommer en form for symbiose, der den siidaens liv er avhengig av personen, og dør personen så dør også siidaensrettigheter.

Et av de sentrale hensyn som begrunner lov om hevd er at etablerte forhold bør forbli som de er, altså at hensynet til ro og stabilitet i eiendomsforhold er den bærende tanken. Øyvind Ravna har formulert dette slik:

«Hevdsreglene kan sies å ha som formål å skape samsvar mellom den faktiske tilstand og rettstilstanden med hensyn til det hevden gjelder. Reglene forutsetter at én person eller

---

¹²⁰ Personlig meddelelse av Christian Lindman, Senior rådgiver ved Reindrifftsforvaltningen Alta 23. januar 2012.

¹²¹ Ravna, *Rettsutgreiing og bruksordninger i reindrifftsområdene*, Oslo 2008 s. 468.

gruppe (A) er rettshavere, mens en annen person eller gruppe (B) uten hjemlet adkomst er hevderen(e) som på visse vilkår erverver eiendomsrett i strid med retten til A. »¹²²

Lovgiver har her ansett at det under visse forutsetninger er viktigere å verne om den utøvende bruken og gi hevderen eiendomsrett eller bruksrett, enn å verne formelle, registrerte rettigheter.

Jeg vil derfor i det videre gå gjennom både de lovfesta¹²³ og de ulovfesta ervervsgrunnlagene¹²⁴ for å hevde bruksrettigheter.

4.2 Hevd

4.2.1 Bruken

Vilkårene for hevde bruksrettigheter etter hevdsloven er nærmere beskrevet i lov om hevd §§ 7 og 8, jf. §§ 2-5.

Av lov om hevd § 7, 1.ledd fremgår det at:

«Den som brukar eller har tingen som om han var bruksrettshavar hevder bruksrett. Dette gjeld og for særlige bruksrettar som vegrett og anna. »

I begrepet hevd ligger derfor en presumsjon som forutsetter en bruk i den tro at man er rette bruksrettshaver, men uten å være det. Bruken må således samsvare med den bruksretten man mener å ha. Når man hevder så gjør man det på bekostning av egentlig bruksrettshaver, altså det som omtales som ekstinktivt erverv.

I tilfeller der det ikke er en eier eller en rettighetshaver, hevder man heller ikke. Der vil rettservervet skje ved at man okkuperer en eierløs ting eller areal, såkalt originært eller primitivt erverv, altså "først i tid, best i rett".

For i det hele tatt å hevde noe kreves det at objektet brukes. For å hevde beiterett så må man derfor som rette bruksrettshaver, ha brukt et bestemt areal sammenhengende i 20 år som beite for sine dyr.

4.2.2 Brukens intensitet, kontinuitet og aktsomt god tro

---

¹²² Ravna, Rettsutgreiing og bruksordninger i reindriftsområdene, Oslo 2008 s. 216. Se også G.Eriksen, *alders tids bruk*, 2008 s. 79.

¹²³ Lovfesta ervervsgrunnlag for hevde rett følger av hevdsloven.

¹²⁴ De ulovfesta ervervsgrunnlag for å hevde rett følger av rettspraksis, især Høyesterett gjennom alders tids bruk og sedvanerett.

Øyvind Ravna skriver i sin bok på side 216 at «Vilkårene er kort sagt: 1) *sammenhengende bruk som rette eier eller bruksrettshaver*, 2) *over tid* i 3) *aktsom god tro*, jf. hevdsløven §§ 2 og 4.»¹²⁵

Der man skal legge til grunn rettserverv utfra uhjemlet bruk, må bruken vurderes konkret. I en slik vurdering er både brukens intensitet og kontinuitet viktige tema. Likeledes kravet til aktsomt god tro.

For å erverve bruksrettigheter stiller bestemmelsen i hevdsløven § 7 første ledd krav både til brukens intensitet og kontinuitet i hevdstiden, jf. hevdsløven § 2 der det kreves at bruken skal ha skjedd 20 år «i sammenheng.»

Øyvind Ravna formulerer dette slik: «Sagt på en annen måte innebærer disse to vilkårene at bruken må ha skjedd med en rettshavers *intensitet og kontinuitet*.»¹²⁶

Reindriftsutøver A, reindriftsutøver B osv., altså en siida må ha brukt et bestemt område i 20 år i sammenheng i den tro at de var rette bruksrettshavere for at siidaen skal ha ervervet bruksrett.

Det må derfor foreligge en viss form for sammenhengende bruk gjennom hevdstiden. Om området ikke brukes, men reinen mer tilfeldig kommer innpå et område kan det ikke føre til rettserverv. Høyesterett har uttalt i en dom inntatt i Rt. 1981 s.1215, Trollheimen-dommen, på s.1225 at «det er ikke tilstrekkelig som hevdsvilkår at reinen mer leilighetsvis har kommet innpå et område. Det kreves en mer regelmessig bruk.»

I 1985 behandlet Høyesterett en sak som gjaldt om Forsvarets bruk av skytefelt oversteget tålegrensen for ulemper i forhold til reindriftnæringen.¹²⁷

I dommen fremgår at det ikke er kjent om norske samer har drevet med reindrift i Mauken-området. Mauken-området var i bruk av svensk reindrift fram til 1923. Den svenske reindriften ble utestengt fra området på grunn av reinbeitekonvensjonen mellom Norge og Sverige.¹²⁸

I dommen fremgår at « da Mauken skyte- og øvelsesfelt ble etablert i 1955, hadde det ikke beitet rein i området på 32 år.»(534).

---

¹²⁵ Ravna, *Rettsutgreiing og bruksordning i reindrift*, Oslo 2008 s.216. Se også G.Eriksen, *Alders tids bruk*, Oslo 2008 s.93 flg.. Det samme hos Falkanger og Falkanger, *Tingrett*, 6.utgave, Oslo 2006 s.296 flg..

¹²⁶ Ravna, *Rettsutgreiing og bruksordning i reindrift*, Oslo 2008 s.217. Se også G.Eriksen, *alders tids bruk*, Oslo 2008 s.96.

¹²⁷ Rt. 1985 s.532.

¹²⁸ Reinbeitekonvensjonen mellom Norge og Sverige regulerer den grenseoverskridende reindrift.

Høyesterett uttaler videre:

«Lagmannsretten mener retten til reindrift, slik den hadde utøvet fra gammel tid fram til 1923 fremdeles var i behold da Oskal-gruppen flyttet inn i Maukenområdet i 1957. Det er mulig retten til reindrift kan falle bort på grunn av ikke-bruk dersom det etableres annen virksomhet som utelukker reindrift, og som har strukket seg over et betydelig antall år. Men det er ikke tilfelle i Mauken.»(540).

Høyesteretts uttalelse, slik jeg forstår den, sier at i områder der det ikke er etablert annen virksomhet som utelukker reindrift er reindrifftsretten fortsatt i behold etter 32 år, som var tilfellet her.

Jeg forstår med *virksomhet* at den også gjelder reindrift. I tilfeller der det er etablert annen reindrift må opprinnelige rettshavers rett falle bort av ikke-bruk.

Det må derfor kreves at når høstbeiteområdet for eksempel blir brukt uregelmessig med opphold i bruken som kan gå over lang tid kan ikke dette føre til rettserv. Kortvarig opphold medfører likevel ikke til at hevd opphører¹²⁹, spesielt når oppholdet ikke skiller seg fra det oppholdet som med sannsynlighet må antas også en bruksrettshavers bruk ville ha hatt.

Bruker man det samme området om høsten til høstbeite og at det skjer år etter år vil man derimot erverve bruks- og beiterettigheter. Reindrift er som kjent avhengig av årstidsbeiter, noe som innebærer at bruken av vinterbeitene bare kan utøves til en viss tid av året, om vinteren, likeledes høstbeitet om høsten.

Av NOU 2007:13 på side 301 fremgår at det «ikke [er]til hinder for hevd at rettighetene bare kan utøves i deler av året, typisk beiting, eller ulike sesongbetonte former for jakt og fiske.»

Øyvind Ravna henviser i sin bok til Rt. 2001 s. 769, Selbu-dommen der han skriver: «Selv om saken gjaldt erverv gjennom alders tids bruk, vil trolig normen om at reglene om kontinuerlig og intensiv bruk må tilpasses rettighetenes art, også gjelde ved hevdserv.»¹³⁰

4.2.3 Kravet til intensitet – tidsaspektet

Av hevdsloven § 7 første ledd ,jf. hevdsloven § 2 kreves at bruken skal tilsvare en bruksrettshavers bruk i 20 år.

¹²⁹ Thor Falkanger og Aage Thor Falkanger, Tingsrett, 6 utgave, Oslo 2007 s. 312.

¹³⁰ Ravna, Rettsutgreiinger og bruksordninger i reindrift, Oslo 2008 s. 217.

Har det imidlertid gått mindre enn 20 år, for eksempel 19 år og 11 måneder når rette bruksrettslaster, siida B, tar ut søksmål for å få siida A's bruk av areal til å opphøre, jf. hevdsloven § 6, stoppes også hevdningen. Siida A vinner derfor ingen rett til arealet.

Når hevdstiden er 20 år så har siida B derfor god tid til å reagere, og legge inn protester mot siida A's urettmessige bruk. Dette må også ses som en anmodning til siida B om å iverksette tiltak for å verne om egne rettigheter. Lovgiver har derfor ment at siida B's beiterett er lite beskyttelsesverdig når en slik reaksjon uteblir i hevdstiden på 20 år. Siida B kan derfor tape sin rett når passivitet utvises i hevdstiden.

Det følger av hevdsloven § 8 første ledd at for å erverve bruksrett etter 20 år må bruken «viser seg av ei fast tilstelling.»

Når det gjelder kravet til synlighet viser Ravna til Sivillovbokutvalet rådesegn 6 s. 9 sp.1, der det uttales at «tilstellinga ikke trengte å vise på annen måte enn «av verknadene.

Sivillovbokutvalet dro her frem noen eksempler fra rettspraksis. Disse viser at praksis har vært noe sprikende. I dom i Rt. 1903 s.244 ble steinsatte kumåpninger med jernlokk akseptert som synlige tilstelninger for erverv av rett til underjordisk kloakk, til tross for at de på kjøpstidspunktet var neddyngnet i mursteinsgrus og snø. En hytte kunne derimot ikke lede til hevdserverv av jaktrett, se Rt. 1911 s.904. På den annen side var et stølshus tilstrekkelig til at rett til beite kunne hevdes, se Rt. 1914 (Trondhjem Overret), men derimot ikke tilstrekkelig til å hevde rett til særskilt beite med geit, se Rt. 1917 s.97.»(s.218).

For å erverve rett til bruksrettigheter må derfor bruken tilfredsstillende kravet til intensitet og kontinuitet. Når bruken oppfyller disse vilkårene, kreves i tillegg at det er faste installasjoner i terrenget. Dette for å gi rette rettshaver en oppfordring til å reagere. En slik installasjon i reindrifta kan for eksempel være arbeidsgjerder, gjeterhytter mv..

Når bruken har pågått lengre enn 50 år, så kan likevel rettserverv skje uten faste installasjoner.

Av hevdsloven § 8 følger at for å hevde rett må bruken ha pågått minst 50 år når den ikke viser gjennom faste installasjoner. Før man kan hevde beite- og bruksrett etter § 8 må dessuten kravet til brukens intensitet og kontinuitet være oppfylt.

4.2.4 God tro kravet

Når den som hevder oppfyller kravet til brukens intensitet og kontinuitet er det likevel spørsmål om denne bruken har skjedd i aktsom god tro, jf. hevdsloven § 4. Der bruken har

vært aktsom mht. til den gode troen kan rett erverves, motsatt der bruken har vært i aktsom ond tro.

Dersom man er i ond tro, altså vet at det er annen bruksrettshaver og dermed også at man ikke er rette bruksrettshaver, så hevder man heller ikke, jf. lov om hevd § 4. Det kreves derfor at man er i god tro. Man må derfor å ha trodd at man er rette beiterettshaver (så sant det ikke foreligger en felles bruksrett).

Dette kommer til uttrykk i hevdsloven § 4 der det heter at den som vet at han «ikkje eig tingen, hevdar ikkje.» Det samme gjelder også hvis den som hevder rett ikke har satt seg inn i de faktiske rettsforhold. Det kan være at manglende kunnskap om de faktiske forhold følger av manglende undersøkelse av lett tilgjengelig informasjon.

4.3 Alders tids bruk

4.3.1 Innledning

Alders tids bruk eller bruk fra gammelt av, er en slags langtidshevd, som ikke er lovregulert, men helt klart fastslått/hjemlet i rettspraksis. Ved vurdering av rettserverv gjennom alders tids bruk er det også her et brukskrav, kravet til brukens intensitet/kontinuitet og kravet til aktsom god tro.¹³¹

Av Sivillovbokutvalet¹³² fremgår også at « alders bruk vert særleg aktuell i tilfelle då dei vanlege hevdsreglane ikkje kan føra fram. Dei rettshøve som gjeld fast eigedom, er dei viktigaste.(...) Hevd på eigedomsrett går i regelen etter dei vanlege hevdsreglane. » Dette utsagnet blir nærmest i samme åndedrag på side 16 gjentatt når det heter at «når det gjeld bruk i alders tid, har praksis sett tilsvarende krav til god tru som for vanleg hevd.»

I sivillovbokutvalet i rådsegn 6 s. 16, fremgår at det i noen tilfeller kan være noe tvil om man kan hevde enerett til bruksutnyttelse, «men at slik einerett kan hevdast etter reglene om bruk i alders tid, er heilt på det reine.»

Sivillovbokutvalget antas derfor å ha ment at reglene om alders tids bruk er omfattet av de samme normene som for hevdsreglene, noe som jeg mener innebærer at man må se den enkelte hevderen hver for seg.

---

¹³¹ Thor og Aage Thor Falkanger, *Tingrett*, Oslo s. 324.

¹³² Sivillovbokutvalet, Rådsegn 6 s.15.

4.3.2 Kravet til bruk

Bruken er også her det helt sentrale vilkåret ved alders tids bruk. Med "bruk" menes det at det må være faktisk bruk av eiendommen. I forhold til reindrift vil kravet til bruk bare kunne oppfylles av aktive reindriftsutøvere, slik jeg ser det. Når rette bruksrettshaver utøver bruken av sin eiendommen så vil bruken stenge for at andre skaper rettigheter til fortrenghet for rette bruksrettshaver. Bruken er derfor også en presumsjon for rettigheter, der grunnlaget for bruksretten bl.a. kan være så langt tilbake i tid at den ikke lenger kan huskes.

4.3.3 Brukens intensitet

Av hevdsloven § 2 går det frem at brukene må ha brukt «tingen som sin egen.» Her viser jeg til drøftelsen foran når det gjelder rettserverv ved hevd.¹³³

På lik linje med erverv av bruksrettigheter ved hevd må den som krever bruksrettigheter gjennom alders tids bruk ha brukt tingen over lang tid. Bruken må her ha skjedd åpent slik at denne rådighetsutøvelsen har vært nok til å sende ut beskjed til omverden at det utøves en rett. I den grad noen er uenig i denne åpne bruken vil nettopp denne bruken også være anmodning til å gripe inn.

Kravet til intensitet og kontinuitet i rådighetsutøvelsen er imidlertid mer fleksibel ved alders tids bruk enn ved hevd. Høyesterett har uttalt i en sak inntatt i Rt.1983 s.569 Vansjødommen som gjaldt spørsmålet om allmennheten i området rundt Vansjø hadde ervervet fiskerett ved alders tids bruk. Høyesterett uttaler på side 585:

«For så vidt man her har villet bygge på hevd, peker jeg på at det i forarbeidene til hevdsloven § 8 er forutsatt at den bruk i 50 år som kunne begrunne hevd, må være mer intensiv enn den som skal kunne danne grunnlag for erverv gjennom alders tids bruk.»¹³⁴

I boka tingrett viser Thor og Aage Thor Falkanger til Brækhus/Hærem, Norsk tingrett på side 610 når det gjelder kravet til brukens intensitets- og kontinuitet at «en kan for eksempel slippe noe av på kravene til tiden, dersom bruksutøvelsen har vært markert og omvendt, (...).»¹³⁵ Det er altså ikke er to uavhengige vilkår man taler om, men at disse må ses i sammenheng.

Det uttales vider på side 326 i samme bok at « (...) jo mer intensiv og eksklusiv bruken har vært, desto raskere bør domstolene godta at det foreligger en festnet tilstand som det vil være uheldig å rippe i.»

---

¹³³ Se kapittel 4.2.2 foran.

¹³⁴ Se også G.Eriksen, *Alders tids bruk*, s.47.

¹³⁵ Falkanger og Falkanger, *Tingsrett*, 2006, s. 325.

Når bruken er intensiv tåler man bedre opphold enn i situasjoner der bruken heller er mer tilfeldig eller bruken skjer i et lite omfang. Slike vurderinger må foretas konkret.

4.3.4 Kravet til tiden

Rettspraksis viser ikke til en fast grense for hva som utgjør tilstrekkelig lang tid, men der bruken har skjedd i for eksempel 100-150 år anses det at bruken oppfyller kravet til lang tid.¹³⁶

Jeg er enig i Falkanger og Falkanger når de i boka Tingsrett redegjør for at «den nedre grense i dag må kunne fastsettes til 50 år; det synes ikke rimelig å anta at hvor vilkårene i hevdsl.§ 8 ikke er oppfylt, skal man kunne komme frem med ved påberopelse av alders tids bruk. Hvor grensen skal settes mellom 50-100 år, må så vidt skjønnes bero på en bredere vurdering.» (s.325).

Kravet til varighet er strengere enn hevdslovens 50 år for bruksrettsserverv uten synlig tilstelning, men til gjengjeld er kravet til fasthet i bruken ikke like stort. Rettspraksis har ikke vært entydig når det gjelder tidskravet, og dette kan variere alt etter omstendighetene i det enkelte tilfelle.

4.3.5 Aktsom god tro

Som for hevd kreves det god tro fra brukerens side. Brukeren må ha oppfatning om at det er utøvet en bruk som han er berettiget til.

I 1981 behandlet Høyesterett en sak som gjaldt tvist om tamreindrift i Trollheimen og tilstøtende fjellområder.¹³⁷ Reindriftnæringen mente at de hadde rett til beite i tviteområdet. En del grunneiere hevdet det motsatte, altså at tamreindrift var ulovlig i området og fikk medhold i dette. Høyesterett kom frem til at samene ikke hadde historisk ervervet rett i Trollheimen, og at betingelsene for hevd eller alders tids bruk heller ikke var tilstede.

I dommen på side 1234 uttaler Høyesterett at samene hele tiden har vist om forbudene «men de har opptrådt i strid med disse. Når situasjonen er slik, kan ikke de saksøkte høres med at de har et rettsgrunnlag for reindrift i form av sedvanerett. Da de saksøkte ikke har vært i godt tro, kan heller ikke alders tids bruk komme på tale.»

---

¹³⁶ Falkanger og falkanger, *Tingsrett*, 2006, s.325.

¹³⁷ Rt.1981 s.1215.

4.4 Sedvanerett

Sedvanerett er rettsregler som gjelder bestemte grupper eller i bestemte områder, og som bygger på en fast oppfatning og ensartet praksis blant de det gjelder.

Susann Funderud Skogvang definerer at samiske sedvaner er «faktisk atferd, praksis, bruk og andre handlinger som har sitt utspring i samisk kultur, samfunnsliv og næringsutøvelse.»¹³⁸ Det finnes derfor mange sedvaner som ikke har noe med rettsoppfatninger å gjøre, for eksempel at man spiser middag kl. 16:00, noe som ikke drøftes. I min problemstilling er samiske sedvanerrettigheter de sentrale.

Dette er, slik jeg ser det, motsetning til hevd og alders tids bruk. Disse vil gjelde en bestemt person eller få, knyttet til et enkelt tilfelle.

Eckhoff har uttrykt det slik om sedvane i sin bok Rettskildelære:

«Med ordet *sedvane* sikter jeg til handlemåter som følges av mange fordi de føler seg forpliktet til det. En følelse av forpliktelse kan man ha selv om det ikke foreligger noen rettslig plikt til å handle slik. Pliktfølelsen kan for eksempel ha et moralsk grunnlag eller den kan simpelthen bero på at man mener at skikk og bruk må følges. Men sedvaner som blir til gjennom privatfolks praksis, kan ha relevans som rettskildefaktorer. Rettsregler som har sitt grunnlag i slike sedvaner og/eller i domspraksis eller annen myndighetspraksis, har det vært vanlig å kalle *sedvanerett*.»¹³⁹

Etter den tradisjonelle juridiske metoden, inngår sedvaner (privates praksis) som relevant rettskildefaktor.¹⁴⁰ Eckhoff sier i boka rettskildelære på side 25:

«At en faktor er *relevant*, vil si at det er *tillatt* å ta den i betraktning. Man legger ikke falske lodder i fru Justitias vektskål så lenge man holder seg til det relevante.»

Det er viktig å være klar over forskjellene på en sedvanerettsregel og en sedvane. Det forhold at noe er vanlig, er ikke i seg selv nok til å skape en rettsregel. Det er heller ikke nok at det foreligger bestemte rettsoppfatninger i en bestemt gruppe eller et bestemt område. En faktisk ensartet bruk er heller ikke alene utslagsgivende.

For at det skal dannes en sedvanerettsregel må alle disse forholdene være til stede. Det må foreligge en fast oppfatning om at det finnes en bindende regel, og denne må faktisk ha vært

---

¹³⁸ Susann F. Skogvang, *samerett*, Oslo 2009 s.55.

¹³⁹ Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, 4. utg. ved Jan E. Helgesen, Oslo 1997 s.239.

¹⁴⁰ Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, 4. utg. ved Jan E. helgesen, Oslo 1997 s.23

fulgt av den/de dette gjelder over lang tid, og denne må ha vist seg i praktiske forhold eller klart kunne påvises på ny¹⁴¹

Brækhus og Hærem drar opp et slikt skille i boka Norsk tingrett der de uttaler:

«Alders tids bruk bestemmer rettsforholdene for den spesielle eiendom hvorover bruken i alders tids er utøvet; lokal sedvanerett regulerer i alminnelighet bruksforholdene for eiendommene i vedkommende distrikt. Dette har den viktige konsekvens at den som påberoper seg lokal sedvanerett som grunnlag for en beføyelse, ikke behøver å ha utøvet bruken; han trenger bare henviser til (og bevise) den lokale rettsoppfatningen.»¹⁴²

I rettspraksis har det vært stilt ganske strenge krav til anerkjennelse av en lokal sedvanerett. I mange saker har Høyesterett kommet til at det dreier seg om en såkalt "tålt bruk" i forhold til grunner, som altså ikke gir brukeren noen rett.

Eksempler på slik "tålt bruk, kan illustreres med to Høyesterettsdommer inntatt i Rt. 1931 s.57 Dergafjelldommen og Rt. 1955 s.361 Marsfjelldommen som begge gjaldt reindriffts bruk på privateiendom.¹⁴³

Fasthet og regelmessighet i bruken og dens økonomiske betydning er blitt tillagt vekt i de tilfeller der en sedvanerett er blitt fastslått.

Høyesterett har uttalt til dette i en dom inntatt i Rt. 1963 s.370 som gjaldt fiskeretten i Gudbrandsdalslågen. Bygdefolket i Fåberg hadde ikke opparbeidet rett til oter- og stangfiske, men derimot til grunnhovfiske, som var utøvet til faste tider og dessuten hadde størst økonomisk betydning.

Alders tids bruk er en type sedvanerett, og er i dag lovfestet i mange lover. Alders tidsbruk kan i følge Brækhus og Hærem, Norsk tingsrett s.605, ses på som et kasuistisk utslag av mer alminnelige sedvanerettsregler. Reglene om alders tids bruk har nære likhetstrekk med sedvane-rettslige oppfatninger om at lang tids bruk leder til rettserverv. I reindrifftsloven § 4 fremgår bl.a. at "*Den samiske befolkningen har (...) rett til å utøve reindrift.(...) hvor det fra gammelt av [har] utøvet reindrift.*"

Dette innebærer at der en siida påberoper seg alders tids bruk som grunnlag for erverv, må siidaens bruk gi uttrykk for en rettsoppfatning, altså uttrykk for en rettmessig handling. Rettsoppfatninger danner grunnlaget for sedvane. En sedvane er derfor enkelt personers praksis i den tro at man foretar handlinger i den tro at handlingen er rettmessig.

---

¹⁴¹ Torstein Eckhoff, *rettskildelære*, 4.utg. ved Jan E.Helgesen Oslo 1997 s. 239, der det fremgår at «med ordet sedvane sikter jeg til handlemåter som følges av mange fordi de føler forpliktet til det.»

¹⁴² Brækhus og Hærem, *Norsk tingsrett*, Oslo 1964 s. 613.

¹⁴³ Se foran kapittel 2.2.2 for nærmere redegjørelse av dommene.

Hvis beiteretten skal være rettmessig må reindriftsutøverne være i den tro at man følger en rettsregel, videre at handlingen må ha foregått over lang tid, og at handlingen heller ikke møter motstand fra andre rettskilder. Handlingen må derfor gi uttrykk for et festnet forhold eller en tradisjonell handlemåte.¹⁴⁴

Av NOU 2007:13 uttales det på 222 i forhold til ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 8:

« Bestemmelsen later til å legge opp til en relativisering av urfolksedvanenes rettskildemessige vekt gjennom kravet til «tilbørlig» hensyntagen. Denne relativiseringen innebærer at en påberopt urfolksedvanes vekt i kollisjon med andre rettskilder, i likhet med det som gjelder for andre sedvaner, blant annet vil bero på sedvanens kvalitet. »

Som jeg har vist til så stilles det visse krav til en sedvane for at den kan vektlegges. Sedvaner finnes det mange av i reindriften. Her vil kunne oppstå problemer mellom den tradisjonelle juridiske metoden i forhold til samiske spørsmål. Det kan være vanskelig å plassere den samiske kulturen som er basert på muntlighet i den tradisjonelle rettskildelæren som er basert på det skrevne ord. Skrevne rettskilder vil som regel gå foran de muntlige fordi disse er lettere å dokumentere.

I Selbusaken¹⁴⁵ uttaler Høyesterett:

«Ut fra sin økonomiske tilpasning og sosiale struktur hadde ikke reindriftssamene noe sterk behov for å ta skriftspråket i bruk(...) På den annen side hadde selvsagt samene, i likhet med de fastboende muntlige overleveringer. Slike overleveringer må vurderes nøye, men kan ikke generelt avvises. Om dersom de støttes av andre opplysninger, kan de få økt vekt.»

Her legger Høyesterett til grunn at den samiske kultur er muntlighetsbasert, og at dette må tillegges vekt.

E. Solem i boka "Lappiske rettsstudier" (1933), K. S. Strøm, N. Oskal og Mikkel N. M. Sara i boka "Reindriften i Finnmark"(2001) og Ravna og Olli sin sedvanerettslige undersøkelse i dieđut nr.2 - 2011 inneholder en analyse av reindriftssamiske sedvaner og rettsoppfatninger knyttet til areal. Ytterligere eksempel er som foran nevnt at det var vanlig at fastboende samer hadde rett til reinmerke, og denne retten falt bort med vedtakelse av reindriftsloven av 1978. Denne retten er imidlertid lang på vei tilbakeført etter vedtakelsen av nå gjeldende reindriftslov av 2007.

---

¹⁴⁴ Eriksen, *alders tids bruk*, Oslo 2008 s. 326 flg.

¹⁴⁵ Se Rt. 2001 s. 769 på s.792.

I boka "Reindriften i Finnmark" av K. S. Bull beskrives Nils Oskal og Mikkel Nils Sara på side 319 en sentral reindriftsamisk rettoppfatning. Det sentrale i dette er oppfatningen om at når en siida slutter å bruke et område, så kan andre siidaer overta dette området.

«Det har selvsagt også skjedd at siidaer har opphørt på grunn av manglende rekruttering. Når det inntil dette tidspunkt ikke har skjedd en tilflytting av beslektede familier, betyr det selvsagt at noen berettigede ikke har gjort krav på området, og at det kan tas i bruk av andre reindriftsutøvere. Det har også forekommet at siidaer har opphørt (...), og at deres områder er blitt stående tomt inntil det er overtatt av andre.»

En slik oppfatning virker å være fornuftig. Det vil derfor verken være mye fornuftig eller beskyttelsesverdig når en annen siida (prøver) å ta i bruk beitearealene til en siida som rettmessige bruker arealet.

Noe av det samme følger av en uttalelse av Høyesterett i en sak inntatt i Rt. 2001 s. 1116. Der heter det at " *skal en urfolkssedvane ha gjennomslagskraft overfor en slik bestemmelse [viltloven § 52, 2.ledd], må sedvanen være klar i sitt innhold og ha særlig kvalitet*". Jeg er enig med Høyesteretts vurdering av sedvanens kvalitet. Høyesterett kom frem til at det å la en hund løpe fritt når det er båndtvang er en lite beskyttelsesverdig sedvane.

Reindriftnæringens bruks- og beiterettigheter til bestemte areal bygger på den samiske sedvanerettslige oppfatningen om at bruken på bestemte areal må være utøvet fra gammelt av. Det er derfor ikke konflikt mellom en rett som er ervervet gjennom alders tids bruk og en rett til areal der man fra gammelt av har utøvet reindrift. Begrepet alders tids bruk og der man har fra gammelt av utøvet reindrift er synonyme, slik jeg ser det. Der man taler om erverv av rettigheter gjennom alders tids bruk fastslått av rettspraksis vil man like godt kunne tale om samiske rettsoppfatningen om rettserverv ut fra en bruk fra gammelt av.

Alders tids bruk eller en bruk av beiteareal fra gammelt av kan begge være presumsjoner for at det eksisterer en rett og ervervsgrunnlag for rettigheter. I det videre vil jeg anvende begrepet alders tids bruk i forståelse med at den samiske sedvanerettslige oppfatningen går under begrepet.

Bruks- og beiterettigheter kan erverves på flere måter, deriblant ved okkupasjon (originært erverv).¹⁴⁶ Originært erverv er ikke meget anvendelig i dag, men var vanlig i tidligere tider der det fortsatt var mye areal som reindriftnæringen ikke hadde tatt i bruk. Når en siida etablerte seg på et slikt "frittstykke" ervervet man også rett. Prinsippet først i tid, best i rett kan være illustrerende. Når rettsservervet er gjort på dette grunnlag, vil alders tids bruk derfor kunne bekrefte at det eksisterer en rett.

---

¹⁴⁶ Falkanger og Falkanger, *Tingsrett*, 6 utg. Oslo 2007 s. 56.

At alders tids bruk ble vurdert som bekreftelse på opprinnelige rettigheter, uten å ta stilling til hva som var grunnlaget for rettigheten kan illustreres med en Høyesteretts dom fra 1985, Lomelde saken.

Høyesterett uttalte i denne saken inntatt i Rt. 1985 s. 362 som gjaldt tvist om rettigheter i et stølssameie i Sogndal. - For Høyesterett erkjente eierne av bruk under Nornes at eieren av Lomelde hadde stølsrettigheter, men hevdet fortsatt at Lomelde ikke er medeier. Et omfattende bevismateriale ga grunnlag for motstridende slutninger. Som herredsretten og lagmannsretten fant Høyesterett at Lomeldes langvarige bruk av området måtte ses som uttrykk for en medeiendomsrett på linje med Nornesbrukene. Førstvoterende uttaler på side 367 at «det ikke [er] noe uvanlig at det ikke foreligger nærmere opplysninger om opprinnelsen av slike rettigheter» .

Selv om alders tids bruk kan være presumsjon for rettmessig bruk, så har Høyesterett i Selbu-dommen som inntatt i Rt.2001 s. 769 lagt til grunn en oppfatning om at alders tids bruk er et selvstendig ervervsgrunnlag.

5 Hevd og alders tids bruk anvendt i reindriftsforhold

5.1 Siidaretten – en kollektiv rett eller en individuell rett?

Et spørsmål er om en siida kan inneha noe annet enn en kollektiv rettighet.

I NOU 2001:35 heter det på side 71:

«Tradisjonelt har man omtalt reindriftsretten som en kollektiv rett. Dette innebærer at det er samene som sådan som har ervervet en rett til å drive reindrift på de arealer hvor det fra gammelt av har vært utøvet slik bruk, og at det er reindriftssamene som etnisk gruppe som er bærere av denne rettighet og ikke enkeltpersoner eller mindre grupperinger innenfor dette kollektivet. Den enkelte har en andel i den kollektive rett. »

Når man leser Ot.prp.nr.25 (2006-2007) kan det riktig nok også her virke som departementet legger til grunn at arealrettighetene er kollektive og tilligger *siidaen* som en sammenslutning.

Departementet skriver blant annet:

«Som nevnt har det vært reist spørsmål om hvordan dette [siidaens] areal skal avgrenses. Etter departementets oppfatning ligger dette implisitt i konstateringen av at det foreligger en bestemt siida. Siidaen er knyttet til et areal, og mangler arealet foreligger det i prinsippet heller ingen siida.»(36).

Landbruksdepartementets fraskriver seg ansvaret for grenseavklaring med dette utsagnet, noe som er merkelig, siden behovet for å fastsette grenser mellom siidaer er stort og med årene økende.

Utsagnet kan virke å være noe uklart i forhold til om det er siidaens kollektive rettigheter, eller *siida-medlemmenes* beiterettigheter det siktes til når siidaens areal skal avgrenses. Selv om utsagnet er noe uklart må det oppfattes, slik jeg ser det, at det er siida-medlemmenes beiterettigheter det tas høyde for.

For at det skal foreligge en siida må det være en reinflokk eid av en eller flere personer som gjetes av en eller flere reindriftsutøvere og at siidaen må ha bruksrettigheter til et bestemt areal.¹⁴⁷ Det arealet siidaen dermed har rådighet til, er også det arealet som reineieren eller reineierne i siidaen har beiterettigheter til. Det vil derfor være enklere å omtale arealet som *siidaens* beiteområde, istedenfor å gå den kronglete veien med å kalle det for beiteområdet til person A eller beiteområdet til A,B,C,mv. når det er flere personer som driver sammen.

5.1.1 Siidaens kollektive rettigheter

I forarbeidene til reindriftsloven heter det at "Man må tilhøre en gruppe som har rett til å drive i det aktuelle området. (...) For så vidt kan man si at medlemmene i gruppen har en felles – eller gjerne kollektiv – rett til å drive reindrift i området".¹⁴⁸

Etter gjennomgang av reindriftsrettens utvikling i kapittel 2.2 foran går det frem bl.a. av Rt. 1931 s.57 Dergafjell-dommen, Rt.2000 s.1578 Seilanddommen og Selbudommen inntatt i Rt. 2001 s.769 at sakene har dreid seg om reindriftnæringen i forhold til *andre* interesser.

Dergafjelldommen gjaldt sammen Dergafjell mot en grunneier, mens Selbudommen gjaldt et reinbeitedistrikt mot flere grunneiere og Seilanddommen gjaldt en siida mot Alta kraftlag. Av disse dommene følger klart at reindriftsretten er kollektiv når det gjelder i forhold til andre, noe som innebærer at samtlige reindriftsutøvere i siidaen eller i reinbeitedistriktet ikke trenger å være i aktsomt god tro.

Det følger også av Seiland-dommen at en siidas bruk av areal innenfor et reinbeitedistrikt er begrenset av andre siidaer fra samme reinbeitedistrikt.

Slik jeg forstår det, må dette innebære at det *andre* også gjelder der reindrift står i forhold til annen reindrift, for eksempel en person eller en siida i forhold til en annen siida eller et reinbeitedistrikt, og ikke bare der samfunnsinteresser er det andre.

Jeg vil forklare dette nærmere med å bruke løken som et eksempel. Løkskiven har ringer, og disse ringene kan illustrere et reinbeiteområde, som er den ytterste skiven, mens den innerste skiven er siidaandelen.

---

¹⁴⁷ NOU 2001:35 kapittel 9.2.2 på side 91 og 93.

¹⁴⁸ NOU 2001:35 kapittel 9.2.3 side 93.

Hvis vi tenker oss løkskiven fra den yttersteskiven til den innerste. Ytterste skiven er altså et reinbeiteområde, innenfor denne skiven reinbeiteområdet har vi neste skive som er et reinbeitedistrikt, innenfor den igjen har vi en ny skive, som er siidaen, og den innerste skiven er siidaandelen.

Den ytterste ringen er et reinbeiteområde. Reinbeitedistriktene 30A, 30B og 30C inngår i Vest Finnmark reinbeiteområde. Når man ser Vest Finnmark reinbeiteområde i forhold andre reinbeiteområder, for eksempel Øst Finnmark reinbeiteområde så vil et medlem i Vest Finnmark reinbeiteområde tilhøre en gruppe som har rett til å drive i det aktuelle området. Man kan derfor si at medlemmene i reinbeiteområdet har en felles – eller gjerne kollektiv – rett til å drive reindrift i vest Finnmark reinbeiteområde.

Ringene innenfor denne er reinbeitedistriktet. Ut fra dette så vil et reinbeitedistrikt være en del av et reinbeiteområde. Når man ser et reinbeitedistrikt i forhold til andre reinbeitedistrikter, for eksempel distrikt 30C i forhold til 30B så vil derfor et medlem i distrikt 30C tilhøre en gruppe som har rett til å drive med rein i det aktuelle distriktet. Man kan også her si at medlemmene i reinbeitedistriktet har en felles – eller gjerne kollektiv – rett til å drive med reindrift i reinbeitedistrikt 30C.

Ringene innenfor "reinbeitedistriktringen" er derfor en siida. En siida er derfor en del av et reinbeitedistrikt. Når man ser en siida i forhold til andre siidaer, så vil et medlem tilhørende en siida ha rett til å drive med rein i den aktuelle siidaen på det bestemte areal som siidaen disponerer. Man kan også her si at medlemmene i siidaen har felles- eller gjerne kollektiv – rett til drive med reindrift i aktuelle siida.

Slik jeg ser det, så er det nettopp dette Høyesterett har siktet til, altså der reindrift står i forhold til andre, når den har uttalt at det ikke kreves at samtlige medlemmer i siidaen er i god tro. Mitt syn er at når det oppstår tvister om beiterettigheter i reindriftnæringen vil det naturlig utgangspunkt være partsforholdene.

Når det gjelder spørsmål om grenser mellom to siidaer i et reinbeitedistrikt bør svaret søkes i hvem av personene har ervervede rettigheter, altså hvem av siidaene som har brukt området eller brukt området lengst. Der en eller flere personer i siidaen har ervervet beiterett trenger man ikke å ta stilling til om alle medlemmer er i god tro. Svar på spørsmål om hvem av reinbeitedistriktene i et reindriftsområde som har brukt et område bør også svaret søkes i hvem av distriktenes medlemmer (siidaer) som tradisjonelt har brukt tvisteområdet. Kommer man frem til at siidaer fra det ene distriktet har brukt tvisteområdet bør det derfor ikke være vanskelig å mene at tvisteområdet hører til det reinbeitedistriktet. Det bør derfor ikke stilles strengere krav enn det som følger av rettspraksis. Man kan også her si at siidaene har felles – eller gjerne kollektiv – rett til å drive i aktuelle reinbeitedistrikt.

Når det gjelder den innerste ringen, siida så gjelder det samme utad, altså i forhold til *andre*.

5.1.2 Siidaens subjektive rettigheter

Imidlertid er saken, slik jeg ser det, en annen når det for eksempel gjelder siidaers interne anliggender. Her må fokus være på personer, der man tar stilling til om det er noen enkelt personer i siidaen som har ervervet rett eller ikke. Det samme følger når man tar stilling til spørsmål som har med et reinbeitedistrikts interne forhold å gjøre. Jeg mener derfor når siidaer fra, for eksempel reinbeitedistrikt A tradisjonelt har brukt området, bør det i utgangspunktet ikke være vanskelig å mene at en annen siida fra samme distrikt bør innrømmes beiterett når den opprinnelige siida har avvirket sin reindrift eller rett og slett har forlatt området. Dette virker å være enda mindre problematisk når distriktet selv mener at dette er en god løsning, og siidaer internt i distriktet heller ikke motsetter seg dette.

Når Reindriftslovutvalget under kapitlet "Siidaen som rettighetsbærer..." anvender "kollektiv rett" som et begrep, kan dette ikke uten videre tolkes dit hen at det er siidaen som et "kollektiv" som er rettighetsbæreren i alle situasjoner. Her må man skille mellom situasjoner der siidaen står i forhold til *andre* og der det dreier seg om *interne* forhold.

Det er ikke en absolutt regel at en siida består av flere familier. I praksis så er det mange siidaer som bare har en enkelt siidaandel, for eksempel Kvaløya reinbeitedistrikt i Troms reinbeiteområde. Det kan også være en far som med sine sønner deler på reindriftsutøvelsen, - eller eldre brødre i familien, en "sierra siida".¹⁴⁹

En forståelse av at det er det "kollektive" som er rettighetsbæreren, og ikke den enkelte person i siidaen lar seg vanskelig harmonere med reindriftsloven § 44 andre ledd, som omhandler distriktsstyrets partsevne.¹⁵⁰ Bestemmelsens andre ledd siste punktum sier blant annet at distriktsstyrets adgang til å opptre rettslig, ikke er til hinder for at "en siida *eller* reineier ivaretar egne særskilte interesser".¹⁵¹

I Rt. 2000 side 1578 (Seiland-dommen) kommer det tydelig fram at arealrettighetene er personlige bruksrettigheter, og ikke en kollektiv rett tilliggende institusjonen siida. Det heter i dommens faktumsbeskrivelse på s. 1578:

"Kemi-gruppen består av brødrene Mikkel Persen Kemi, Nils Mattis Kemi og Aslak Persen Kemi og deres familier. (...) Nils Peder M. Sara overførte i 1985 *sin* driftsrett til *brødrene Kemi*, og etter ny søknad ble *brødrene Kemi* meddelt permanent tillatelse fra og med 1986".¹⁵²

Det er reindriftsutøver Nils Peder M. Sara som overfører sin personlige driftsrett, altså konsesjon pluss arealrettigheter, til brødrene Kemi. Brødrene Kemi og deres familier utgjør en siida.

¹⁴⁹ Etter norsk oversettelse vil det bety "alene siida".

¹⁵⁰ Se Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) § 2-1 bokstav f. I denne bestemmelsen fremgår at sammenslutninger og selvstendige offentlige virksomheter har partsevne, når det er særlig bestemt i lov.

¹⁵¹ Min uthevelse.

¹⁵² Mine uthevelser.

Den sedvanerettslige undersøkelsen gjort av Ravna og Olli (2011) viser også at en forholdsvis stor andel av reindrifstutøverne mener at beiteretten ligger til person og siidaandel. Men undersøkelsen viser også til at det er mange som mener at retten ligger til siidaen.

Der heter det:

«Av de som har svart (...), mener 21,1 % at retten til beitearealene innehas av den enkelte reindrifstutøver, 9,6 % at retten tilhører driftsenhet/siidaandel, 50 % at retten tilhører siidaen.»¹⁵³

I undersøkelsen heter det videre:

«Hvis vi derimot ser på driftsenhet/siidaandel og den enkelte reindrifstutøver samlet sett, noe det er grunnlag for da disse ofte er sammenfallende, utgjør disse 30,8% av totalutvalget (21,1% + 9,6%) av alle med driftsenhet, med 90 % sannsynlighet, mene at siidaandel/driftsenhet/reindrifstutøver er rettsbæreren. Da vil det ikke være *grunnlag for å hevde, innenfor en sannsynlighet på 90%, at det er en signifikant høyere andel som mener at siidaen er rettsbæreren i forhold til den enkelte reindrifstutøver/siidaandel.*»¹⁵⁴

Reindrifststyret bemerker også i møte den 05.09.00, sak 30/2000 at:

«å erverve rettigheter basert på alders tids bruk ikke er forbeholdt større kollektive grupper. Den enkelte reineier, familie eller mindre grupper av reineiere kan også erverve rettigheter – som folk ellers i landet – (...).»

En siidarett er ikke noe annet enn en enkelt persons bruk eller flere personers bruk av et område som oppfyller vilkårene for hevd eller alders tidsbruk. Siidarettigheter dreier seg derfor ikke bare om kollektive rettigheter som tilligger en gruppe av reindrifstutøvere, men også at denne retten tilligger den enkelte reindrifstutøver.

Rettighetsbærerne må etter dette være det enkelte siida-medlem, men som sammen som gruppe blir førende for definisjonen av siidaens areal. Slik sett kan siidaen sammenlignes med en reinflokk. Reinflokken anses som en enhet, men er egentlig en sammenslutning av den enkelte rein. Hvis hver rein springer hver til sitt, finnes det ingen reinflokk lenger.

Når man i den sedvanerettslige undersøkelsen viser til at driftsenhet/siidaandel og den enkelte reindrifstutøver ofte er sammenfallende har jeg vanskelig å se at dette ikke også skulle gjelde *siida*. Som nevnt tidligere gir siida begrepet uttrykk for en forenkling av den enkelte reindrifstutøvers rettighet. Man kan gjerne kalle siida som et samle begrep for fleres rettigheter der man ikke gjør noe realitetsforskjell mellom en siidarett og siidaandelens rett.

Ut fra dette vil jeg derfor gå noe videre enn Ravna og Olli gjorde, og antyde at driftsenhet/siidaandel, den enkelte reindrifstutøver er sammenfallende med siida, når de enkelte reindrifstutøvere utgjør byggsteinene og grunnlaget for helheten, siidaen .

¹⁵³ Ravna og Olli, *sedvanerettslige oppfatninger om arealbruken blant reindrifstutøvere*, Dieðut nr. 2 2011 s. 25.

¹⁵⁴ Ravna og Olli, *sedvanerettslige oppfatninger om arealbruken blant reindrifstutøvere*, Dieðut nr. 2 2011 s. 26.

At det er personers rettigheter man snakker om når man omtaler siidaen kommer også til uttrykk ved at siidaer ofte har navn etter person.¹⁵⁵

Når det gjelder den andre delen av reindriftslovens definisjon, "... på bestemte areal", er dette treffende. Siidaenes eksistens er avhengig av et bestemt areal, noe som er for så vidt korrekt. Dette kommer også tydelig fram ved at flere siidaer har navn etter et bestemt område, og ikke bare etter person.

I norsk tingsrett er det forskjell mellom personlige og reelle rettigheter. Reelle rettigheter følger eiendom og ikke person. Etter mitt syn, så er det ikke tale om rettigheter knyttet til et bestemt område når det er tale om reindrift, men snarere personers rettigheter i en siida som er knyttet til et bestemt område.

For eksempel har reineierne i Fieddar-siida sine beiterettigheter i Fieddar-sommerbeitedistrikt i Kvalsund kommune. Fieddar sommerbeitedistrikt skiller flokken om høsten og før jul i flere mindre siidaer. De samme reineierne som drev i lag på sommerbeitet flytter etter skillingen av Fieddar-flokken til hvert sitt vinterbeiteområde, Gošjohka, Fielbmajohka, Måđiijohka osv.. Navnet Måđiijoga-siida¹⁵⁶, viser til at reineierne i siidaen har sine vinterbeiterettigheter i området Måđiijohka. Likeledes har reineierne i Fielbmajoga-siida sine beiterettigheter i Fielbmajohka området i Kautokeino kommune.¹⁵⁷

6 Metode for vurdering av om vilkårene for erverv av beiterettigheter er oppfylt

6.1 Innledning

For utviklingen i reindriftsretten har alders tids bruk spilt en sentral rolle som rettsregel.¹⁵⁸ Alders tids bruk har ved siden av hevd stor praktisk betydning gjennom det noe mer dynamiske forholdet mellom brukens intensitet og sammenheng og tidskravet. Bruksutøvelsen i reindriften vil ofte kunne bære preg av ujevn utnyttelse av enkelte områder. Bruken kan opphøre i kortere eller lengre perioder, før område igjen blir tatt i bruk. I slike tilfeller kan det tenkes at hevdslovens krav til intensitet og kontinuitet ikke er oppfylt, mens derimot alders tids bruk kan foreligge som grunnlag for rettigheter som går utover det lovfestede. På samme som for hevd, så er det som utfyllende rettskilde til loven at alders tids bruk kan komme inn.

---

¹⁵⁵ Se Erik Solem, *Lappiske rettstudier*, Oslo 1933 s. 185.

¹⁵⁶ En vintersiida i reinbeitedistrikt 30 C i Vest-Finnmark reinbeiteområde. Selve Måđiijohka (veielva) ligger mellom Čiekkvårri-Kàràšjohka, mens beitearealet er større.

¹⁵⁷ Nærmere om siida, se Bull, Oskal, Sara, *Reindriften i Finnmark. Rettshistorie*. Oslo 2001 s.302-304 og 322. Se også NOU 2001: 35 Forslag til endringer i reindriftsloven, s. 91-96.

¹⁵⁸ Se kapittel 2.2 foran.

6.1.1 Reindrifas egenart ikke vektlagt

Som det er redegjort for tidligere kom lang tids bruk (kontinuitet og intensitet) ved anvendelse av reglene om alders bruk ikke til nytte for reindrifsutøvere i Trollheimen-dommen inntatt i Rt. 1981 s. 1215, Korsjøfjelldommen inntatt i Rt. 1988 s. 1217 og Aursunden dommen inntatt i Rt. 1997 s. 1608.

Høyesterettspraksis viser at det er foretatt sensur av den samiske sedvanen mht. bruk av areal. Dette kommer til uttrykk når det i Aursunden-dommen uttales at reindrifas egenart ikke har betydning i spørsmålet om at det må stilles lempeligere krav til rettserverv ved alders tids bruk enn ellers i tingretten.

I Rt. 1997 s. 1608 Aursund-dommen ble reieneierne tilhørende Rias/Hylling reinbeitedistrikt kjent uberettiget til all form for reinbeite i et nærmere avgrenset område nord for Aursunden. I dommen fremgår på side 1617 «Jeg finner ikke- som anført at reindrifas egenart, reinens natur og næringsvandring og topografiens betydning kan føre til at det her må stilles vesentlig lempeligere krav til rettserverv ved alders tids bruk enn ellers i tingsretten.»

Begrunnelsen for ikke å gi reindrifsnæringen medhold i krav om rettserverv basert på alders tids bruk var at reindrifsnæringens bruk av areal ikke ble ansett å være tilstrekkelig regelmessig. Bruken oppfylte dermed ikke vilkåret for rettserverv verken etter hevd eller alders tids bruk. Når Høyesterett i disse dommene vurderte om vilkårene for rettserverv var oppfylt var ikke reindrifas egenart tema.

6.1.2 Reindrifas egenart vektlagt

Høyesterett har i Selbudommen inntatt i Rt. 2001 s. 769, som gjaldt tvist om Essand og Riast/Hylling reinbeitedistrikter hadde beiterett for rein i private utmarksområder innenfor distriktsgrensene i Selbu kommune. I denne dommen begrunnet Høyesterett tilpasninger av vilkårene for alders tids bruk ut fra reindrifas egenart. I henhold til ILO-konvensjon nr.169¹⁵⁹ artikkel 1 har samene status som urfolk i Norge, noe som innebærer at Norge har folkerettslige forpliktelser overfor samene. Med den tilpasningen av de norske rettskildene som Høyesterett gjorde var det unødvendig å gå innpå disse forpliktelsene for å begrunne beiterett. (791).

---

¹⁵⁹ ILO-konvensjon nr.169 om urbefolkning og stammefolk i selvstendige stater ble ratifisert av Norge 20.juni 1990.

Når Høyesterett foretok vurdering av brukens kontinuitets- og intensitetskrav ble reindriftas egenart stilt opp som en norm når rettserverv gjennom alders tids bruk skulle prøves. Høyesterett uttalte at det ved prøving av reglene om alders tids bruk måtte legges vekt på «rettighetens art». Vurdering av reindriftas egenart fikk betydning ved at man måtte ta hensyn til de særlige forhold innen reindriften, og at kravene til rettserverv gjennom alders tids bruk måtte tilpasses samenes nomadiske form og reinens bruk av området.

Denne normen var til stor forskjell fra det man så i Aursunden-saken¹⁶⁰ der reindriftas egen art ikke ble vektlagt.

I den sammenheng uttaler Ravna i boka *Rettsutgreiing og bruksordninger i reindriftsområder* at « Regler som under andre omstendigheter kunne ha begrunnet rettserverv, framsto dermed som hindringer for at reindriftssamene kunne erverve beiterett.»¹⁶¹

Hvis Høyesterett hadde vurdert reindriftas egenart i Aursunddommen, så kunne utfallet i dommene blitt det motsatte.

Selbdommen er en prinsipiell og viktig dom når det gjelder tilpasninger av vilkårene for alders tids bruk til reindriftas egenart. I neste kapittel vil jeg derfor se nærmere på de vurderingene som Høyesterett gjorde for å begrunne tilpasninger av vilkårene for rettserverv gjennom alders tids bruk.

6.2 Vurdering av vilkårene for rettserverv etter alders tids bruk

6.2.1 Reindriftsrettens rekkevidde

En samlet Høyesterett drøftet i Selbdommen noen prinsipielle spørsmål i dommens innledning. Utgangspunktet for drøftelsen var reindriftsloven av 1978 § 2.¹⁶²

Denne bestemmelsen var av reindriftsmyndighetene i lang tid vært praktisert slik at retten til å drive reindrift gjaldt over alt innenfor distriktet. I Korsjøfjell-dommen (1988) s. 1217 slo Høyesterett fast at det var en uriktig forståelse.

I St.meld. nr. 28 (1991-1992), En bærekraftig reindrift, sier departementet at:

« Høyesterett har lagt til grunn at den aktuelle lovgivningen ikke gir et slikt vern. Det er derfor behov for endringer av reindriftsloven som fastslår hvor reindriftsretten gjelder(...)» (s.12).

Denne meldingen ble fulgt opp i Ot.prp.nr. 28 (1994-95) der det heter på side 39 at:

---

¹⁶⁰ Rt. 1997 s.1608.

¹⁶¹ Ravna, *Rettsutgreiinger og bruksordninger i reindriftsområder*, s.224 Oslo 2008.

¹⁶² Bestemmelsen er videreført i reindriftsloven av 2007 § 4.

«Departementet vil understreke at lovendringen vil være i samsvar med statens folkerettslige forpliktelser. I ILO-konvensjon 169 om urbefolkning og stammefolk i selvstendige stater heter det i art. 14 pkt.2: «*Myndighetene skal ta nødvendige skritt for å identifisere de landområder der vedkommende folk (her:samene) tradisjonelt lever, og sikre effektiv vern av deres eiendomsrett og rett til besittelse.*» Den avklaringen lovendringen innebærer vil være en klar oppfyllelse av det staten her har forpliktet seg.»

Deretter viser Høyesterett i Selbudommen at ved lov av 23. februar 1996 nr. 8 ble samme bestemmelse tilføyd et tillegg, som innebar at det fortsatt var rettmessig å utøve reindrift "over alt" innenfor distriktet så lenge «annet [ikke] følger av særlige rettsforhold». Bestemmelsen var derfor i samsvar med gjeldende rettspraksis. Høyesterett sier på samme side at «Foranledningen for dette tillegget synes å ha vært Høyesteretts dom i Rt-1988-1217-Korsjøfjelldommen.»

6.2.3 Begrenset rekkevidde og kravet til bevisbyrde

Et slikt særlig forhold som vil begrense reindriftnæringens bruk av hele distriktets areal kan for eksempel være manglende reindriftsbruk, som også var tema i Korsjøfjelldommen.

Høyesterett uttaler i Selbudommen på side 788 at lovens ordlyd isolert sett gir uttrykk for at det må påvises et særlig rettsgrunnlag som fører til at det ikke består noen rett til reindrift i utmarksstrekninger innenfor reinbeiteområdene. Deretter forsetter Høyesterett på samme side med å si at det med bakgrunn av uttalelsene i saken, og tolkningen som forelå ved vedtakelsen må bestemmelsen gis en mer begrenset rekkevidde.

«Det er uheldig at ordlyden ikke gir uttrykk for bestemmelsens reelle innhold, men den må forstås slik at den pålegger grunneierne en bevisbyrde i reinbeiteområdene. Beviskravet er imidlertid ikke strengere enn at det kreves sannsynlighetsovervekt for at bruken ikke har hatt et tilstrekkelig omfang til at arealet er lovlig reindriftsareal. »

Etter dette stilte så Høyesterett spørsmål om grunneierne hadde sannsynliggjort at reinbeitedistriktene ikke hadde rett til beite for rein i tvisteområdene. Her ble bevisbyrden tillagt grunneiere.

Når det er tale om interne forhold i et reinbeitedistrikt vil en siidas manglende bruk av et område også begrense bruken av hele distriktets areal, jf. Seilanddommen.¹⁶³

Høyesterett kom i Seilanddommen frem til at en reindriftssiida ikke kunne nytte andre siidaers tradisjonelle område. Saken gjaldt tvist mellom en siida i et reinbeitedistrikt og Alta

---

¹⁶³ Rt.2000 s.1578.

Kraftlag. Kraftlaget fikk tillatelse til å gjenoppta reguleringen av Oldervikvannet og bygge ny kraftstasjon. Dette medførte at et areal mellom Selbukta og Skarvevannet på grunn av sprekkene i isen under snøsmeltingen forårsaket av den raske nedtappingen av vannet ikke lengre kunne benyttes som vårbeite for rein.

Høyesterett kom til at reinergruppen ikke var påført noe produksjonstap på grunn av det tapte areal, men at gruppen var påført merarbeid på grunn av det tapte beiteareal.

I dommen heter det at «det er bare det arealet som kan benyttes til vårbeite av Kemi-gruppen som er relevant, ikke reinbeitedistriktets samlede vårbeite. Kemi-gruppen må holde seg i sitt eget bruksområde og kan ikke uten videre flytte til områder innen reinbeitedistriktet som disponeres av andre driftsgrupper(...)» (1582)

Etter mitt syn bekrefter denne dommen bekrefter den samiske rettsoppfatningen, som bl.a. Erik Solem beskriver i sin bok, om at alle siidaer hadde bestemte areal å forholde seg til.¹⁶⁴

Høyesteretts uttalelse i Seilanddommen må, slik jeg ser det, oppfattes som en videreføring av den tankerekken som lå til grunn i Korssjøfjell-dommen, der Høyesterett uttalte at reindriftsretten gjaldt så langt den ikke var begrenset av andre rettigheter.

Et slikt særlig forhold som begrenset Kemi-gruppens bruk av hele distriktets areal var denne gruppens manglende reindriftsbruk, noe som også var tema i Korssjøfjelldommen.

Høyesterett uttaler i Selbudommen på side 788, altså på samme side at retten til å utøve reindrift «er en selvstendig rett hvor rettsgrunnlaget er alders tidsbruk. Det er tale om en rett, og ikke bare en tålt bruk.»

6.2.4 Tilpasning av vilkårene for rettserverv tilstrekkelig til å begrunne beiterett

Høyesterett uttaler på side 785 at konvensjonsbestemmelsene er relevante «slik at disse nye rettsregler direkte er med på å avgjøre reindriftsrettens stilling i Norge i dag» og viste til SP artikkel 27¹⁶⁵ og ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 på side 790.

I SP artikkel 27 heter det:

---

¹⁶⁴ Erik Solem, *Lappiske rettsstudier*, Oslo 1933 s.83.

¹⁶⁵ FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter er gjort til norsk lov gjennom lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) 21.mai 1999 nr. 30 § 2 pkt.3. SP art.27 er gitt forrang ved strid med annen lovgivning, jf. Menneskerettsloven § 3.

« I de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike minoriteter ikke nektes retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne seg til og utøve sin egen religion, eller bruke sitt eget språk. »

FNs Menneskerettskomité har uttalt seg i to saker om kulturbegrepet i SP art 27. Det ene er Kitok-saken mot Sverige (1988)¹⁶⁶ og Ilmari Länsman-saken mot Finland (1994).¹⁶⁷ At næringsvirksomhet som utgjør en essensielt element i en etnisk minoritets kultur, omfattes av SP art. 27 er klar. Slik jeg også ser det, må reindrift inngå i begrepet når den utgjør en essensielt element i den samiske kulturen.

Det innebærer at hvis en reindriftsutøver nektes retten til fortsatt å utøve reindrift, så vil en slik nekting kunne være i strid med denne inkorporerte konvensjonsbestemmelsen.

Høyesterett uttalte i Selbuddommen¹⁶⁸ at ILO-konvensjon nr. 169, og da særlig artikkel 14 nr. 1 var relevant. I denne fremgår at:

« Vedkommende folks rett til å eie og besitte de landområder der de tradisjonelt lever, skal anerkjennes. Når forholdene tilsier det, skal det treffes tiltak for å sikre vedkommende folks rett til å bruke landområder der de ikke er de eneste som lever, men som de tradisjonelt har hatt tilgang til for sitt livsopphold og sin tradisjonelle virksomhet. I denne sammenheng skal det legges spesiell vekt på situasjonen for nomadiske folk og personer som driver flyttejordbruk. »

Førstevoterende fant likevel ikke grunn til å gå inn på disse bestemmelsene, og uttaler på side 791 at:

«De norske rettsreglene om alders tids bruk, basert på tradisjonelle norske rettskilder og med den tilpasningen som må gjøres for reindriften, [er] tilstrekkelig til å begrunne beiterett i tvisteområdet.»

6.2.5 Reindriftas egenart som norm

Reindriftas egenart er at den bruker utmarksbeitene på en mer ekstensiv måte enn en sauebonde for eksempel.

At samene flytter, eller retttere sagt følger etter reinen mellom årstidsbeitene (nomadisk livsform) innebar at momenter som har vært framhevet for andre beitedyr, ikke uten videre kunne overføres til reinbeite. Disse forhold måtte derfor trekkes inn i vurderingen.

---

¹⁶⁶ Communication no. 197/1985, Kitok vs. Sweden, views adopted on 27 July 1988.

¹⁶⁷ Communication no. 511/1992, Ilmari Länsman st al. Vs. Finland, views adopted on 26 October 1994.

¹⁶⁸ Rt.2001 s.769.

I dommen framheves det av førstvoterende at reindriften er svært arealkrevende, og at arealbruken varierer fra år til år avhengig av vær, vind og beitenes beskaffenhet:

«Det kan således ikke kreves at reinen har beitet i et bestemt område hvert år. Både av denne grunn og på grunn av samenes nomadiske livsform kan avbrudd ikke hindre rettserverv selv om det har hatt atskillig lengde. I denne sammenheng nevner jeg at i Mauken-dommen [Rt. 1985 s. 532] ble reindriften ansett å ha erstatningsrettslig vern selv om den siden begynnelsen av 1920-tallet ikke hadde vært utøvd i området i over en mannsalder. Men ved avbrudd må det kreves en lengre samlet tidsperiode» (s. 789).

6.2.5.1 Reinens natur

Dette innebar at det måtte tas hensyn til reinens natur, slik førstvoterende gav uttrykk for. Det må legges vekt på beitemønsteret i vurderingen av bruksintensiteten, altså reinen adferd. Omgivelsene, topografi, næringsforhold, vær og vind mv. har dermed stor betydning i vurderingen rettserverv gjennom alders tids bruk.

«Et typisk beitemønster er at den streifer. At reinen har visse kjerneområder for foreksempel kalving, betyr ikke at bruksområdet ikke er betydelig større. Rettserverv kan dermed ikke være avskåret utelukkende fordi det er såkalt 'streifbeiting' som har funnet sted» (s. 789).

Dette er en riktig antakelse. Under kalvingsperioden om våren unngår reinen, spesielt simlene forstyrrelser. De søker heller på høyfjellet, hvor den samtidig er eksponert for vær og vind. Likeledes vil også tilgjengeligheten på beite være langt mindre enn for eksempel i skogsområder som er tidlig bar i forhold til høyfjellet. Kalven vil også i større grad være eksponert for været, noe som kan føre til at kalvedødeligheten også er større på høyfjellet enn i lavereliggende strøk. Selv om det er barskere klima og vanskelig tilgjengelig beite på høyfjellet velger reinsimlene likevel dette, fremfor å bli utsatt for menneskelig trafikk lenger nede. Når reinen under kalvingen har vært borte fra lavereliggende strøk, mye på grunn av forstyrrelser om våren, og kommer ned til lavlandet når kalven er blitt større og dermed klarer bedre å følge mora, vil dette antakeligvis være en slik streifbeite som ikke utelukker rettserverv.

Reinens adferd er et resultat av reinens natur. Adferden er mye styrt terrengets helling. Reinen beiter hele tiden mot høydedrag og generelt mot høyreliggende partier i terrenget. I praktisk reindrift er det derfor viktig å legge reinflokken rett under foten av det fjellet den skal etablere seg på. Legges reinflokken mellom to fjell vil reinen spre seg på begge fjellpartier, noe som innebærer mer arbeid for å få reinen samlet fra det ene fjellet til det andre.

Adferden med at reinen søker høyder, drar reindriftsutøvere også nytte av under arbeidet med flokken, for eksempel om høsten under flyttingen til høstbeitet. Om høsten skjer mye av flyttingen eller trekket av flokken i skiftende vær og gjerne når det er mørkt, mens det lille

som er dagslys går til å stoppe flokken slik at etternølerne rekker frem til flokkens fortropp før det igjen blir mørkt. Under reindriftsarbeidet er det derfor viktig å kjenne de topografiske forholdene i området. Topografien er som sagt bestemmende for reinens adferd, og disse forhold anvender en reindriftsutøver i en sannsynlighets kalkulering av bl.a. av hvor langt reinen kan ha beveget seg i løpet av mørket. Det vil derfor være avgjørende viktig at man er i forkant av de fremste dyrene i en flokk, spesielt der man har til hensikt å stoppe trekket. Det neste som man da må se etter er om topografien tillater at stoppet kan skje der og da, eller at man for eksempel må vente til de har nådd et fjellparti lenger unna. Er man uheldig eller ikke behersker kunnskap verken om reinens adferd eller topografien er det risiko for at flokken sprer seg, med den følge at reinflokker sammenblandes.

6.2.5.2 Topografi

Det som må være poenget når man vurderer reinens adferd er nettopp at man tar hensyn topografien i området. Når det er tale om to områder så kan det tenkes at topografien er forskjellig i områdene selv om områdene ligger inntil hverandre. Når topografien er styrende for reinens adferd vil man også se ulik adferd hos reinflokkene.

Det ene området kan ha mye skogsområde, og ellers flat terreng med lite markante fjell, mens det i det andre område kan situasjonen være motsatt, altså lite skog og mye fjell.

I norut rapport- "Reindriften i et skiftende klimabilde" fremgår:

«På den andre sida gir skogen til en viss grad beskyttelse mot insekter, og en av informantene ser at reinen i større grad nå enn tidligere søker ly for insektplagen mer i skogen enn på fjellet. Dette kan også skyldes at reinen søker skygge for sola, som den ikke unngår oppå fjellet. Eller at den i skogen både får ly for insekter og varme, og samtidig har noe å beite på, mens det er sparsomt på fjellet.»¹⁶⁹

I førstnevnte område vil reinen søke ned i skogen for å finne skygge for sola, og også bedre unngå insektplagen, mens i det andre tilfellet vil reinen søke til høyfjellet midtsommers når det er varmt for å finne avkjøling og vinddrag for å holde insektene unna.

6.2.5.3 Næringsforhold

Dette kapitlet baserer seg på egne erfaringer, men bygger også på Sven Skjenneberg sin bok.¹⁷⁰ Når det gjelder næringsforhold så kan man med fordel dele året i fire beiteperioder; vinter, vår, sommer og høst. Det vil imidlertid ikke være noe markant skille mellom årstidsbeitene når disse gradvis går over fra det ene til det andre.

¹⁶⁹ Norut rapport 2008:6, *Reindriften i et skiftende klima*, Alta 2008 s. 54.

¹⁷⁰ Sven Skjenneberg, *Rein og reindrift*, Gjøvik 1965.

Om vinteren utgjør lavartene hovedbeitet. Men det er også mange andre plantearter som hele vinterhalvåret, eller deler av vinteren gir verdifullt tilskudd. Reinen fortrekker myrområder fremfor lav om vinteren, og så lenge de kan få tak i det vintergrønne gresset i de åpnekilder. Lavens verdi som beite er imidlertid viktig senere på vinteren og spesielt utpå vårvinteren.

Reinens atferd er derfor styrt av næringstilgangen. I perioden førjulsvinteren frem til februar/mars fortrekker derfor reinen skogsområder med forekomst av myrer og åpne kilder der den kan få tak i gress. Utover i mars er det som regel mye snø i skogsområdene som kan føre til at beitet blir vanskeliggjort, og reinen trekker seg opp i høyden. Opp på rabbene er det mindre snø og beitet er dermed også lettere tilgjengelig. Beitet er i hovedsak bestående av lav.

På sommerhalvåret søker reinen høyere til fjells etter at den om våren har oppholdt seg i skogsgrensen og nede i de frodige dalene. Reinen følger igjen snøkanten oppover fjellsiden og beiter på nygrodd gras mv..

Om høsten trekker den igjen ned i skogsområdet, og søker etter sopp når tilgangen på det fersk gress er minkende.

Man ser derfor at rein befinner seg på ulike steder til ulike tider, noe som er styrt av næringstilgangen.

En slik "næringsvandring" må derfor også legges til grunn når man vurderer reindriftsforhold.

Når man vurderer om vilkårene for erverv av beiterettigheter er oppfylt har reindriftas egenart stor betydning, og må legges til grunn. Jeg har med de eksempler foran vist til at reindriften er svært arealkrevende. Arealbruken varierer fra år til år avhengig av vær, vind og beitenes beskaffenhet, noe som må derfor trekkes inn i vurderingen.

6.3 Selbuddommens vurdering av god tro kravet

I Selbuddommen uttaler Høyesterett at reindriftsmyndighetene, «i periode på ca. 50 år var av den oppfatning at reindriftsretten omfattet hele reinbeiteområdene» gjorde at det ikke kunne stilles et strengere krav til samene.»(814).

Konklusjonen om at god tro vilkåret var ansett oppfylt for samene i Selbu saken ble også begrunnet med reindriftsmyndighetenes feilaktige praktisering av reindriftsretten. Her mener jeg at Høyesterett kommer med kritikk av myndighetenes praksis. Det kritikkverdige, slik jeg ser det, er at myndighetspraksisen over lang tid hadde uttrykt en fellesbeite forståelse. En slik forståelse innebar at det heller ikke ble stilt krav til god tro når det var tale om reindriftnæringens interne anliggender, noe som Høyesterett virker å være uenig i.

Selv om det ikke kreves at "samtlige" personer i en siida er i aktsomt god tro når det gjelder bruken i forhold til *andre* må det oppfattes, slik jeg ser det, at en eller flere personer i siidaen må være det når det gjelder siidaens, reinbeitedistriktets interne forhold.¹⁷¹ Som allerede nevnt foran så kan ikke de personene som er i ond tro om sin egen bruk, neppe opparbeide seg beite- og bruksrettigheter så å si ved avtaleinngåelsen.¹⁷²

En slik situasjon vil være når A vet at beitearealet egentlig hører til B, og B tillater A om å bruke arealet til B. Reinflokkene til A og B sammenblandes og de driver med fellesflokk på arealene til B. Dette er ikke upraktisk i reindrift, og er heller ikke uvanlig.¹⁷³ Selv om man skulle mene at A's beite- og bruksrettigheter i en slik situasjon er sidestilt med B så må dette gjelde siidaen i forhold til andre siidaer. Det interne forholdet mellom A og B bygger på en avtale, og dersom A utøver sin reindrift slik at den ikke er i samsvar med B's strategier, og B protesterer på dette må A vike, slik jeg ser det. Når A ikke oppfyller vilkåret om aktsomt god tro så kan A derfor heller ikke erverve seg bruks- og beiterett til det bestemte arealet.

Det må, slik jeg ser det, stilles krav til at siida B er i god tro om sin bruk av arealet. Dersom man ikke stiller krav til siida B om god tro kan dette gi uheldige utslag. En situasjon kan være der B tillater A om å bruke arealet til B, og at B samtidig vet at reinflokken hans eller hennes allerede er større en beitearealet skulle tilsi. Når B i en slik situasjon inngår avtaler med andre reindriftsutøvere om fellesdrift innebærer ytterligere økning av reintallet på B's beiteareal. Dette vil følgelig være uheldig i forhold til B. B's argument for likevel å gjøre dette kan være motivert av B sine ønsker om å utvide beitearealet til fortrengsel for rettmessige bruksrettshaver. B kan stå i en situasjon der han eller hun har valget mellom å redusere reinflokken sin, eller hindre nabosiidaen fra dens rettmessige beiter. Som regel faller valget på å øke reinflokken og det vil derfor være viktig for B å få "samlet" mye rein og folk i siidaen nettopp for å kunne foreta ønsket urettmessig ekspansjon. Etter at ekspansjonen er gjennomført vil det også være viktig for B å opprettholde et høyt reintall og medlemmer for lettere å kunne kontrollere "tilegnet" areal.

Når det ikke kreves at B er i aktsomt god tro, vil de øvrige dermed bare vise til siida B's tilsynelatende bruks- og beiterettigheter som argument for rettmessig beite når siidaens bruk møter motstand fra de virkelige rettmessige brukere. I en situasjonen der B er i ond tro om sin egen bruk kan heller ikke føre til at A erverver rettigheter, slik jeg ser det, når A's rett er avledet av B's rett. Dette må gjelde selv om A er i god tro om B sine rettigheter. Poenget må være hva siida B vet eller ikke vet.

6.4 Selbuddommens bevisvurdering

---

¹⁷¹ Se foran i kapittel 5.1.2.

¹⁷² Se foran i kapittel 4.2.4.

¹⁷³ Bull, Oskal og Sara, *Reindriften i Finnmark. Rettshistorie*, Oslo 2001 s. 302.

Høyesterett har i Selbudommen drøftet Lappekommisjonens utsagn om hvor samene etter gammel sedvane hadde brukt området, og hvilken vekt kommisjonens utsagn skulle tillegges. Høyesterett uttalte at Lappekommisjonens arbeid også må ses i lys av sin samtid, der «[k]ommisjonen delte et utbredt syn i sin samtid på verdien av samisk reindrift.»(791). Høyesterett viser til innberetningens side 33 annen spalte der synet til reindriftnæringens fremgår ut fra et økonomisk stå-sted. Der heter det:

«Men ogsaa naar man skal veie Lappernes og de Fastboendes gjensidige Rettigheder og Forpligtelser mod hinanden, kan man ikke glemme deres Næringsveies forskjellige Vilkaar, og at Jordbrugeren under det flittige og møisommelige kultiverende Arbeide ofte er paalagt store Tyngsler og Byrder, medens Lappen, hvis Tilværelse vexler mellem Strabadser og Dovenskab, som Regel gaar ganske fri for saadanne. »

Deretter sier Høyesterett på side 792 at kommisjonen ikke hadde samisk representasjon, noe som i dag ville ha vært utenkelig. Høyesterett fortsatte kritikken av lappekommisjonens arbeid med å si at hovedtyngden av forklaringene dessuten var avgitt av fastboende.

En rekke av forklaringene var protokollert, slik at materialet Lappekommisjonen etterlot seg, sammenholdt med reinen natur mv. gav derfor Høyesterett et godt grunnlag for å etterprøve kommisjonens standpunkter. Etter dette drøfter Høyesterett en del utsagn fra protokollene, og konkluderer med «at de opplysningene Lappekommisjonen hadde, sammenholdt med topografi, reinens natur og beitemønster mv. viser at samene i alders tid mest sannsynlig har benyttet hele området til beite, og at det ikke var grunnlag for kommisjonens begrensning i beskrivelsen av beitingen.» (797).

6.4.1 Sedvane

Høyesterett uttaler videre på side 792 i forhold til den samiske sedvanen at:

«Ut fra sin økonomiske tilpasning og sosiale struktur hadde ikke reindriftssamene noe sterkt behov for å ta skriftspråket i bruk,(...). Slike overleveringer må vurderes nøye, men kan ikke generelt avvises. Og dersom de støttes av andre opplysninger, kan de få økt vekt. Videre viser jeg til at da samene var nomader og stort sett brukte organiske materialer som går i forråtnelse, vil det også kunne være vanskelig å finne fysiske spor etter reindriften. »

Jeg er enig med Høyesterett der den uttaler på side 793 at man må være forsiktig med å konkludere at samene ikke har vært i området i mangel av synlige ”spor”. Videre sier høyesterett at det gjelder spesielt der undersøkelser etter samiske kulturminner har vært fraværende eller har hatt et svært beskjedent omfang. Når undersøkelse av kulturminner er gjort, og ikke funnet spor etter menneskelig aktivitet, kan dette likevel ikke innebære at det ikke har vært aktivitet i området.

6.4.2 "Spor i terrenget"

Det som imidlertid er på det rene er dersom muntlige overleveringer kan støtte av andre opplysninger, bør dette vies oppmerksomhet. Gamle gjerdeplasser eller boplasser kan være spor som støtter muntlige opplysninger. Når det gjelder gjerdeplasser av nyere dato, vil man som regel finne spor i form av stålstrenger mv..

6.4.3 Gjerdeplasser

Etter at man begynte å drive med reindrift slik man kjenner den i dag, var det ikke vanlig å lage steingjerder i sammenheng med reindriftsarbeid. Steingjerdene stammer derfor i stor grad fra veidekulturens tidsalder. Gjerder, særlig arbeidsgjerder har man derimot alltid brukt i reindriften. Før stålet ble tatt i bruk laget man gjerdene av organisk materiale. Når disse fort i går forråtnelse, vil det også være vanskelig å finne spor etter disse. For å finne gjerdeplasser fra eldre tid må man for eksempel se etter avvik i vegetasjonen. Det kan for eksempel være forekomst av ny skog (vier) i samme høyde på et lite område, hvor det ellers er gammelskog der trærne har ulik høyde. Det kan tyde på at det i sin tid har vært ryddet skog for oppsett av gjerde. Gamle gjerdeplasser har som regel også annen type bunnvegetasjon. Det begrensede arealet som gjerdet har vært på har som regel også større innslag av ulike gress arter enn omliggende, som for eksempel kan være krekling.

Spor etter en arbeidsgjerde er uten unntak plassert på høydedrag i fht. omliggende terreng. Plasseringen er ikke tilfeldig valgt, men bygger på reinen adferd alene. Når reinen blir skremt søker den bestandig til en høyde for å få oversikt over trusselsbildet. Om en muntlig opplysning tilsier at arbeidsgjerdet var oppå den og den høyden, og man finner holderpunkter for eksempel i bunnvegetasjonen helt lokalt, vil det derfor innebære at en slik opplysning ikke kan avvises.

6.4.4 Boplasser

Når det gjelder boplasser kan det være enklere å finne spor etter den. Som regel vil det bestandig være en ring av stein (åra) der bålet har vært i lavvoen eller i "goahti".¹⁷⁴ Størrelsen på steinringen vil også i stor grad "fortelle" om det er en goahti eller lavvo. Dette kan ha betydning i forhold til det selvfølgelig, hvor boplassen til siidaen har vært, men også brukens utstrekning av området, som lavvoplassene kan si noe om. Når en muntlig

---

¹⁷⁴ En goahti er av mer robust konstruksjon enn lavvoen. Goahti ble brukt av som bopel i hovedleiren (i den stasjonære leiren), mens lavvoen er mye spinklere, og ble også brukt under gjeting av rein. Den var relativ enkel både å ta ned og sette opp fordi denne besto av bare raier. Dette til motsetning til en goahti som skulle stå over lengre perioder, gjerne over vinter- eller sommerhalvåret. Konstruksjonen besto på liklinje med lavvo av raier men hadde også bealljit, og ble derfor også kalt for bealjjejoahti. Bealljit ble brukt for å kunne lage goahti større, og var også mer robust for vær og vind.

overlevering, for eksempel tilsier at boplassen var der, mens reinen var i det omliggende området, og disse kan bekreftes av steinringene, bør disse heller ikke avvises.

Normen, altså reindriftnas egenart, slik den er etablert gjennom Selbu-dommen som rettsregel må derfor legges til grunn når man tar stilling til reindriftnas rettserverv ved hevd eller gjennom alders tids bruk.

6.4.5 Den synlige grensen

Forskjellen mellom en sommersiida og en vintersiida i forhold til spørsmål om siidaens bruk av "bestemte areal" har med synligheten av grensen til det bestemte arealet å gjøre.

Når det gjelder grensene mellom siidaene i et sommerbeitedistrikt¹⁷⁵ så følger disse naturlig av topografiske forhold. Store innsjøer og dype kløfter mv.. vil virke som naturlige hindringer for reinen, og bruken vil derfor også være styrende av de naturgitte forhold. I mangel av naturlige hindringer så er det heller ikke uvanlig med oppsett av permanente eller midlertidige gjerder langs grensen. Siidagrensene på sommerbeitet er derfor klart synlige.

6.4.6 Den usynlige grensen

Det motsatt er tilfelle når det gjelder grenser mellom vintersiidaene når disse er "usynlige".

Mikkel Nils Sara sier også i sin rapport¹⁷⁶ at «grensene mellom vintersiidaer har sjeldent vært markert og opprettholdt av naturlige stengsler eller hindere for flokkbevegelse (terrengformasjoner) eller kunstige sådanne (gjerder og lignende). »

Å fastslå den eksakte grensen mellom to vintersiidaer kan by på problemer. Man har ikke i reindriftna som i bondesamfunnet registre, som for eksempel tinglysningsdokumenter, kartforretninger mv., som viser eiendommens grenser. Når man ikke har dokumenter som sannsynliggjør grensen vil spørsmålet måtte finne løsning i anvendelsen av andre type rettskilder.

Ved vurderingen av hvor grenser går er det derfor viktig å få frem områdets historie, skriftlige- og muntlige overleveringer. Der man mangler skriftlige dokumenter som sannsynliggjør bruken, vil den muntlige historien kunne kaste lys over spørsmålet. Et viktig moment her vil for eksempel være hvem av partene som har mer detalj kunnskap om området i forhold til den andre. At en kjenner et område bedre enn en annen, innebærer at

---

¹⁷⁵ Grensene for sommerbeitedistriktene er i hovedsak fastsatt av Fylkesmannen i 1934 med hjemmel i reindriftnaloven av 1933 § 2.

¹⁷⁶ Sara, rapport fra reinbeiterettsutvalget for Øst-Finnmark, *Utredning om reinbeiterettigheter på vinterbeitene i Karasjok*, s.17.

vedkommende har vært der i lengre tid. Ut fra dette vil man kunne ha holdepunkter for å utlede kjerneområdet¹⁷⁷ for siidaens beiteområde.

6.4.7 Kjerne- og randområdet

Kjerneområdet for en siidas bruksareal kan også illustreres med en løk. Lagene i løken illustrerer randområdene og kjerneområdet, og etter hvert som man "skaller" av lagene, dess nærmere kjerneområdet kommer man. De innerste ringene vil således utgjøre kjerneområdet for vinterbeitet, mens ytterste ringene i løken er randområdet,

Høyesterett uttaler på side 816 i Selbudommen (2001) at man må:

«akseptere rettsverv med noe lavere beiteintensitet i yttersonene –randsonene- av de områder hvor beitingen er tilstrekkelig intensiv til alene å kunne begrunne rettsverv ved alders tids bruk. I motsatt fall vil samene, om de skal unngå å gjøre seg skyldig i ulovlig beiting med de konsekvenser det har, bli presset tilbake fra de områdene hvor de tradisjonelt har beitet. Etter min mening kan man derfor ikke avskjære rettsverv ved alders tids bruk i denne randsonen fordi bruken i den har vært i underkant av hva som kreves for beiterett om randsonen vurderes isolert. Ved vurderingen av hvor langt beiteretten strekker seg, må det tas hensyn til topografiske forhold.»

6.4.8 Grensdragningen

For sannsynliggjøring av grensen må man altså legge til grunn topografien¹⁷⁸, men også se terrengformasjonene i forhold til reinens adferd.¹⁷⁹ Derfor tilsier reinens atferd at grensen mellom to siidaer også bør følge de terrengmessige forhold. De terrengmessige forholdene vil derfor være at grensen følger "bunn"-terrengformasjoner, for eksempel elver, myrer, kløfter, daler og andre lavereliggende terreng rundt høyere fjellformasjoner. I skogsområder er det derfor også viktig at grenser følger bunntopografien der det som regel også er åpent. Reinen er meget motvillig til å søke åpne plasser i skogen og oppholder seg i tettskog.

Det er viktig at grensen, som også er randområdet, ikke fastsettes tilfeldig, altså uavhengig av de topografiske forholdene. Sara uttaler i sin rapport at en vil måtte regne med i randområder om å komme i kontakt med andre siidaer, mens det som utgjør kjerneområdet for vinterbeitet «ikke kommer eller skal komme i kontakt med andre siidaer.»¹⁸⁰

---

¹⁷⁷ Sara, rapport fra reinbeiterettsutvalget for Øst-Finnmark, *Utredning om reinbeiterettigheter på vinterbeitene i Karasjok*, s.17.

¹⁷⁸ Nærmere om topografi i kapittel 6.2.5.2 foran.

¹⁷⁹ Se kapittel 6.2.5.1 foran.

¹⁸⁰ Sara, rapport fra reinbeiterettsutvalget for Øst-Finnmark, *Utredning om reinbeiterettigheter på vinterbeitene i Karasjok*, s.17.

Når grensen mellom siidaer legges i samsvar med reinens naturlige atferd vil grensene også lettere kunne overholdes. Bruken av området vil også lettere kunne samordnes.

I Reinbeiterettsutvalgets utredning uttaler en av informantene at:

«det å stoppe rein er umulig hvis det er vanskelig terreng, som for eksempel Roavvi.¹⁸¹ Når vi ser på grensen som(...) har tegnet, så er det umulig å stoppe flokken der fordi roavvi er kupert og høyt område. Det er oppoverbakke mot roavviene, og i gamle dager gjette de der. De gikk på ski rundt og jaget reinen tilbake til roavviene. Man klarer ikke stoppe reinen før de er ute av et roavviområde, på åpne sletter, myrområde.»(41-42).

Når man skal ta stilling til spørsmålet om grensen mellom to siidaers kjerneområde for beiteareal må man legge til grunn topografien i området. Sara sier i sin rapport til reinbeiterettsutvalget¹⁸² på side 18 at:

«Muligheten for overholdelse av siidaområdesgrenser må understøttes av terrengmessige forhold. Terrenget må være av en slik beskaffenhet at bevegelser ut og inn er lett konstaterbare, og en grense markert av synlige formasjonslinjer i terrenget. Grense gjennom for eksempel tett skog er ikke mulig å overholde i praksis og dermed usannsynlig som tradisjonelt etablert grense.»

Det vil derfor være viktig at grensen mellom to siidaer blir hensiktsmessige og formålstjenelige. Grensen må derfor i stor grad vurderes ut fra reinens adferd i forhold til topografien for å unngå sammenblandinger og lignende.

6.5 Oppsummering

Av det som følger av redegjørelsen foran kan anføres at reindriftas egenart er gitt en sentral plass ved vurdering av reglene om alders tids bruk. Ervervsgrunnlaget alders tids bruk er tilpasset bondesamfunnet, og har klare krav til at bruken må ha skjedd sammenhengende over lang tid, altså kravene til kontinuitet og intensitet. I forhold til reindriftnæringens bruk av areal med årstidsbeiter mv. kunne slike strenge krav til intensitet og kontinuitet føre til at rettsverv gjennom alders tids bruk kunne være vanskelig, om ikke umulig. Av den grunn ble reindriftnæringens bruk lenge ansett for å være en "tålt bruk", som ikke gav grunnlag for rettsverv. Etter at ILO-konvensjonen nr. 169 og SP artikkel 27 ble ratifisert, og sistnevnte senere inkorporert, som innebar at denne konvensjonen fikk forrang i kollisjonstilfeller med internrettslige regler. Derfor kunne man ikke i fortsettelsen behandle reindriftnæringens bruk som "tålt bruk" uten å komme i konflikt med konvensjonene. Dette var også begrunnelsen for at

---

¹⁸¹ Roavvi er et høyereliggende skogkledd terreng formasjon, en mellom ting mellom ås og et mindre fjell.

¹⁸² Sara, rapport fra reinbeiterettsutvalget for Øst-Finnmark, *Utredning om reinbeiterettigheter på vinterbeitene i Karasjok*, Alta 2008.

Høyesterett i Selbu-dommen (2001) foretok justeringer eller tilpasninger i kravet til intensitet og kontinuitet som bedre passer reindriftssamens bruk. Denne rettsnormen tilsier at når man i dag tar stilling til reindriftnæringens bruk, må denne måles ut fra de betingelsene som reindriftnæringen utøves under.

Av Selbu-dommen følger at Høyesterett har inntatt en annen holdning i vurdering av om bruken har vært regelmessig i motsetning til tidligere rettspraksis. Det ble i denne dommen lagt vekt på reindriftens egenart, årstidsbeiter (reinens næringsvandring) og reinen adferd (bruk av naturlandskapet) når reglene om alders tids bruk skulle prøves. Med det som "bakteppe" fikk reinbeitedistriktene Essand og Riast-Hylling medhold i påstand om beiterett gjennom i alders tids bruk.

Selbudommen er viktig rettskilde fordi denne fastslår nye normer når bruksrettigheter i reindriftnæringen vurderes.

- a) Grunneier har bevisbyrden for at det ikke foreligger reinbeiterett på bestemte areal.
- b) Tilpasningen må vurderes med bakgrunn i rettighetens art. Reindriftnas egenart er at den gjennom året er basert på utmarksbeite, dvs. at den bruker utmarksbeitene på en måte enn en sauebonde. Kravene til rettsserverv må derfor vurderes utfra en ny norm med utgangspunkt i rettighetens art som innebærer at følgende inngår i normen:
  - e.1 Reinens natur (adferd)
  - e.2 Omgivelsene
  - e.3 Topografien
  - e.4 Næringsforhold
  - e.5 Vær og vind mv.
- c) God tro kravet. Alle i en siida trenger ikke å være i god tro, noe som ikke innebærer annet enn at det må være en eller flere i siidaen som oppfyller vilkåret. Domstolene har i hovedsak sett reindriftnas retten som en kollektiv rett sett i forhold til *andre*, noe som jeg er enig i. Det er ikke noe i veien for å anse en reindriftnas retten som en kollektivrett der det er tale om eksterne forhold. En slik forståelse vil også samsvare med rettskraftreglene i tvisteloven kapittel V .Forholdene innad i siidaen må imidlertid ses i forhold til personenes individuelle forhold.
- d) Sedvane. Muntlige overleveringer ikke avvises, men må vurderes nøye.

- e) Grensedragning. Det må aksepteres rettserverv med noe lavere beiteintensitet i yttersonene av et område enn i kjerneområdet der beitingen er tilstrekkelig intensiv alene til å kunne begrunne rettserverv ved alders tids bruk. Ut fra dette kan man ikke lav intensitets føre til at rettserverv utelukkes ved alders tids bruk fordi randsonen har vært brukt i underkant av hva som kreves for beiterett om randsonen vurderes isolert.

7 Vurdering av Reinbeiterettsutvalgets utredning

7.1 Berørte parter i tale

I dette kapitlet drøftes spørsmålet om utredningen gir uttrykk for gjeldende rett. Her vil jeg undersøke om utredningen er i samsvar med den normen som Høyesterett har fastsatt for vurdering av rettserverv i reindriftsnæringen. Disse er redegjort og oppsummert i kapitlet foran.

Som redegjort for tidligere så er den samiske tradisjonen ikke basert på det skrevne ord, slik at overleveringer av informasjon blant annet er basert på muntlige overføringer.

Her viser jeg til min drøftelse foran i kapittel 6 der Høyesterett uttaler at ved vurdering av reindriftsnæringens bruk av areal, må rettighetens art inngå i vurderingen, og gis en sentral plass.

I utredninger om beiterettigheter i Vest-Finnmark side 6 redegjorde reinbeiterettsutvalget for arbeidet sitt og metode. Utvalgets plan for arbeidet ble offentlig gjort med direkte brev til samtlige berørte siidaer (med oppfordring til å melde inn krav, bruk osv.)¹⁸³ og også informert gjennom media, aviser og NRK Sàmi Radio.¹⁸⁴

Utvalget la stor vekt på at alle berørte parter skulle komme i tale. Det ble i den sammenheng, som nevnt foran sendt brev til alle berørte siidaer. Hensikten med henvendelsen var å få klargjort siidaenes bruk av areal over tid. Det ble derfor særlig anmodet at eldre reindriftsutøvere forklarte seg om siidaens bruk av areal for utvalget. Videre så har utvalget også benyttet skriftlige dokumenter, bl.a. av Vorrens beskrivelse av siidaenes bruk av områder frem til 1957.¹⁸⁵ Utvalget hadde ikke mulighet til å dra ut på befarung, noe som hadde vært det beste. Ut fra dette ble partene anmodet om å tegne inn siidaenes bruk av areal på kart.

---

¹⁸³ Reinbeiterettsutvalget i brev til aktuelle reindriftsutøvere datert 23.april 2001 med oppfordring til å melde inn krav, vitner. I brev datert 7.september 2001 innkaller reinbeiterettsutvalget alle berørte siidaer til møte den 15.oktober 2001.

¹⁸⁴ Reinbeiterettsutvalget, *Utredning om reinbeiterettigheter. Vinterbeiteområdene i Vest-Finnmark*, 2002 s.6.

¹⁸⁵ Vorren, Ø., *Finnmarksamenes nomadisme II*, Tromsø museums skrifter vol IX, 2, Universitetsforlaget 1962.

Når det gjelder reinbeiterettsutvalgets metode så var dens klare utgangspunkt nettopp at forklaringene, som en sentral muntlig kilde, måtte gis av reindriftsutøverne fra de berørte siidaer, altså det motsatte av Lappekommisjonens metode, noe som også ble kritisert av Høyesterett.

Jeg ser derfor at Reinbeiterettsutvalget anvender den samme metoden som Høyesterett etterspør i Selbuddommen. Utvalgets vurderinger bygger på berørte parter sine forklaringer, og skriftlige dokumenter så langt de gir selvstendige eller utfyllende opplysninger.

Vektlegging av partsforklaringene kommer også rimelig klart til uttrykk i utvalgets vurdering, selv om forklaringen ikke alltid finner støtte i Vorrens arbeide. Der det ikke foreligger dokumentasjon på siidaers bruk av et bestemt område har utvalget vurdert om bruken har vært godtatt av andre siidaer i området. Likeledes så har utvalget også lagt til grunn rettighetens art i vurdering av beitebruken, altså hva som er naturlig ut fra reinens adferd og topografi

7.2 Kjerne- og randområde

I forhold til spørsmål om grensedraining har Høyesterett uttalt at det må aksepteres rettserverv med noe lavere beiteintensitet i yttersonene av et område enn i kjerneområdet. Beiting innenfor kjerneområdet er intensiv og vil alene av den grunn kunne begrunne rettserverv ved alders tids bruk. Selv om randsonen har vært brukt i underkant av hva som kreves for beiterett om randsonen vurderes isolert så kan likevel ikke lav intensitet/kontinuitet føre til at rettserverv utelukkes.

Her gir Høyesterett uttrykk for det selvfølgelige, at høy grad av intensiv beitebruk og kontinuitet er avgjørende for rettserverv. Samtidig uttrykkes det også at kravene til bruken kan være lavere når det gjelder randområdene.

Reinbeiterettsutvalget uttaler på side 25 når det gjelder tidsaspektet at «Regelen om at jo mer intensiv og eksklusiv bruken har vært, desto raskere inntreffer det en festnet tilstand en ikke kan bryte opp, må være et hovedprinsipp også ved vurdering av tidsperspektivet her. Ut fra en vurdering av hevdsloven, særlig §§ 7 og 8, har utvalget kommet til at det i de fleste tilfeller må være korrekt å legge 20-års grensen i hevdsloven § 2 til grunn. »

Utvalgets syn om at mer intensiv og eksklusiv bruk vil fortære føre til at rettserverv dannes er også i samsvar med Høyesteretts syn.

Deretter uttaler utvalget på side 29 i kapitlet som omhandler reindrifas tilpasningsplikt at «Når det gjelder beiterettigheter (...) mener utvalget at utøverne trolig må finne seg i enkelte

grensejusteringer i utkantene av siidaenes kjerneområder og i områder som har vært brukt mer sporadisk. Grensedragning som berører de viktigste deler av siidaens beiter, trenger man ikke godta. Hvor tålegrensen går, må imidlertid vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle.

Utvalget viser her når grensedragninger vurderes, at siidaen må godta noe justeringer i randområdene, altså i utkanten av kjerneområdene, men ikke kjerneområdet. Dersom justering av kjerneområdet for vinterbeitet skulle falle innenfor tilpasningsplikten vil det innebære at en siida kunne bli hindret i å benytte seg av areal som siidaen tradisjonelt har brukt. Noe som utvalget altså sier faller utenfor tilpasningsplikten.

Høyesterett har som sagt uttalt at det må aksepteres noe lavere beiteintensitet i yttersonene, og uttaler videre at dersom en slik akseptering ikke ble gjort vil det kunne innebære at samene ble «presset tilbake fra de områdene hvor de tradisjonelt har beitet.» (816).

7.3 Rettighetens art

Her vil jeg trekke frem i utvalgets arbeid på side 32 som et eksempel på at muntlige overleveringer uten støtte av dokumenter er vektlagt, men støttet i rettighetens art. Selv om uttalelsene her gjelder konkret strekningen Basejohkas utløp i Låhpojohkja til Guhkesjåvris utløp i Nåhpoljohka må disse også antas som generelle betraktninger som gjelder over hele grensestrekningen fra Låhpojohka til Finskegrensen når det uttales om rettighetens art.

Her forklarte Mikkel P. Bals om sitt vinterbeite, i området Låhposkàidi¹⁸⁶ til Basejåvri, og at beitebruken har vært sammenhengende fra 1957.

Bals redegjorde for at siidaer fra distrikt 25-Stierdnà hadde etablert seg i dette området i 1957, som var det siste året Vorren gjorde sine feltregistreringer. Derav finner en heller ikke dokumentasjon på at siidaer fra distrikt 25 var etablert i området. Det fremgår i utvalgets utredning at Bals og en siida fra Låkkonjårga-distrikt har avtale om bruk. Det samme gjelder når det er tale om distrikt 23-Girenjårga, der de «har sammenfallende syn på hvor grensen mellom deres beitebruk går.»(33).

Når Reinbeiterettsutvalget vurderte Bals sine beite- og bruksrettigheter så vektla utvalget at det forelå sammenfallende syn på hvor grensen mellom de forskjellige siidaenes beitebruk gikk. Dette bekreftet følgelig at Bals hadde brukt området over lang tid. Utvalget legger

---

¹⁸⁶ Skàidi er et samisk ord og beskriver et topografisk forhold. Skàidi betyr landet som ligger på øversiden mellom to elver der de møtes. Plassen Skaidi som ligger nederst i Repparfjorddalen i Kvalsund kommune, mellom Alta og Hammerfest i Finnmark har fått stednavnet ettersom Skaidielva i dette området renner ut i Repparfjordelva.

derfor til grunn forklaringen til Bals og uttaler at «I henhold til denne har beitebruken til medlemmer av Stierna-, Bals- og Buljo-siidaene vært vedvarende i omlag 44 år, noe utvalget finner tilstrekkelig for å kunne slå fast at de har etablerte rettigheter i området. » (33).

Dersom Bals ikke hadde bruksrettigheter i området, ville neppe noen med beiterettigheter inngått avtaler med noen som ikke innehar en slik rett.

Høyesterett har som nevnt foran uttalt at reindriftsretten er en selvstendig rett, og kan ikke oppfattes som tålt bruk. Videre uttales det også i dommen at de tradisjonelle norske rettskilder (hevd og alders tids bruk) kan tilpasses reindriften og at tilpasningen er tilstrekkelig for å begrunne beiterett. Dette førte til at kravene til rettserverv derfor måtte vurderes utfra en ny norm med utgangspunkt i rettighetens art, noe som også er redegjort for tidligere.

Man står derfor tilbake med at rettighetens art/ reindriftras egenart er styrende for vurderingen av brukens intensitet/kontinuitet.

Det fremgår på side 32 at Bals har «anført at beitesituasjonen i Låhposkaidi gjør at det er naturlig at rein krysser elva og beiter helt inn til gjerdet til Hættagruppen [Marjoniid siida, 23-1] sitt høstbeiteområde (som går fra Låhpojohka til Låhppojavre).

Til dette uttaler utvalget at de finner å vektlegge det i relasjon til beitebruken sør for Låhpoluoppal, selv om det faller utenfor utvalgets mandat som gjelder utredning av rettigheter i vinterbeitet.

Her kommer til uttrykk at reinbeiterettsutvalget har vurdert rettighetens art, altså reinens atferd og de topografiske forholdene i området. I en slik vurdering var følgelig tema hva som både er unaturlig adferd og naturlig for reinen å gjøre, og må gjøres konkret. I vurderingen av hva som er naturlig for reinen i den, var det derfor like mye spørsmål om det er unaturlig for reinen å krysse elva og beite inntil forannevnte gjerde når beitingen skjer på vinterstid med islagte vann.

Rein er generelt tiltrukket av vann selv om de er islagt. Spesielt på vinterstid søker den etter myrer som har åpninger,¹⁸⁷ der reinen kan få tak i gress som er grønn nærmest rota.

Dette fremgår også i Reinbeiterettsutvalgets utredning på side 47, der en av informantene uttaler at »[m]an [må] huske at askasjohka trekker rein opp, samtidig som den trekker deres

---

¹⁸⁷ Àja på samisk, som betyr kilde. De er som regel åpent hele vinteren. Men de er også lumske feller for reinen. Àja eller Opmu dekkes av et tynt lag med is med etterfølgende snø oppå. Når reinen tråkker på isen, går den igjennom isen og faller oppi den, og omkommer dersom man ikke oppdager det i tide.

rein ned. Spesielt vet vi at askas¹⁸⁸ tiltrekker rein. Hvis den grensa som nå er satt. Blir realitet, er det umulig for Sara å være i det området. »

Her gis det også uttrykk for at det vil være meget uheldig om grensen mellom to siidaer skulle legges på en askas, når reinen tiltrekkes av islagt vann, spesielt elver og myrområder.

Utvalget har vært klar over denne adferden hos rein når de vurderer at det vil være naturlig for reinen å krysse elva, noe som også må innebære at reinen beiter nord av elva, og innenfor høstbeitet. I utvalgets utredning på side 39 fremgår uttalelse fra en av informantene at «[d]et er naturlig at reinen trekker oppover når det er stigende terreng.» Terrenget stiger noe fra elva og nordover inntil aktuelle gjerde, noe som innebærer beitingen også vil skje nordover når reinen i sin beitevandring søker høyder.

Dersom reinbeiterettsutvalget hadde uttalt at Bals ikke hadde beiterettigheter på den andre siden av elva, eller ikke vektlagt det i relasjon til beitebruken sør for Låhpoluoppal kunne det ha ført til at Bals dermed ble nektet retten til å utøve reindrift i et område som siidaen tradisjonelt har brukt. En slik vurdering ville heller ikke tatt hensyn til rettighetens art, altså reinens adferd sett i forhold til topografien.

Jeg er blitt stående ved at Reinbeiterettsutvalget på lik linje med Høyesterett legger til grunn rettighetens art når de vurderer beitebruken.

7.4 Rettserverv

Reinbeiterettsutvalget uttaler også på side 24 at det «i vurderingen av de enkelte siidaenes rettigheter til beiteland, har utvalget kommet til at en i utgangspunktet bør legge de samme kriterier til grunn, som de Høyesterett har lagt til grunn for stadfestelse av reindriftenes kollektive rettigheter.»

Når det gjelder kravet til god tro har Høyesterett i Selbuddommen (2001) som redegjort for tidligere uttalt på side 814 at det ikke kan kreves at alle samer innenfor næringen har vært i aktsomt god tro, noe som også gjelder i andre sammenhenger hvor det er tale om rettserverv for en større krets av personer.

Her viser utvalget direkte til rettspraksis, og viser på side 21 til den grunnleggende høyesterettsdommen fra Altevann (1968), og også til Selbuddommen (2001), og fortsetter på side 23, hvor det fremgår «[a]t reindriftssamene som gruppe, har beiterett på det aller

---

¹⁸⁸ Åškas forekommer ved at vann i en elv renner oppå isen, og fryser til. Det fenomenet har med vann som kommer oppå isen, og når den fryser til et nytt lag, kalles den for Åškas.

meste av det som er definert som utmark innen det samiske reinbeiteområdet.» Her uttaler utvalget det samme som kommer til uttrykk i rettspraksis.

I utvalgets vurdering, der en siidas bruk er sammenfallende med Vorrens beskrivelse¹⁸⁹, legges den uten videre til grunn som rettighet. Utvalget refererer på side 37 til Vorrens utredning:

«Som Vorren omtaler som Valgenjarg-sii 'da, som da var en del av distrikt 23, Seinos – Nawgastak og hadde vinterbosted ved Galbbajokka.»

Utvalget uttaler at «Når det gjelder rettighetene til Marjoniidsiida, siida nr. 23-1, har utvalget lagt til grunn at de har videreført de rettighetene Vorren har beskrevet for Val`genjarg-siida.»(33).

Det virker for meg å være en riktig forståelse når Mårjoniid-siida har benyttet Vålgenjårga i reinbeitedistrikt 23 som sommerbeite.

Når reinbeiterettsutvalget uttaler at aktuelle siida har videreført de rettighetene som Vorren beskriver som Vålgenjårga sine bruksområder, bygger dette på at det er reindriftssamene i den bestemte siidaen (som gruppe), som har beiterett på det som er definert som beite for siidaen. Her uttaler utvalget det samme som kommer til uttrykk i rettspraksis, og stiller heller ikke krav til at samtlige i siidaen skal være i godtro.

Her må presiseres at gjeldende rettspraksis gjelder reindriftsinteresser versus ikke reindriftsinteresser, for eksempel friluft- eller andre næringsinteresser, grunneierinteresser mv.. Når Selbudommen gjaldt tvist mellom reindriftsnæringen og grunneiere er heller ikke, som naturlig er, forholdet mellom siidaer drøftet.

Med den gjennomgang av rettsutviklingen som jeg har foretatt foran i kapittel 2.2 viser også til at reindriftsnæringens rettserverv gjennom alders tids bruk er aktuell for å få fastslått reindriftsnæringens kollektive rettigheter i forhold til *andre* samfunnsinteresser.

Dette innebærer, slik jeg ser det, at det kollektive innslaget også må gjelde der siida interesser står mot hverandre, og ikke bare i situasjoner der forholdet gjelder siida mot for eksempel veiutbygginger mv..

---

¹⁸⁹ Vorren, Ø: Finnmarkssamenes nomadisme II, Beskrivelse i henhold til den kartmessige fremstilling i hefte I, Tromsø museums tidsskrifter vol IX, 2, Universitetsforlaget 1962.

Situasjonen i forhold til tvister internt i reinbeitedistrikt, altså mellom siidaer bør i utgangspunktet, slik jeg ser det, løses gjennom alders tids bruk, og dersom dette ikke fører frem bør tvisten finne sin løsning ved hevd. Der vilkårene ved hevd eller gjennom alders tids bruk ikke er oppfylt foreligger i realiteten heller ingen ervervede rettigheter.

Utvalget uttaler videre på side 23 at:

«Hevd kan være en mer praktisk tilnærming der to reindriftsgrupper, som begge har rett til å drive reindrift, men nødvendigvis ikke har hatt etablerte rettigheter i det omtvistede området, vil hevde sin rett. En kan da se for seg at den gruppa som kan vise til mest intensiv og eksklusiv bruk gjennom hevdstiden, kan få stadfestet sin rett.»

Jeg er også her enig med Reinbeiterettsutvalget, der den gir uttrykk for at der to siidaer begge påberoper seg bruksrettigheter, må tvisten finne sin løsning ved vurdering av hvem av siidaene som kan vise til intensiv og eksklusiv bruk av arealene.

Reinbeiterettsutvalget uttaler på side 34 at «Når det gjelder de etablerte rettighetene medlemmene av siidaene innen det østre flyttesystem, hovedsakelig Marjoniid-siida, siida nr. 23-1 antas å ha, har utvalget kommet til at den midlertidige sonegrensen ikke samsvarer med disse.»

For at den midlertidige grensen ikke skulle gjøre inngrep i etablerte rettigheter, foreslo reinbeiterettsutvalget derfor en ny beiterettsgrense.¹⁹⁰, noe som også innebar at denne grensen gikk innenfor den midlertidige grensen.

Når det gjaldt den andre siidaen, Eira-siidaen, så uttaler Reinbeiterettsutvalget på samme side:

«Utvalget kan heller ikke se at beitebruken medlemmene av Eira-siidaene har utøvd nord og øst for den midlertidige sonegrensen, i tidsrommet etter at de etablerte seg i Nàhpolsàiva, har vært så kontinuerlig og så intensiv at den på selvstendig basis gir grunnlag for å hevde beiterett på privatrettslig grunnlag. En kan videre vanskelig se at kravet om aktsom god tro kan være oppfylt, da Eira-siidaene ikke kan ha vært uoppmerksom på at siidaene i distrikt 23 har hatt etablerte rettigheter i det samme området. »

Når Reinbeiterettsutvalget foretok vurdering av partsforklaringer, og så disse i forhold til Vorren sine beskrivelser og uttalelse fra reindriftsagronomen når det gjaldt strekningen Guhkesjåvris utløp Nàhpóljohka til Borggahatjåvri så legger utvalget til grunn at *ingen* i Eira-siidaen oppfylder kravene til kontinuitet/intensitet og kravet til aktsomt god tro. Ut fra dette

---

¹⁹⁰ Se, *Utredning om reinbeiterettigheter i Vest-Finnmark*, Alta 2002, s. 38 for nærmere beskrivelse av grensen.

konkluderte Reinbeiterettsutvalget at Eira-siida ikke hadde ervervet rettigheter innenfor midlertidige fastsatte grense for distrikt 30C.

Her ble det vurdert dit hen at Mårjoniid-siida hadde beiterettigheter innenfor den midlertidige grensen for distrikt 30B, mens Eira-siida ikke hadde beiterettigheter innenfor distrikt 30C. Det ble derfor foreslått en såkalt gråsoner innenfor distrikt 30B som begge siidaene skulle kunne bruke etter nærmere avtaler.

Utvalget uttaler noe av det samme når det gjelder strekningen Borggahat – Šuorpmogorsa. På side 49 uttaler den at «Utvalget har lagt vekt på at representantene for begge beitesystemene har påpekt etablert beitebruk i Guivveroavvi, noe som utvalget har lagt vekt på og kommet til at siidaene i begge flyttesystemene har etablerte rettigheter mellom de to toppene Lullageacci (sørenden) og Davegeacci (nordenden).» Utvalget uttaler videre at siida nr.19 (Šuorpmusiida) «har etablerte beiterettigheter langs Surpmojohka opp mot Surbmogierra. Dette sammen med siidaene i midtre sone.»

Her ser man også at utvalget vurderer rettighetens art når hensiktsmessig plassering av grensen vurderes. Beiterettsgrensen plasseres mellom to fjelltopper, videre at grensen følger vassdrag (de laveste punktene i terrenget).

I den vurderingen fremgår i utredningen på side 56, som gjelder strekningen Šuorbmogorsa til finskegrensen at:

«At Jalgon og Ivvár Ailu siida fra ca. 1980 har tatt i bruk nye beiteområder, og at dette ikke har etablert noen rettigheter for dem. Anders A. Siri har bekreftet at hans siida ikke hadde vinterbeiteområder da han begynte med reindrift i 1968, og har opplyst at han har prøvd å unngå andres områder. De siidaer som brukte de aktuelle områder har flere ganger protestert og de har på forskjellig vis motsatt seg at Jalgon tok nye områder i bruk. Det kan derfor ikke ha foreligget god tro, som er en forutsetning for rettserverv. Bruken har heller ikke vært utøvd lenge nok. Ivvár Ailu siida har derfor slik utvalget ser det, ikke noen etablerte rettigheter som krenkes av den midlertidige sonegrensen.»

Her har utvalget vurdert om Anders A. Siri's bruk kunne føre til erverv av bruksrettigheter innenfor distrikt 30B, noe som utvalget kom frem til ikke var tilstede. Det ble heller ikke ansett at Ivvár-Àillu siida hadde etablerte rettigheter som krenkes av den midlertidige grensen. Utvalget kom frem til at slik rettserverv ikke forelå når verken kravet til kontinuitet/intensitet og aktsomt godt tro var oppfylt.

I vurdering av hvem av siidaene som har utvist en mer markant bruk av området må svaret finnes hos de individuelle medlemmene. Dette innebærer at man må stille spørsmål om hvem av personene i siidaene har brukt området som rette bruksrettshaver, altså om noen av siidamedlemmene oppfyller kravene til kontinuitet/intensitet og om bruken har skjedd i

aktsomt god tro. Dersom en eller flere i siidaen oppfyller kravene, så kreves ikke, som nevnt tidligere, at samtlige skal oppfylle disse.

Siidamedlemmenes individuelle bruk av området er derfor også avgjørende for svaret. Dette må innebære, slik jeg forstår det, at en siidarett ikke er en kollektivrett når det gjelder interne forhold i siidaen, men det kollektive virker å være fornuftig når det er tale om eksterne forhold, altså en siida i forhold til andre (siidaer).

Innenfor denne strekninger er det også gjort avtaler mellom Bongguid- og Iskon Måhte siida om beitebrukene. Dette er gjort på lik linje som nevnt tidligere, mellom Bals og øvrige siidaer, Eira - og Marjoniid-siida, og er også en måte å regulere beitebruken på mellom siidaer.

Reinbeiterettsutvalget uttaler på side 56 i utredningen at:

«Det er opplyst at styringsgruppen for ny distriktsinndeling og siidaene i østre og midtre flyttesystem 23. mars 1999 inngikk avtale om beitebruken i området Anaravzi til finskegrensen. Avtaler om beitebruk som inngås mellom siidaer med beiterettigheter bør følges opp som andre privatrettslige avtaler.»

Til dette uttaler Reinbeiterettsutvalget på side 57 at der siidaenes har blitt enige om beitebruken må denne grensen legges til grunn, så sant andre siidaer ikke har hevdet at avtalepartene ikke har hevdet nødvendige rettigheter i området, noe som ikke var tilfelle her.

Utvalget konkluderer med at «[d]et [må] legges til grunn at sonegrensen, for at den ikke skal krenke rettighetene til Fala siida, Oskal Mahte siida og Bonguid siida, må trekkes lenger mot øst og nord på strekningen fra Suorbmugorsa til Gossjothkjavrit. » (56).

Utvalget uttaler at det er ikke tilstrekkelige holdepunkter for å slå fast nøyaktig hvor grensen kan gå uten å berøre rettighetene, og av den grunn har utvalget heller ikke markert grense på kartet. Det er ikke kjent om det er oppstått konflikter mellom siidaer når det gjelder fastsatte distriktsgrense i aktuelle området. Dette kan antas som uttrykk for at grensen i aktuelle område mellom distrikt 30B og 30C er akseptert av siidaene.

Reindrifststyret fastsatte endelige grense mellom reinbeitedistrikt 30B og 30C med bakgrunn i Reinbeiterettsutvalgets utredning den 29.juli.2004. Jeg har etter gjennomgang av de normer som følger av høyesterettspraksis i Selbudommen kommet frem til at Reinbeiterettsutvalgets vurderinger er i samsvar med de normer slik de er kommet til uttrykk i rettspraksis. Derfor vil svaret på spørsmålet om reindrifststyret vedtak gir uttrykk for gjeldende rett være JA.

Etter gjennomgang av saken så antar jeg derfor at reindriftsyrets fastsatte grense mellom reinbeitedistriktene 30B og 30C, også gir uttrykk for en beiterettsgrense.

8 Hvordan bør tvister om reinbeiteareal avgjøres

8.1 Innledning

Bruksordning og fordeling av beiter i Vest-Finnmark reinbeiteområde er i skrivende stund fortsatt uløst for mange reinbeitedistrikter og siidaer. Hovedfokuset i dette kapitlet vil være hvordan man bør løse tvister om reinbeiteareal i tilknytning til grenser i reindriftsnæringen.

Som jeg gjorde rede for i innledningen har Alta tingrett behandlet en straffesak¹⁹¹ der påstanden var at fastsatte grense var krenket. Påtalemyndigheten fremmet den som straffesak, noe som ikke førte frem. Begrunnelsen for at domstolen ikke tok stilling til påtalemyndighetens påstand var usikkerhet om grensen mellom distrikt 30B og 30C gav uttrykk for siidaenes beitebruk, altså uklarhet om rettighetsforholdene.¹⁹²

Samme begrunnelse ble anvendt av Indre Finnmark tingrett i 2009.¹⁹³ Denne saken gjaldt tvist mellom reinbeitedistrikt 30C og en siida i reinbeitedistrikt 30B. Distrikt 30C hadde begjært midlertidig forføyning, og krevd at aktuelle siidaen skulle drives ut av distriktets areal slik at urettmessig beiting fra denne siidaen opphørte. Dette førte ikke frem.

Ut fra dette vil det være naturlig for meg å ta utgangspunkt i de to nevnte sakene, og drøfte hvordan domstolen har behandlet kravene, og deretter si noe om hvordan domstolene burde ha løst spørsmålet.

Avslutningsvis vil jeg kort nevne andre måter å avgjøre tvister om reinbeiteareal. Der vil jeg se på hva reinbeitedistrikt kan og bør gjøre, og deretter si noe om hva forvaltningsapparatet kan gjøre, da særlig områdestyret og politiet.

8.2 Straffesaken – ulovlig beiting

---

¹⁹¹ Se fotnote 20 for dato og saksnummer.

¹⁹² I dommen på side 21 uttales det at "saken har reist kompliserte spørsmål av privatrettslig art som er mindre egnet for avklaring gjennom en straffesak. Ut fra det som foreligger må retten konkludere med at det er rimelig tvil om hvorvidt de tiltalte har beiterett i Attamarras." Dommen er publisert uten sidetall. Når jeg viser til side i dommen viser angivelsen av sidetall min telling av sidene.

¹⁹³ Se kapittel 1.1 foran på side 8 der dato når retten behandlet saken og saksnummer fremgår.

I straffesaken som Alta tingrett behandlet den 27. januar 2004 ble saksøkte frikjent etter at retten foretok en grundig prejudisiell behandling av beiterettsspørsmålet. Striden i saken gjaldt et område innenfor reinbeitedistrikt A. Retten vurderte både partsforklaringene, Adolf Steen, Kautokeino studier¹⁹⁴, Vorrens utredninger og Reinbeiterettsutvalgets utredning. Av dette følger at tingrettens metode for vurdering av beiteretten, er den samme som Høyesterett har brukt i Selbudommen. Tingrettens metode er således også i samsvar med reinbeiterettsutvalgets metode for hvordan man tar stilling til beiteretten.

Som moment i tingrettens pro contra vurdering, inngikk således en drøfting av hvilken av siidaene, B eller C, som hadde utvist en bruk som oppfylte kravene til kontinuitet/intensitet, og som var i aktsomt god tro.

8.2.1 Rettserverv for siida C

I dommen bemerker retten at forklaring til C har flere svakheter: «C- familien tilhørte ikke Vargenjarga - siida,¹⁹⁵ i alle fall ikke på tidspunkt da Adolf Steen gjorde sine opptegnelser i 1954. Det er heller ikke fremlagt andre indikasjoner på dette. Det kan derfor vanskelig sees at Vorrens beskrivelse kan tas til inntekt for C`s forklaring.»

Deretter viser tingretten til en dom fra 1992 der Alta herredsrett la til grunn at "*C-flokken har sitt tradisjonelle vinterbeiteområde sør for Àldovàrri.*" Tingretten viser til at siden det var en straffesak, må retten ikke ha vært i rimelig tvil på dette punkt.»

Alta tingrett gir her klart uttrykk for at C-flokken ikke har rettigheter i Àttamaras-området når C`s vinterbeiteområde er en helt annen plass, altså sør for Àldovàrri, og uttaler videre:

«C har i sin vitneforklaring for retten hevdet at C-gruppen har beiterett på Attamaraas. Dette harmonerer ikke med foran nevnte kilder. Det tilføyes at C for retten gav uttrykk for det spesielle synspunkt at det i området var tale om fellesbeite og at enhver kunne beite innenfor området nærmest hvor som helst!

Aktoratet har fremlagt et kart som viser de forskjellige reinflokkers plassering på vinterbeite i 1978 hvor C gruppens rein er inntegnet sør for Unna Galbajavvre, og de tiltalte flokk langt lengre sør. Til dette bemerkes at de tiltalte flyttet inn i området Attamarras etter denne registrering. C-gruppen synes å ha beitet på noe forskjellig områder, og registreringen er foretatt før at Alta herredsrett i 1992 la til grunn at C-gruppen hadde sitt tradisjonelle vinterbeiteområde sør for Aldovarre. »

Når aktoratet fremla sitt kart, som bevis for B`s beitebruk i 1978, som altså var «langt lengre sør», enn C`s som var «sør for Unna galbajavvre» bekreftet det også at C`s vinterbeiteområde var i Àldovàrri-området, og ikke Àttamaras.

¹⁹⁴ Adolf Steen, Kautokeino studier, Oslo 1956.

¹⁹⁵ Her er en liten skrivefeil ved at man har skrevet Valgenjarga med bokstaven r , altså Vargenjarga.

8.2.2 Rettserverv for siida B

Deretter vurderte Alta tingrett B sine utsagn om at de har hevdet rett til beite i Àttamaras-området. Denne retten bygger de på at de har overtatt retten til beite i det aktuelle området etter deres onkel BB.

Til dette uttaler Alta tingrett følgende.:

«Ut fra de opplysninger som foreligger er det sannsynlig at BB brukte Attamarras som vinterbeite. (...) Dette er imidlertid ikke uten videre tilstrekkelig for å få vern mot offentlig regulering, og BB brukte området for kort tid til å ha ervervet rett på grunnlag av alders tids bruk. »

På samme side viderefører tingretten i sin vurdering av dette, og uttaler: «Retten forstår det slik at beiterettigheter først og fremst følger den enkelte siida, og at rettigheter tilhørende en siida ikke uten videre kan overføres til en annen. Det fremstår imidlertid for retten som uklart hvilken tradisjon som foreligger når det gjelder overtakelse av rettigheter innenfor familier.»

Retten uttaler at saken har reist kompliserte spørsmål av sivilrettslig art som er mindre egnet for avklaring gjennom en straffesak, og konkluderer med at «det er rimelig tvil om hvorvidt de tiltalte har beiterett i Attamarras.»

Her gir retten uttrykk for tvil om B har rettigheter i Àttamaras-området.

8.2.3 Oppsummering

Slik jeg forstår dommen, så foreligger tvil om noen av partene har rettigheter i tvisteområdet. Retten finner det nokså klart at C har sine vinterbeiter i Àldovàrri-området, og at B's rettserverv er tvilsomt ut fra to punkter, det første er om BB hadde ervervede rettigheter i Àttamaras, og dernest, dersom det skulle være tilfelle, om denne retten kunne overføres til en annen siida.

Min vurdering tilsier at det retten kommer frem til er at ingen av partene har beiterettigheter til Àttamaras området. Hvis ingen har ervervet rettigheter, tilsier derfor at Reindriftstyrets vedtak om grensefastsetting står langt sterkere; det krenker ikke etablerte rettigheter og må overholdes.

8.3 Sivilsak – midlertidig forføyning

8.3.1 Skillet mellom distrikt 30B og 30C

I kjennelse fra Indre Finnmark tingrett¹⁹⁶ fremgår:

«Distriktene 30 B og 30 C er ble opprettet i medhold av den tidligere reindriftsloven, og innebar at de daværende felles høst-, vår- og vinterbeiter ble inndelt i tre forskjellige soner med utgangspunkt i tre hovedflytteleier mellom vinterbeitene på Finnmarksvidda og sommerbeitene mot kysten. Distrikt 30 B har sommerbeiter på vestsiden av Alta/Kautokeinovassdraget og Altafjorden, mens distrikt 30 C har sommerbeiter på østsiden. I disse sonedistriktene inngår det flere forskjellige sommerbeitedistrikter som igjen kan være inndelt i flere forskjellige siidaer. »(2).

Dette er en riktig beskrivelse av distrikt 30B og 30C. Når Vålgenjårga sommerbeitedistrikt er på østsiden av Altafjorden, er følgelig Vålgenjårga sitt vinterbeite også innefor østre flyttesone, altså reinbeitedistrikt 30C. Når vinterbeitedistriktene ble inndelt, og grenser fastsatt, ble dette gjort med utgangspunktet i siidaene tradisjonelle bruk av areal. Når grensen mellom distrikt 30B og 30C ble fastsatt, så man derfor på hvor langt vestover siidaer fra distrikt 30C tradisjonelt beitet om vinteren, og hvor langt øst siidaene fra distrikt 30B tradisjonelt beitet om vinteren.

8.3.2 Dommens vurdering av kravet til god tro

Høyesterett har som tidligere i flere sammenhenger uttalt at reindriftsretten er kollektiv. Det er de kollektive reinbeiterettighetene som må danne utgangspunktet når vurderingen skjer i forhold til andre reinbeitedistrikt eller siidaer. Man etterspør ikke om alle i et reinbeitedistrikt har vært i godtro når saken gjelder i forhold til *andre*.

Spørsmålet retten tok stilling til burde på denne bakgrunn ha vært om Àttamaras er brukt av siidaer fra Reinbeitedistrikt 30C eller ikke. Skal man ta Høyesterett på ordet, trenger ikke alle siidaer i Reinbeitedistrikt 30C være i aktsomt god tro for – og her er poenget – *i forhold til andre* bli ansett å ha beiterettigheter innenfor Reinbeitedistrikt 30C.

Når tvisten som i denne saken står mellom to Reinbeitedistrikt, vil *andre* være det *andre* reinbeitedistriktet eller siida, her Reinbeitedistrikt 30B eller siida B. Når retten kommer til at Àttamaras er brukt av siidaene fra distrikt 30C, må utfallet da følgelig bli at Àttamaras tilhører distrikt 30C, noe som tilsier at siida C som del av distrikt 30C har beiterettigheter i Àttamaras. Dette er motsetningen til siida B som del av distrikt 30B. Skulle det derimot være slik at siida B faktisk har ervervet beiterett innenfor distrikt 30C, altså et annet distrikt, må følgelig grensen endres i samsvar med siida B`s bruk, slik at siida B`s areal inngår i distrikt 30B. Retten kom som sagt frem til at siida B muligens ikke hadde ervervet rett til areal innenfor distrikt 30C.

8.3.3 Reindriftsretten subjektive karakter

---

¹⁹⁶ Indre Finnmark tingerett den 9.februar 2009, sak nr.: 09-012406TVI-INFI.

De interne, eventuelt de individuelle rettigheter må være utgangspunktet, slik jeg ser det, når vurderingen skjer i forhold til distrikter innad, for eksempel hvem av siidaene som har ervervet beiterett til et tvisteområde *innenfor* samme distrikt. Når en eller flere medlemmer i siidaen har ervervet rettigheter til et bestemt areal så har hele siidaen ervervet rett til området. Det stilles derfor ikke krav til at samtlige medlemmer i siidaen skal være i god tro.

Vurderingen av de interne forholdene i Reinbeitedistrikt 30C blir denne:

Når Vålgenjårga tidligere inngikk som en del av C sommerbeitedistrikt, så er det heller ikke uvanlig at C viderefører Vålgenjårga sine vinterbeiterettigheter når de tross alt bruker området. Det er heller ingen siidaer i distrikt 30C som har motsatt seg at C viderefører Vålgenjårga sine beiterettigheter innenfor distrikt 30C, selv om samme parter tidligere har hevdet rettigheter lenger sør. Området lenger sør er nå tatt i bruk av en annen siida i distrikt 30C. Denne overdragelsen har også skjedd i forståelse med C.

8.3.4 Sivil krav

Det følger av straffeprosessloven § 427 at påtalemyndigheten på begjæring fra fornærmede kan fremme sivile krav som nevnt i § 3 når den er skadelidende.

Påtalemyndigheten evt. fornærmede burde ha vurdert å fremme sivile krav i forbindelse med straffesaken.

Der erstatning ikke var påstått burde påtalemyndigheten ha gjort fornærmede oppmerksom på at krav om erstatning kan fremmes. Når fornærmede avhøres første gang under etterforskningen skal de spørres om de har krav som de ønsker at påtalemyndigheten skal ta med i straffesaken, jf. straffeprosessloven § 236.

Skadelidte kan følgelig selv fremme kravet i forbindelse med straffesaken, og opptre som part for det som har med det sivile kravet å gjøre, jf. straffeprosessloven § 428, 1.ledd. Selv om fornærmede da får partstilling i saken har det ingen betydning for adgangen til føre fornærmede som vitne, jf. straffeprosessloven § 428, 2.ledd, jf. § 404.

I vår sak dreier det seg om siidas urettmessig beiting av en annen siidas beiteareal, noe som i seg selv er klanderverdig og kan innebære beitetap for fornærmede. En slik urettmessig beiting er dessuten også straffbart, jf. straffeloven § 396 1.ledd, der det heter at det er straffbart å la egne dyr tilegne seg av naboens fôr. Beitetapet for fornærmede vil være økende med for hver dag en fremmed flokk beiter i området, noe som bør tilsi at ulovlig beiting må føres til opphør raskest mulig.

C kunne derfor ha, slik jeg ser det, fremmet krav om erstatning for tap av beite hvor B enten frifinnes for straff eller ikke.

8.3.5 Beviskravene

For erstatningskrav gjelder det sivilprosessuelle hovedprinsippet at det må foreligge sannsynlighetsovervekt, dvs. mer enn 50% sannsynlighet for at de faktiske forhold retten legger til grunn for avgjørelsen, er riktige. Bevis kravet er forskjellig når det gjelder straffesaker og sivilsaker. I straffesaker kreves at handlingen er bevist utover enhver rimelig tvil. Det innebærer at det må være nesten 100 prosent sannsynlighet for de faktiske forhold i straffesaker.

Høyesterett har uttalt i en sak inntatt i Rt-1996-864 Karmøy-saken¹⁹⁷ der det fastslås at« dette er et alminnelig prinsipp ». (869). Det avgjørende er om det aktuelle faktum « er belastende og dommen kan tenkes å få alvorlige konsekvenser for en parts moralske omdømme ». (870).

Høyesterett uttaler videre på samme side at:

«det må lede til at det stilles strengere krav til beviset for de handlinger som danner grunnlag for et slikt oppreisningskrav enn vanlig sannsynlighetsovervekt. På den annen side kan det ikke stilles så strenge krav som for å konstatere straffeskyld. »

Kravet om « solide bevis » presiseres til « klar sannsynlighetsovervekt» - som er det uttrykk som stort sett brukes i rettspraksis.

I en sak av som dreier seg om ulovlig beiting mener jeg at det verken er belastende, eller vil føre med seg alvorlige konsekvenser for siida B at det ikke må kreves en klar sannsynlighetsovervekt for å legge til grunn at ulovlig beiting er begått. I vår sak, mener jeg at det holder med vanlig overvekt av sannsynligheten for den ulovlige beitingen.

Forskjellene i bevis krav for straff og erstatning innebærer at en domstol på grunnlag av samme bevis, kan komme til at like eller felles bevistemaer beviser et erstatningsansvar, men ikke et straffeansvar.

Selv om noen ikke blir gjort strafferettslig ansvarlig for en handling eller unnlattelse, kan den likevel bli gjort erstatningsrettslig ansvarlig, dersom det fører med seg tap for fornærmede. Etter min mening vil erstatningsansvar gi allmennpreventiv virkning, og dermed være bidrag til at grenser overholdes og virke konfliktløsende.

8.4 Distriktet

---

¹⁹⁷ Saken gjaldt at lagmannsretten frifant en 30 år gammel mann tiltalt for seksuelle overgrep, jfr. straffeloven § 192 og § 195 og tilkjente ikke fornærmede oppreisning. I motsetning til lagmannsretten fant Høyesterett at det forelå klar sannsynlighetsovervekt for at overgrep hadde funnet sted og tilkjente oppreisning.

Etter reindrifftsloven § 57 skal et reinbeitedistrikt lage bruksregler. I bruksreglene skal både reintall, jf. reindrifftsloven § 60 og beitebruk, jf. reindrifftsloven § 59 fremgå. Når grenser mellom siidaer er formalisert, og brudd på reglene er belagt med sanksjoner jf. reindrifftsloven § 59, 6.ledd vil disse også bedre overholdes og føre til mindre konflikter.

Som det fremgår av reindrifftsloven så er det reindrifftsneringen selv som har ansvaret for dette arbeidet, noe som innebærer at arbeidet er overlatt til reindrifftsutøverne selv å utføre. Dette virker i seg selv å være en god løsning.

Det har imidlertid vist seg å være problematisk å oppnå enighet om grensene mellom siidaer, altså internt i distriktet. Mye av årsaken kan følgelig være at de samme reindrifftsutøverne som er i konkurranse med hverandre om de samme arealene på det såkalte "fellesbeitet", også er de som har ansvaret for fordeling av arealet. Det er derfor en nærliggende tanke at det i en slik situasjon ikke oppnås enighet om bruken av arealet. Dermed så står man overfor uavklarte rettsforhold som medfører store konflikter innad i næringen.

I de tilfeller der reinbeitedistriktene har unnlatt å utarbeidet bruksreglene har imidlertid områdestyret utarbeidet disse, jf. reindrifftsloven § 58, 4.ledd.¹⁹⁸

Balanse mellom reintall og beiteressurser er grunnleggende forutsetninger for at velordnet reindrift kan skje. Når reinbeitedistriktene selv ikke utarbeider eller blir enige om nærmere regulering av reintallet og beitebruken gjennom bruksreglene, må områdestyret kunne gripe inn, slik jeg ser det.

8.5 Områdestyret

Fra tidligere, som det er redegjort for foran, ble det ansett at reindrifftsretten var kollektiv i alle henseende. Det førte til at der grensekrenkelses skjedde fulgte ikke med noe sanksjon.

Etter at den nye loven ble vedtatt i 2007 er situasjonen imidlertid annerledes med lovfesting av at reindrifftsretten også hviler på et selvstendig grunnlag, rettserverv gjennom alders tid bruk.

Det følger av reindrifftsloven § 74 er reindrifftsutøvere pliktet til å rette seg etter bestemmelser i reindrifftsloven. Dersom en siida for eksempel utøver sin reindrift i strid med loven kan områdestyret fatte vedtak, når offentlige interesser tilsier det, og gi nødvendige pålegg for å bringe det ulovlige forhold til opphør, jf. reindrifftsloven § 75.

---

¹⁹⁸ Saksprotokoll i Områdestyret for Vest-Finnmark, datert 12.04.2011.

En offentlig interesse i reindrifftslovens forstand kan derfor være å unngå uønskete sammenblandinger av reinflokker for å forhindre konflikter. Områdestyret kan derfor gi pålegg til siidaene om å overholde gjeteplikten, jf. reindrifftsloven § 28, og påse at hensynet til annen reindrift blir iaktatt under utøvelsen av reindrift, jf. reindrifftsloven § 27.

I senere tid har man sett at områdestyrene oftere gir den type pålegg for å hindre at lovstridige handlinger skjer.¹⁹⁹

Det er på det rene at slike vedtak har betydning for å løse i konflikter som oppstår i reindrifftsneringen.

8.6 Politiet

Der grensene ikke overholdes med etterfølgende fare for sammenblandinger av reinflokker kan også føre til utøvelse av vold.

For å forhindre voldsutøvelser i reindrifftsneringen, altså at folk tar loven i egne hender (selvtekt), kan politiet i slike akutt oppståtte situasjoner også gi konfliktforebyggende pålegg etter politilovens § 7,2.ledd, jf. § 7,1.ledd. Der pålegget ikke blir etterfulgt vil derfor føre til at reindrifftsutøvere som oppholder seg i strid med denne, bli straffeansvarlige.

Reindrifftsmyndighetenes nyere praksis sammenholdt med praksisen i politiet vil, slik jeg ser det, over tid forhåpentligvis skape en forståelse i reindrifftsneringen om at det ikke bare er "fritt frem" når det er spørsmål om å "ta seg til rette" på beiteareal. At en slik forståelse kan ta noe tid før den oppfattes som en rettsregel må ses i sammenheng med inntil den nylige oppfatningen om at reinbeiteareal er såkalte fellesbeiter, der ingen kan hevde mer rett enn andre i distriktet.

Den nye praksisen fra reindrifftsmyndighetenes side, slik jeg ser det, tar også et oppgjør med sin egen tidligere feilaktige tolkningen av reindrifftsretten.

9 Avsluttende oppsummering

Som det fremgår av min drøftelse viser Høyesterettspraksis at når det gjelder reindrifftsrettslige spørsmål kreves ikke at samtlige i et reinbeitedistrikt er i aktsomt god tro. Dette gjelder også på siidanivå. Høyesterett har i flere av dommene uttalt at reindrifftsretten er kollektiv. Ved nærmere gjennomgang av dommene så har sakene uten unntak gjort seg gjeldende i spørsmål som har med reindrift i forhold til *andre* interesser. Når det gjelder

---

¹⁹⁹ Områdestyret i Vest-Finnmark i møte den 18.12.2010, sak 91/2010, se også Områdestyret i Vest-Finnmark i møte den 16.januar 2012, sak ST 3/12.

forholdet andre virker det for meg som naturlig at dette også må gjelde der en reindriftsiida står i forhold til andre siidaer. Støtte for en slik antakelse følger av Seilandommen, noe som er redegjort foran på side xx.

Bildet er imidlertid annerledes når det gjelder interne forhold i reindriftnæringen. For eksempel ved fordeling av areal til reinbeitedistrikt i et reinbeiteområde vil grensesettingen mellom distriktene måtte avgjøres ut fra hvilken siida i distriktene som har brukt bestemte areal. Her må man se på de interne forholdene i distriktene som er siidaenes bruk av areal.

Har siidaene fra et reinbeitedistrikt brukt bestemte områder over lang tid og ervervet rett, må dette legges til grunn når grensen mellom to distrikter skal fastsettes. Slik jeg ser det, kan det heller ikke kreves at samtlige medlemmer er i god tro. Når en siida som hadde ervervede rettigheter innefor et reinbeitedistrikt har sluttet å bruke området, må en annen siida fra samme distrikt derfor kunne overta bruken uten at det kreves at siidaen er i aktsomt god tro. Dette spesielt når det ikke fører med seg ulemper internt i distriktet.

Det samme er tema ved fordeling av areal til siidaer i et reinbeitedistrikt. Her er også spørsmålet knyttet til siidamedlemmes bruk av bestemte areal innenfor reinbeitedistriktet, altså det individuelle. Når en eller flere personer i siidaen oppfyller kravene til rettsserverv, kreves det heller ikke her at samtlige medlemmer i siidaen er i god tro.

Reinbeiterettsutvalgets har i sin utredning brukt de samme vurderingsnormene for rettsserverv gjennom alders tids bruk som Høyesterett har utpenslet i Selbudommen.

Reindriftstyrets vedtak om endelig administrative grense mellom distrikt 30 B og 30 C gir derfor også uttrykk for beiterettsgrense.

Jeg ser utfra dette at Alta tingrett vurderte bevisene annerledes og strengere enn det Høyesteretts praksis skulle tilsi. Slik jeg forstår dommen, ble det stilt individuelle krav (god tro) der vurderingstema burde ha vært det kollektive når saken gjaldt et reinbeitedistrikt i forhold til andre, i dette tilfellet et annet reinbeitedistrikt.

Slik jeg ser det, så har reinbeiterettsutvalget lagt til grunn Høyesterettspraksis riktig når den uttalte at C hadde videreført Vålgenjårga sitt bruk av Àttamaras, altså det kollektive. Jeg er derfor enig med Reinbeiterettsutvalgets vurdering av bevisene, og dermed uenig med tingrettens vurdering av det samme.

Referanser

Bøker/rapporter/artikler

Aikio ,Samuli: *Olbmot ovdal min ,Sàmiid historjà 1700 logu ràdjài*, Girjegiisà Oy, Ohcejohka1992

Brækhus, Sjur og Hærem, Axel: *Norsk tingsrett*, Universitetsforlaget, Oslo 1964

Bull, Kirsti Strøm, Oskal, Nils og Sara, Mikkel Nils: *Reindriften i Finnmark. Rettshistorie 1852-1960*, Cappelen akademiske forlag, Oslo 2001

Bull, Kirsti Strøm: *Studier i reindriftsrett*, Tano Aschehoug, Oslo 1997

Eckhoff , Torstein og Helgesen, Jan E.: *Rettskildelære*, 4.utg., Universitetsforlaget, Oslo 1997

Eriksen, Gunnar: *Alders tids bruk*, Fagbokforlaget, Bergen 2008

Falkanger, Thor og Aage Thor Falkanger: *Tingsrett*, 6.utg., Universitetsforlaget, Oslo 2007

Fløtten, Ingrid Røstad, Ravna, Øyvind og Päiviö, Nils Johan: Reinbeiterettsutvalget, *Utredning om reinbeiterettigheter. Vinterbeiteområder i Vest-Finnmark*, Alta 2002

Gilje, Ragnhild Tønnesen, *Tilsier offentlig interesser at mennesker skal tvinges til å begå selvtækt?*, Jurist kontakt 2010 nr. 9 44. årgang

Hansen, Lars Ivar og Olsen, Bjørnar: *Samenes Historie fram til 1750*, 3.opplag., Oslo 2007

Lie, Ivar, Holst, Bernt og , *Reindriften i et skiftende klima*, Norut rapport 2008:6

Nygaard, Nils: *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2.utg., Universitetsforlaget, Oslo 2004

Perspektiv 2002 nr. 2 årgang 20

Ravna, Øyvind: *Rettsutgreiing og bruksordninger i reindriftsområder*, Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo 2008

Ravna, Øyvind og Olli, Jan Josef, *"Sedvanerettslige oppfatninger om arealbruk blant reindriftsutøvere"*, Diedut 2/2011.

Reindriftnytt 2012 nr. 1

Ressursregnskapet for reindriftnæringen, Reindriftsforvaltningen Alta 1998

Sara, Ole K., Hætta, Johan Ingvald og Rushfeldt, Ivar, *Reindriften i Finnmark. Lovgivning og distriktsinndeling – Forslag til ny distriktsinndeling i Finnmark*, Alta 1994

Skjenneberg, Sven: *Rein og reindrift*, A.s FJELL- NYTT, Lesjaskog 1965

Skogvang, Susann Funderud: *Samerett*, 2.utg., Universitetsforlaget, Oslo 2009

Smith, Carstein: *"Lappekodisillen som norsk rettskilde"*, Dieðut 1/1989 Lappecodisillen av 1751 – Var det samenes Magna Charta?

Solbakk, Aage: *Sàmi historjà I*, Davvi Girji o.s., Karasjok 1994

Solem, Erik: *Lappiske rettsstudier*, H.Aschehoug & Co. (W.Nygaard), Oslo 1933

Steen, Adolf: *Kautokeino studier Bind III*, utgitt av norsk folkemuseum. Hovedkommissjon Johan Grundt Tanum, Oslo 1956

Vorren, Ørulv, *Finnmarksamenes nomadisme II*, Universitetsforlaget 1962

Reinbeiterettsutvalget for Øst-Finnmark, *Utredning om reinbeiterettigheter på vinterbeitene i Karasjok*, Alta 2008

Økonomisk utvalg, *totalregnskap for reindriftnæringen*, Reindriftsforvaltningen Alta 2010

Lover:

Lov 22.mai 1902 nr. 19 om almindelig borgerlig straffelov (Straffeloven)

Lov 9.desember 1966 nr.1 om hevd (hevdsloven)

Lov 29. november 1968 um særlege råderettar over framand eigedom (servituttloven)

Lov 10. juli 1977 nr. 82 om motorferdsel i utmark og vassdrag (motorferdselloven)

Lov 9.juni 1978 nr.49 om reindrift (reindriftsloven)

Lov 4.august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven)

Lov 23.februar 1996 om endring reindriftsloven,jordskifteloven og viltloven (endringsloven)

Lov 26.mars 1999 nr.14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven)

Lov 15.juni 2007 nr. 40 om reindrift (reindriftsloven)

Lov 17.juni 2005 nr.90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

Lov 19.juni 2009 nr. 58 om merverdiavgift (merverdiavgiftloven)

Lov 21.mai 1999 nr.30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Lovforarbeider, andre offentlige dokumenter og utredninger:

NOU 1978:18A *Finnmarksvidda, natur - kultur*

NOU 2001:35 *Forslag til endringer i reindriftsloven*

NOU 2007:13 Bind A *Den nye sameretten*

Ot.prp. nr 28 (1994-95) *Om lov om endringer i reindriftsloven, jordskifteloven og viltloven*

Ot.prp. nr. 9 (1976-1977) *Om lov om reindrift*

St.meld.nr.28 (1991-92) *En bærekraftig reindrift*

Sivillovbokutvalet rådsegn 6 (1961) *Om hevd*

Internasjonale konvensjoner:

Første Codicill og Tillæg til Grendse-Tractaten imellom Kongerigerne Norge og Sverrig Lapperne betreffende (Lappekodisillen) av 2. oktober 1751

ILO Convension No. 169 concerning Indigenous and Tribal peoples in Independent Countries/ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk I selvstendige stater, 27.juni 1989

International Covenant on Civil and Political rights/FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) 16.desember 1966

Dommer og rettsavgjørelser :

Rt. 1931 s.57 ("*Dergafjell*"-reindriftsrett)

Rt.1955 s.361 ("*Marsfjell*"-reindriftsrett)

Rt. 1957 s. 860 ("Reindrifftsrett i Norge" – kravet til norsk statsborgerskap)
Rt.1963 s.370 ("Gudbrandsdalslågen")
Rt.1968 s.394 ("Brekken sameie" – reindrifftsrett)
Rt.1968 s.429 ("Altevaan II" - reindrifftsrett)
Rt.1975 s. 1029 ("Kappfjell" – inngrep i reindrifft)
Rt.1981 s. 1215 ("Trollheimen – reindrifftsrett)
Rt.1982 s. 241 ("Alta")
Rt.1983 s. 569 ("Vansjø" – alders tids bruk/hevd)
Rt. 1985 s.362 ("Lomelde")
Rt.1985 s. 532 ("Mauken – reindrifftsrett)
Rt.1996 s.864 ("Karmøy")
Rt.1997 s.1608 ("Aursund II – reindrifftsrett)
Rt.1988 s.1217 ("Korsjøfjell" –reindrifftsrett)
Rt.2000 s.1578 ("Seiland" – inngrep i reindrifft)
Rt. 2001 s.769 ("Selbu" – reindrifftsrett)
Rt.2001 s.1116 ("Båndtvang" – samisk sedvane)
Rt. 2001 s. 1229 ("Svartskogen"-eiendomsrett)

Underrettspraksis:

Dom fra Hålogaland lagmannsrett 30.november 1992 i sak nr 104/1992 A.
Dom fra Alta tingrett 27.januar 2004 sak nr: 03-00490, 03-00491, 03-00492, 03-00493, 03-00494 og 03-00495 M
Kjennelse fra Indre Finnmark tingrett, avsagt 9.februar 2009; 09-012406TVI-INFI

FN-organers avgjørelser, uttalelser:

Kitok vs. Sweden, Communication No 197/1985, views adopted on 27. July 1988
Ilmari Länsman et al. vs. Finland Communication no. 511/1992, views adopted on 26 October 1994

Forvaltningsvedtak:

Reindrifftstyret i møte den 29.juni 2004, sak 17/2004
Reindrifftsstyret i møte den 13.juni 2003, sak 17/2003
Reindrifftsstyrets møtebok 14.10.2003, sak 49/2003
Reindrifftstyrevedtak i møte den 9.desember 1987, sak nr. 77/87/OKS
Reindrifftstyret i møte den 05.09.00, sak 30/2000

Områdestyret i Vest-Finnmark i møte den 17.03.00, sak 007/00
Områdestyret i Vest-Finnmark i møte den 18.12.2010, sak 91/2010
Saksprotokoll i Områdestyret for Vest-Finnmark, datert 12.04.2011
Områdestyret i Vest-Finnmark i møte den 16.januar 2012, sak ST 3/12

Reinbeitedistrikt 30C i møte 2.april, sak 28/03, uttalelse fra leder i medhold av delegert fullmakt

Politimesterens i Vest-Finnmark pålegg datert 27.01.2012.
Politimesteren i Vestfinnmark – pressemelding 28.02.2012

Aviser:

Den samiske avisa Àvvir 31.august 2011 nr.163 s. 4 og 5.
I avisa Sågat 16.april 2010 nr. 71

Altaposten Mandag 23.Januar 2012 nr. 19, Årgang 44

Finnmark dagblad tirsdag 24.januar 2012

Kilder på nett:

Finnmarken nettavis (dato)

http://www.finnmarken.no/lokale_nyheter/article5973811.ece?service=print

<http://websir.lovddata.no/cgi-lex/wiftrens?/app/online/www/docroot/lex/lt/lti/nl-199602...>

Ođđasat – NRK TV-nyheter på samisk 27.02.2012. <http://www.nrk.no/nett-tv/klipp/829909>

Avvir nettavis: www.avvir.no 13.januar 2012

Avvir nettavis: www.avvir.no 18.januar 2012

Avvir nettavis: www.avvir.no 24.januar 2012

Muntlige kilder:

Lindman, Christian, seniorrådgiver ved Reindrifftsforvaltningen Alta 23.januar 2012.

Hætta, Johan Ingvald, seniorrådgiver ved Reindrifftsforvaltningen Alta 2.mars 2012.

Valved, Per, Politioverbetjent, leder for Reinpolitiet, 22.mars.2012.